

รายงาน

ของ

คณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

ด้านเศรษฐกิจ

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

เรื่อง “แนวทางการปฏิรูปข้าวอย่างเป็นระบบ”

สำนักกรรมการ ๑

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

ด่วนที่สุด

ที่ (สปท) ๖๑๓ /๒๕๖๐

(สำเนา)

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ถนนอุทองใน เขตดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เรื่อง รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ

กราบเรียน ประธานสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานของคณะกรรมการดังกล่าวข้างต้น จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ที่ประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ ๙/๒๕๕๘ วันอังคารที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ได้มีมติตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ นั้น ซึ่งกรรมการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายสถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์	ประธานกรรมการ
๒. นายรังสรรค์ ศรีวรศาสตร์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายคณิสสร นาวานุเคราะห์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นายทวีศักดิ์ กออนันตกูล	รองประธานกรรมการ คนที่สาม
๕. พลเอก วิชิต ยาทิพย์	ที่ปรึกษากรรมการ
๖. นายปิติพงศ์ พิ้งบุญ ณ ออยุธยา	ที่ปรึกษากรรมการ
๗. นายมนู เลียวไพโรจน์	ที่ปรึกษากรรมการ
๘. นายสันตศักร์ จรุงญู งามพิเชษฐ์	ที่ปรึกษากรรมการ
๙. นายสมชัย ฤชุพันธุ์	โฆษกกรรมการ
๑๐. นายกฤษฎา จีนะวิจารณ์	ผู้ช่วยโฆษกกรรมการ
๑๑. นายกลินท์ สารสิน	กรรมการ
๑๒. นายเฉลิมศักดิ์ อปสุวรรณ	กรรมการ
๑๓. นายชูชาติ อินสว่าง	กรรมการ
๑๔. นายชูศักดิ์ เกวี	กรรมการ
๑๕. นายดุสิต ลีลาภัทรพันธุ์	กรรมการ
๑๖. พันเอก ธนศักดิ์ มิตรภานนท์	กรรมการ
๑๗. นายธนศพล ธนบุญวัฒน์	กรรมการ
๑๘. นายเลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ	กรรมการ
๑๙. นายสนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์	กรรมการ
๒๐. นายสุวัฒน์ จิราพันธุ์	กรรมการ

/๒๑.นางอรมน ทรัพย์ทวีธรรม...

สารบัญ
รายงานของคณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ด้านเศรษฐกิจ

เรื่อง “แนวทางการปฏิรูปข้าวอย่างเป็นระบบ”

	หน้า
๑. แผนการปฏิรูป	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล	๑
๑.๒ กระบวนทัศน์	๒
๒. วิธีการปฏิรูป	
๒.๑ การปฏิรูปชาวนาและองค์กรชาวนา	๓
๒.๒ การปฏิรูประบบการผลิต	๗
๒.๓ การปฏิรูปการตลาดข้าว	๙
๒.๔ ปฏิรูปกลไกการขับเคลื่อนภาครัฐ	๑๑
๒.๕ เร่งรัดมาตรการอื่นที่สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้เสนอไปแล้ว	๑๕
๓. กำหนดเวลาการปฏิรูป	๑๕
๔. แหล่งที่มาของงบประมาณ	๑๕
๕. หน่วยงานที่รับผิดชอบ	๑๕
๖. ข้อเสนอแนะ	๑๕
ภาคผนวก	
- สถานการณ์ปัญหา ข้อเท็จจริง และความท้าทาย	
- ประเด็นปัญหาข้าวทั้งระบบ	
- การวิเคราะห์ประเด็นการปฏิรูปและแนวทางการขับเคลื่อน	

รายงานของคณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ด้านเศรษฐกิจ
เรื่อง “แนวทางการปฏิรูปข้าวอย่างเป็นระบบ”

๑. แผนการปฏิรูป

๑.๑ หลักการและเหตุผล

เนื่องจากมีเหตุการณ์ความเดือดร้อนของชาวนาไทยและผู้เกี่ยวข้องในธุรกิจการค้าข้าวเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศ ทำให้ต้องมีการวิเคราะห์ทบทวน ข้อมูล นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ตลอดจนสร้างความเป็นธรรมให้กับ เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งลดปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชน ในการดำเนินการ ดังกล่าว สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเรื่องข้าวทั้งระบบ โดยคณะกรรมการวิสามัญกิจการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้มีมติมอบหมายให้คณะกรรมการ ขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาการแก้ไขปัญหาข้าว อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีการศึกษา วิเคราะห์ จัดทำแนวทาง แผนการปฏิรูป วิธีการปฏิรูป การขับเคลื่อนการปฏิรูป และข้อเสนอแนะเพื่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการแก้ไขปัญหาวัว อย่างเป็นระบบเพื่อเสนอให้สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้พิจารณาต่อไป

จากการประชุมของคณะอนุกรรมการที่ผ่านมามีได้พิจารณาข้อเท็จจริง สภาพปัญหา และแนวทางการดำเนินการแก้ไขของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วเสร็จ จึงได้จัดทำรายงานฉบับนี้ขึ้น โดยแบ่งเนื้อหาเกี่ยวกับแผนการปฏิรูป แนวทางขับเคลื่อนการปฏิรูป และข้อเสนอแนะที่สำคัญไว้ในส่วน รายงาน พร้อมกับได้รวบรวมข้อเท็จจริงในเชิงเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อ ความเดือดร้อนของประชาชนไว้ในภาคผนวกเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

อนึ่ง ข้าวเป็นพืชที่สำคัญของประเทศในหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความมั่นคงของประเทศแม้ว่าประเทศไทยจะมีมูลค่าการส่งออกข้าวเป็นจำนวนมาก ติดอันดับ ๑ - ๒ ของโลกก็ตาม แต่ชาวนาไทยยังยากจน เนื่องจากมีเนื้อที่ถือครองขนาดเล็ก ต้องเผชิญกับ ราคาข้าวที่แปรปรวนในตลาดโลก และได้รับส่วนแบ่งที่ไม่เป็นธรรม ที่ผ่านมามียุทธศาสตร์ข้าวไทยเกิดขึ้น หลายฉบับ แต่ไม่ได้ดำเนินการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง เพราะองค์กรภาครัฐที่เป็นหลักในการขับเคลื่อน ยังขาดความพร้อมในด้านโครงสร้างและอัตรากำลัง นอกจากนี้ มาตรการดำเนินการที่ผ่านมามีส่วนใหญ เน้นการแก้ไขปัญหาที่ปลายน้ำมากกว่าการแก้ไขที่ต้นน้ำ ซึ่งไม่เกิดความยั่งยืนต่อประเทศชาติและ ประชาชน จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการบริหารจัดการใหม่ รวมถึงการปฏิรูปโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้อง อย่างเป็นระบบ และครบวงจร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการปฏิรูป ให้เกิดประสิทธิผล ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ข้าวฉบับต่าง ๆ ที่มีการกำหนดไว้โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว

ข้อเสนอการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหาข้าวอย่างเป็นระบบในรายงานฉบับนี้ ได้พิจารณาประเด็น ปัญหาข้าว ตั้งแต่กระบวนการผลิตจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ ได้แก่ ประเด็นปัญหาภายในห่วงโซ่อุปทาน ที่เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานการผลิตและข้อเท็จจริงในความเดือดร้อนของชาวนา ประเด็นด้านอุปสงค์หรือ ความต้องการบริโภคข้าวทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ ประเด็นเกี่ยวกับฐานข้อมูลข้าวและการตลาด ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการค้าและการจัดการเชิงนโยบายของภาครัฐให้เหมาะสมและเป็นธรรม ทั้งนี้ รายงาน ฉบับนี้เป็นกรนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนการปฏิรูปในประเด็นสำคัญในยุทธศาสตร์ที่มีอยู่แล้ว

ที่ยังมิได้ริเริ่มหรือยังมีความล่าช้าในการขับเคลื่อนและยังไม่เป็นระบบให้มาดำเนินการโดยเร็ว และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชาวนาและองค์กรชาวนาให้มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้ มิได้มีเจตนาเหมือนการจัดทำยุทธศาสตร์ข้าวไทยฉบับใหม่แต่อย่างใด

๑.๒ กระบวนทัศน์

ในการแก้ไขปัญหาค้าวของประเทศไทยให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรมและอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องเริ่มจากการปฏิรูปกระบวนทัศน์ (Paradigmshift) ในการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการนำแนวนโยบายไปปฏิบัติให้อยู่ในกรอบทิศทางเดียวกัน ซึ่งการจะเลือกใช้มาตรการใดมาแก้ไขปัญหาค้าวนั้น จะต้องพิจารณาความเหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำและเป็นหน้าที่ของหน่วยงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการปฏิรูปข้าวอย่างเป็นระบบ ให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนด้วย

๑) ข้าวเป็นพืชที่สำคัญ ประเทศไทยจะผลิตและส่งออกข้าวในเชิงคุณภาพ ข้าวจึงต้องได้รับการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ให้อยู่คู่กับคนไทยอย่างยั่งยืน

ข้าวมีความสำคัญต่อประเทศชาติในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหาร ประเทศไทยต้องเป็นผู้นำด้านการผลิตและส่งออกข้าวในเชิงคุณภาพมิใช่ในเชิงปริมาณ โดยมีผลิตภัณฑ์ข้าวส่งออกคุณภาพสูงที่หลากหลายมากขึ้นข้าวไทยต้องได้รับการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมการจัดการทางธุรกิจที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และภูมิสังคมในรูปแบบเครือข่าย (Cluster) โดยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรเพื่อสังคม และภาคประชาชนที่สำคัญคือผู้ประกอบการอาชีพปลูกข้าวเองด้วย

๒) ชาวนาเป็นอาชีพที่สำคัญและมีศักดิ์ศรี ชาวนาต้องได้รับโอกาส หลักประกัน และความเป็นธรรม

ชาวนา คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศไทย ชาวนาเป็นแรงงานที่สำคัญในการปลูกข้าว ซึ่งเป็นพืชหลักในด้านความมั่นคงทางอาหารของประเทศ อาชีพชาวนามีความยากลำบากเพราะนอกจากจะต้องใช้แรงงานหนักในการทำนาแล้ว ยังมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและศัตรูพืชซึ่งมีความไม่แน่นอน ข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญแต่ฐานะชาวนาไทยยังคงยากจน อาชีพชาวนาจึงต้องการหลักประกันในอาชีพไม่ต่างกับการประกอบอาชีพอื่นในสังคม แม้ว่าปัจจุบันชาวนาส่วนใหญ่จะมีอายุมากแล้ว แต่อาชีพนี้ก็มีคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจไม่มากนัก ซึ่งต้องอาศัยการส่งเสริมจากภาครัฐให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าถึงโอกาสแหล่งข้อมูล ปัจจัยการผลิต และองค์ความรู้ที่สำคัญด้วยวิธีการที่เหมาะสมและยั่งยืน

๓) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต้องมีความพร้อมในการขับเคลื่อนการปฏิรูป

เป็นหน้าที่ของภาครัฐที่จะต้องดูแลประชาชนทุกระดับที่อยู่ในอาชีพนี้อย่างทั่วถึงด้วยการสร้างกลไกที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนาให้ดีขึ้น และส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันในเชิงสร้างสรรค์โดยเลือกใช้มาตรการที่ยั่งยืนครบวงจรทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จึงต้องมีการปรับองค์ประกอบและภารกิจของคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ ปรับโครงสร้างและภารกิจองค์กรภาครัฐและส่งเสริมศักยภาพองค์กรชาวนา เพื่อให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ข้าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. วิธีการปฏิรูป

อาชีพทำนาเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูง แต่มีผลตอบแทนต่ำ (High Risk, Low Return) ซึ่งแตกต่างจากอาชีพอื่นที่มีความเสี่ยงสูงแต่ผลตอบแทนสูง (High Risk, High Return) เพราะถ้านาล่ม ๑ ปี ต้องใช้เวลาอย่างน้อย ๓ ปี จึงจะฟื้นสู่ภาวะปกติ และการที่จะให้ชาวนาเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นนั้นก็ทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากการทำนาเป็นวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ ซึ่งต้องการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน หรือสภาพพื้นที่หลายแห่งเป็นที่ลุ่มมากในฤดูฝนจึงไม่เหมาะกับการปลูกพืชชนิดอื่น นอกจากนี้หากจะมีการปรับพื้นที่อาจต้องลงทุนสูง ประกอบกับไม่มีความรู้หรือไม่มั่นใจในเรื่องผลตอบแทนที่จะได้รับจากกิจกรรมใหม่ การปฏิรูปครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญกับอาชีพทำนาที่จะต้องคงอยู่คู่กับประเทศไทยต่อไป โดยทำให้อาชีพทำนามีความเสี่ยงต่ำและมีผลตอบแทนคุ้มค่า (Low Risk, Reasonable Return) ดังนั้นจึงกำหนดวิสัยทัศน์ของการปฏิรูปครั้งนี้คือ

“ชาวนาไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน มั่นคง ดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงทางอาหารของประเทศ”

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการปฏิรูปในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานด้วย ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ได้แก่ การปฏิรูปชาวนาและองค์กรชาวนา การปฏิรูประบบการผลิตการปฏิรูปการตลาดข้าว และการปฏิรูปกลไกการขับเคลื่อนภาครัฐ โดยให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะดิจิทัลเทคโนโลยี (Digital Technology) และไบโอเทคโนโลยี (Bio-Technology) เพื่อ

๑) การสื่อสารระหว่างภาครัฐกับชาวนาและสร้างเวทีเครือข่ายชาวนา (Farmers' Platform) เพื่อให้ชาวนาหรือองค์กรชาวนาติดต่อเชื่อมโยงระหว่างกันได้โดยสะดวกและความเข้มแข็งขององค์กร

๒) การวางแผนการผลิต โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (GPS) เป็นเครื่องมือ เพื่อให้การผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) การพัฒนาพันธุ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ทั้งเป็นอาหารและไม่เป็นอาหาร

๔) การพัฒนาการตลาดโดยสร้างเวทีเครือข่ายชาวนาระบบดิจิทัล (Digital Platform) และเวทีเจรจาธุรกิจ (Business Matching Forum) รวมทั้งการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดและลดห่วงโซ่อุปทานให้สั้นลงขายตรงให้มากขึ้น

นอกจากการปฏิรูปโดยใช้มาตรการทางเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือแล้ว จำเป็นจะต้องมีมาตรการอื่น ๆ มาสนับสนุนเพิ่มเติมด้วย ซึ่งรวมถึงมาตรการด้านการเงินการคลัง มาตรการด้านโครงสร้างพื้นฐาน และมาตรการทางกฎหมาย ซึ่งมีรายละเอียดการปฏิรูปในแต่ละประเด็นดังนี้

๒.๑ การปฏิรูปชาวนาและองค์กรชาวนา

เพื่อลดความเสี่ยงและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าให้ชาวนา โดย

๒.๑.๑ ขยายการนำศาสตร์พระราชามาให้ชาวนาปฏิบัติอย่างถูกต้อง

ศาสตร์พระราชามา หมายถึง หลักปรัชญา ทฤษฎี องค์ความรู้ แนวปฏิบัติที่ดี และบทเรียนจากโครงการตามพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ได้รับการยอมรับจากนักคิดและนักปฏิบัติในระดับสากลว่าเป็นแนวทางอันประเสริฐและทำให้เกิดผลได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้และแนวปฏิบัติด้านการเกษตร ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรรมธรรมชาติ แนวทางการทำนาและเทคนิคในการจัดการปัจจัยการเกษตรในเรื่องดินและน้ำ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ภาครัฐต้องถ่ายทอดให้ทั่วถึงชาวนาทุกคน เพื่อให้เกิดการน้อมนำไปปฏิบัติอย่างแพร่หลาย และจะต้องส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำเร็จจากการดำเนินตามรอยพระยุคลบาทระหว่างชาวนาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการขับเคลื่อนต่าง ๆ ดังนี้

๑) **บรรจุเนื้อหาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้เป็นหลักสูตรภาคบังคับในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาชีวิตชาวนา** ด้วยการส่งเสริมให้ชาวนาได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาปฏิบัติ โดยศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองและรวมกลุ่มกันพัฒนาจากความรู้และทรัพยากรที่รัฐจัดให้ในเบื้องต้น รวมทั้งส่งเสริมให้ชาวนามีโอกาสศึกษาดูงานโครงการในพระราชดำริเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๒) **ให้ภาครัฐสืบสานแนวปฏิบัติที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับดินและน้ำ** เช่น การจัดหาแหล่งน้ำทางการเกษตรอย่างยั่งยืนเพื่อสนับสนุนการทำเกษตรตามรอยศาสตร์พระราชา มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งน้ำภายในชุมชนขนาดเล็ก เพื่อสนับสนุนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยให้ภาครัฐลงทุนก่อสร้างแหล่งน้ำชุมชนประเภทอ่างพวงสำหรับเติมน้ำในไร่นาเกษตรกร ซึ่งเป็นเทคนิคการชลประทานขนาดเล็กตามแนวพระราชดำริ และให้มีการบริหารจัดการโดยภาคประชาชนผู้ใช้น้ำร่วมกันหรือให้รัฐร่วมลงทุนกับประชาชนเพื่อจัดสร้างแหล่งน้ำในรูปแบบอื่นตามสมควร โดยมีการกำหนดมาตรการควบคุมการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักวิชาการ หรือตามหลักการที่ใช้ในกฎหมายจัดรูปที่ดิน

๓) **ส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพทำนาหันมาทำเกษตรกรรมธรรมชาติ** เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน และเกษตรอินทรีย์โดยส่งเสริมให้มีการใช้ระบบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์โดยชุมชนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับรองหรือการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS) ซึ่งเป็นระบบที่มีความคล่องตัวและเหมาะกับชาวนารายย่อยและตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ

๒.๑.๒ ปรับมาตรการในแผนพัฒนาแหล่งน้ำของรัฐบาล

ภาครัฐให้ความสำคัญกับลงทุนก่อสร้างแหล่งน้ำชุมชนประเภทอ่างพวงสำหรับเติมน้ำในไร่นาเกษตรกร ซึ่งเป็นเทคนิคการชลประทานขนาดเล็กตามแนวพระราชดำริและให้มีการบริหารจัดการโดยภาคประชาชนผู้ใช้น้ำร่วมกันหรือให้รัฐจัดร่วมลงทุนกับประชาชนเพื่อจัดสร้างแหล่งน้ำในรูปแบบอื่นตามสมควร โดยมีการกำหนดมาตรการควบคุมการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักวิชาการ หรือตามหลักการที่ใช้ในกฎหมายจัดรูปที่ดิน

๒.๑.๓ ปรับปรุงระบบการประกันความเสี่ยง

กำหนดมาตรการเพิ่มเติมเพื่อให้ชาวนาเข้ามาสู่ระบบการประกันความเสี่ยงได้มากขึ้น เนื่องจากระบบการประกันความเสี่ยงในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมความเสี่ยงทั้งหมดที่ชาวนาต้องเผชิญ จึงต้องเพิ่มมาตรการและทางเลือกการรับประกันให้หลากหลาย เช่น การเพิ่มทางเลือกให้มีประกันภัยพืชผล ประกันเฉพาะบางภัย หรือการประกันครบทุกภัย ทั้งภัยแล้ง อุทกภัย และภัยจากแมลงศัตรูพืชระบาด ทั้งนี้ ให้มีมาตรการพิเศษหรือสิทธิประโยชน์เพื่อจูงใจให้ชาวนามาเข้าร่วมในระบบประกันความเสี่ยงมากขึ้น เช่น การได้รับส่วนลดเบี้ยประกันเพิ่มเติมหากชาวนาสมัครเข้าร่วมโครงการภายในเวลาที่กำหนด

๒.๑.๔ ปรับปรุงการดำเนินการตามพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔

ให้มีการปรับปรุงการดำเนินการตามพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและหลักประกันในอาชีพให้กับชนวนาสูงอายุเมื่อไม่สามารถทำนาต่อได้ ทั้งนี้ ควรปรับเงื่อนไขการรับสมาชิกและการชำระเงินเข้ากองทุนให้เหมาะสมกับฤดูกาลผลิตของชนวนาไทยในแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะแตกต่างจากการออมรายเดือนแบบลูกจ้าง เพื่อให้ชนวนาไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หรือหยุดทำงานได้เมื่อถึงอายุเกษียณเช่นเดียวกับอาชีพอื่น โดยชนวนาที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับแผนการออมเงินตามฤดูกาลเก็บเกี่ยว และได้รับสิทธิประโยชน์จากเงินสมทบจากภาครัฐตามสัดส่วนที่เหมาะสมกับการแบกรับความเสี่ยงในการประกอบอาชีพทำนา การดำเนินการลักษณะนี้จะเป็นแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจทำนามากขึ้น

๒.๑.๕ สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชนวนาอย่างเป็นระบบ

เนื่องจากการรวมกลุ่มกันของชนวนายังขาดความเป็นเอกภาพ องค์กรชนวนาจึงอ่อนแอและไม่เข้มแข็งพอที่จะสร้างอำนาจต่อรองทางธุรกิจ นอกจากนี้ชนวนาส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการบริหารจัดการที่ดี จึงไม่สามารถยกระดับการรวมกลุ่มทางการเกษตรที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันให้สามารถดำเนินการจัดหาเงินทุนหรือจัดสรรปัจจัยการผลิตให้กับสมาชิกได้อย่างทั่วถึง

๒.๑.๕.๑ ส่งเสริมการจัดตั้งเวทีเครือข่ายชนวนา (Farmers' Platform)

ให้ภาครัฐสนับสนุนกลไกการจัดตั้งกลุ่มชนวนาและเครือข่ายกลุ่มชนวนาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ และเป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านการผลิต การตลาด ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช และการเตือนภัยธรรมชาติที่ทันต่อเหตุการณ์ระหว่างกลุ่มชนวนาด้วยกัน โดยรัฐอาจจะสนับสนุนเวทีพูดคุย อบรม สัมมนา ในเชิงวิชาการด้วยสำนวนภาษาที่ชนวนาสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ให้เครือข่ายชนวนามีความเป็นเอกภาพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับชนวนาในการจัดหาปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิตได้ในทางอ้อม โดยให้เครือข่ายชนวนามีบทบาทการเป็นศูนย์กลางประสานงานเชื่อมโยงระหว่างชนวนากับภาครัฐในการกำหนดร่วมนโยบายเกี่ยวกับข้าวและชนวนา รัฐอาจริเริ่มจัดตั้งเครือข่ายในลักษณะสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ให้ในเบื้องต้น แล้วถ่ายโอนให้สถาบันเกษตรกรหรือสถาบันชนวนาภายใน ๕ ปี ตัวอย่างเช่น รายการวิทยุเพื่อสังคมแบบเครือข่ายร่วมด้วยช่วยกัน (จส. ๑๐๐) ช่องรายการพิเศษสำหรับชนวนาทางโทรทัศน์ ช่องทางสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล (Digital Platform) หรือการจัดการประชุมสัมมนาประจำปี

๒.๑.๕.๒ พัฒนาองค์กรชนวนาให้สามารถประกอบธุรกิจได้

๑) ติดตามเร่งรัดการยกเว้นพระราชบัญญัติวิสาหกิจเพื่อสังคม

การดำเนินกิจการด้านการเกษตรในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมจะช่วยให้เกิดกลไกการระดมทุนเพื่อมาดำเนินธุรกิจที่มีประโยชน์กับสังคม แต่ปัจจุบันยังขาดกฎหมายเพื่อรับรองบริษัทที่ดำเนินการในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อให้บริษัทด้านการเกษตรกรรมที่ได้รับอนุญาตหรือขึ้นทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ได้มีโอกาสทำงานเพื่อช่วยเหลือสหกรณ์หรือองค์กรเกษตรกรชนวนาอื่น ๆ ในการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับข้าว รวมทั้งเพื่อให้ผู้มีอาชีพปลูกข้าวได้มีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานอย่างสร้างสรรค์ ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต การรวบรวมผลผลิต โรงสี การค้าส่ง การแปรรูปในโรงงานอุตสาหกรรม การค้าปลีก การตลาด การส่งออกขายยังต่างประเทศ โลจิสติกส์ (Logistics) หรือการจัดการ

เครื่องจักรเพื่อการเกษตรกรรมร่วมกัน (Motorpool) เป็นต้น โดยอาจจะสร้างหน่วยธุรกิจต้นแบบ โดยพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งขึ้นมาเป็นหน่วยธุรกิจนำร่องหลัก

๒) การถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรและการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับข้าวให้กับชาวนา

ทั้งในรูปแบบปกติและใช้สื่อดิจิทัล (Social Media) เช่น Line Facebook เพื่อยกระดับองค์การชาวนา เช่น สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร สมาคมชาวนา ศูนย์ข้าวชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมืออาชีพโดยรัฐอาจจะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปแบบดอกเบี๋ยอ่อนปรนก็ได้

๒.๑.๖ ให้มีระบบแก้ไขปัญหานี้ลีนชาวนาอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการขับเคลื่อนการดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑.๖.๑ ยกเว้นการผ่อนดอกเบี๋ยด้วยการขยายเวลายกเว้นการผ่อนดอกเบี๋ยและเงินต้นที่ชาวนากู้ยืมหากชาวนาได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ หรือเหตุการณ์อื่นที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของเกษตรกรจาก ๑ ปี เป็น ๓ ปี ตามข้อเท็จจริงทางวิชาการซึ่งพิสูจน์แล้วว่าหากนาล้ม ๑ ครั้ง ชาวนาต้องใช้เวลาถึง ๓ ปี ในการเก็บออมเงินเพื่อชำระหนี้

๒.๑.๖.๒ ปรับโครงสร้างหนี้ลีนชาวนาด้วยการศึกษาและจำแนกภาระหนี้ลีนและมูลเหตุแห่งหนี้ลีนทั้งหมดอย่างชัดเจน อย่างเป็นระบบไม่ใช่เฉพาะกิจ โดยจัดทำทะเบียนกลางผู้มีหนี้ลีนเข้าสู่ระบบเครดิตบูโร (Credit Bureau) และปรับโครงสร้างหนี้ลีนใหม่เป็นรายบุคคลที่มีมูลเหตุแห่งหนี้แตกต่างกัน โดยกำหนดอัตราดอกเบี๋ย ช่วงปลอดหนี้และระยะเวลาชำระคืนให้เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดหนี้ด้อยคุณภาพอีก

๒.๑.๗ ให้มีระบบการสร้างชาวนารุ่นใหม่ (Young Smart Farmer)

ให้มีการสร้างโอกาสและเวทีส่งเสริมผู้ประกอบการทำนารุ่นใหม่ด้วยงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อสร้างชาวนาผู้มีความเป็นผู้ประกอบการสูง (Entrepreneurship) ให้เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (change agent) การทำเกษตรกรรมรูปแบบปัจจุบันไปสู่ระบบการเกษตรที่ยั่งยืนด้วยหลักการบริหารจัดการธุรกิจการเกษตรที่ทันสมัย สามารถใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ โดยภาครัฐใช้กลไกส่งเสริมและขับเคลื่อนที่เหมาะสม เช่น

๒.๑.๗.๑ การสนับสนุนการเริ่มต้นธุรกิจของชาวนารุ่นใหม่ (Startup)

ให้มีกลไกการคัดเลือกชาวนารุ่นใหม่มาเข้าร่วมโครงการและจัดให้มีการฝึกอบรมหรือประกวดแผนธุรกิจข้าวเพื่อขอเงินทุน (Business Idea Pitch) โดยอาจจะจัดตั้งศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการสร้างทีมงานและการพบปะเจ้าของที่ดิน ซึ่งเจ้าของที่ดินที่เข้าร่วมอาจจะเป็นเกษตรกรที่ตั้งใจจะเลิกทำนา หรือนักธุรกิจอื่นซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่ โดยภาครัฐจัดสรรเงินอุดหนุนการผลิตที่เป็นงบประมาณประจำปีส่วนหนึ่งไปใช้ในการสนับสนุนชาวนารุ่นใหม่โดยตรง ตลอดจนมีเป้าหมายที่จะทำให้อาชีพทำนาเป็นอาชีพที่คนรุ่นใหม่อยากเข้าไปทำมากขึ้น

๒.๑.๗.๒ ส่งเสริมชาวนารุ่นใหม่ให้เป็นผู้จัดการนามืออาชีพ (Professional Farmer)

เพื่อให้ชาวนารุ่นใหม่ที่มีความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ได้มีโอกาสประกอบอาชีพทำนาแม้จะไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ด้วยการส่งเสริมการทำนาในรูปแบบผู้จัดการแปลงนามืออาชีพ หรือการแบ่งปันผลผลิตกับเจ้าของที่ดิน (Sharecropping) โดยภาครัฐอาจใช้แนวทางขับเคลื่อนด้วยมาตรการทางกฎหมาย เช่น ภาษีที่ดินหรือมาตรการอื่นเพื่อจูงใจเจ้าของที่ดินให้เข้าร่วมโครงการ

๒.๑.๘ ปรับปรุงกฎระเบียบเกี่ยวกับการเช่าที่นา

ปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการเช่าที่นา เพื่อให้ผู้เช่าและผู้ให้เช่ามีส่วนร่วมรับความเสี่ยงที่เท่าเทียมกัน ให้สามารถจ่ายค่าเช่าได้ ๒ รูปแบบ คือ

๑) ผู้เช่าสามารถจ่ายค่าเช่าในรูปแบบแบ่งปันผลผลิต (Sharecropping) โดยคณะกรรมการการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำตำบล (คชก.ตำบล) เป็นผู้กำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลผลิตระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่าที่เหมาะสมเป็นธรรม

๒) ผู้เช่าทำหน้าที่เป็นผู้จัดการฟาร์มมืออาชีพ โดยภาครัฐมีมาตรการจูงใจให้กับเจ้าของที่ดินเป็นผู้ลงทุนการผลิตทั้งหมดด้วยการใช้มาตรการทางภาษีที่ดิน หรือการให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยผ่อนปรน และให้อำนาจ คชก.ตำบล หรือ คชก.อำเภอ คัดเลือกผู้เช่าทำนาที่เหมาะสมมาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการแปลงนามืออาชีพ โดยเฉพาะชาวนารุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งได้ค่าตอบแทนจากเจ้าของที่นาเป็นสัดส่วนกับรายได้จากการทำนาค่ายกับระบบการรับจ้างกรีดยางพาราที่มีการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของสวนยางพารากับผู้รับจ้างกรีดยางโดยอาจให้ผู้รับจ้างกรีดยางดูแลสวนยางด้วยก็ได้ โดยมอบหมายให้ คชก.ตำบล เป็นผู้กำหนดสัดส่วนค่าตอบแทนที่เหมาะสมร่วมกับเจ้าของที่ดิน

๒.๒ การปฏิรูประบบการผลิต

เพื่อเพิ่มผลิตภาพและเพิ่มมูลค่าข้าว โดย

๒.๒.๑ จัดการระบบการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพ (Productivity)

๒.๒.๑.๑ จัดระบบการปลูกข้าวที่เหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติและภูมิสังคม

โดยการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (GPS) เป็นเครื่องมือ เพื่อให้มีการปลูกข้าวที่เหมาะสมกับทรัพยากรดินและทรัพยากรน้ำในพื้นที่ และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแทนภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องข้าว และชาวนาในพื้นที่ สำหรับพื้นที่ในเขตชลประทานให้มีการสร้างกลไกการตกลงช่วงเวลาเพาะปลูกพันธุ์เดียวกันพร้อมกัน ซึ่งจะช่วยรักษาคุณภาพพันธุ์ข้าวไม่ให้เกิดการปลอมปนจากพันธุ์อื่น และสะดวกต่อการบริหารจัดการน้ำ การควบคุมการระบาดของโรคแมลงศัตรูข้าวและการจัดการเก็บเกี่ยว โดยให้ภาครัฐเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนด้วยการวางแผนจัดเตรียมเครื่องจักรกลที่จำเป็นให้เพียงพอ ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานให้เน้นการผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูง ซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่าข้าวที่ปลูกในพื้นที่เขตชลประทาน และส่งเสริมการทำเกษตรที่ช่วยลดความเสี่ยงจากการขาดแคลนน้ำและราคาข้าวแปรปรวน เช่น การเกษตรแบบผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนด้วยส่วนพื้นที่พิเศษ ซึ่งสามารถเน้นการผลิตข้าวสำหรับตลาดเฉพาะ ให้เน้นการปลูกข้าวที่มีมูลค่าสูง เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)

๒.๒.๑.๒ ส่งเสริมการผลิตโดยคำนึงถึงขนาดที่เหมาะสมทางเศรษฐกิจ (Economy of Scale) ด้วยระบบนาแปลงใหญ่

ให้ภาครัฐการส่งเสริมระบบการทำนาแปลงใหญ่ โดยคำนึงถึงระบบการผลิตที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่และตรงตามความต้องการของชาวนาในชุมชนโดยมีขนาดการผลิตที่เหมาะสมในทางเศรษฐกิจ (Economy of Scale) เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง ลดต้นทุนการผลิตเพิ่มผลผลิตต่อไร่และเพิ่มคุณภาพข้าว โดยใช้หลักเกณฑ์ทางวิชาการที่สำคัญ เช่น กำหนดพันธุ์ข้าว และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ (Site Specific Technology) และอิงตามมาตรฐานการรับรองผลผลิตทางการเกษตร (GAP/Organic) โดยมีผู้จัดการมืออาชีพรับผิดชอบในการบริหารจัดการนาแปลงใหญ่อย่างครบวงจรตั้งแต่การจัดการปัจจัยการผลิตการจัดการแปลงนา การเก็บเกี่ยว วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว บรรจุภัณฑ์ การตลาด โลจิสติกส์ และการจัดจำหน่าย โดยความร่วมมือกับสหกรณ์การเกษตรหรือภาคเอกชน

๒.๒.๑.๓ ส่งเสริมการปลูกพืชหลังนาคั่นกลางระหว่างฤดูกาลทำนา

ในเขตชลประทานหรือในแหล่งที่มีน้ำเพียงพอควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชหมุนเวียนโดยเฉพาะพืชตระกูลถั่วเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน หรือพืชอื่นที่ใช้น้ำในการเพาะปลูกน้อย เพื่อตัดวงจรการระบาดของโรคพืชเพิ่มรายได้ให้กับชาวนา ส่งเสริมการประหยัดน้ำในการทำนาออกฤดู และเป็น การสนับสนุนมาตรการจัดการอุปทานส่วนเกินให้พอดีกับอุปสงค์ในตลาดข้าวได้อีกทางด้วย

๒.๒.๒ สร้างแนวร่วมในการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี (Seed Farmers)

ส่งเสริมการปลูกข้าวคุณภาพดีด้วยการสร้างชาวนาผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (Seed Farmers) ให้มีจำนวนและคุณภาพมากพอที่จะทำให้พันธุ์ข้าวแต่ละประเภทเสถียรทำให้เกษตรกรโดยทั่วไปหันมาใช้พันธุ์ข้าวที่บริสุทธิ์ไม่ปลอมปนเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอ ตรงกับความต้องการของชาวนา และจำหน่ายให้กับชาวนาในราคาที่เป็นธรรม โดยภาครัฐจะทำหน้าที่ผลิตควบคุม และรับรองคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นพันธุ์ขยาย (Multiplication/Registered seed) พร้อมทั้งสร้างระบบกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ทั่วถึงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศูนย์ข้าวชุมชนสหกรณ์การเกษตรและภาคเอกชน ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบโครงการประชารัฐก็ได้

๒.๒.๓ เร่งรัดพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานคุณภาพข้าวให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ให้มีการเร่งรัดพัฒนาและขยายระบบการตรวจรับรองมาตรฐานข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน เช่น ระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Products) ระบบการรับรองด้านสิ่งแวดล้อมเช่น ลดปริมาณการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Carbon Footprint) ลดปริมาณการใช้น้ำต่อผลผลิต (Water Footprint) ระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และระบบอื่น ๆ โดยภาครัฐสนับสนุนให้มีหน่วยตรวจรับรองภาคเอกชน (Certification Body : CB) เพิ่มมากขึ้นให้ทันกับความต้องการของชาวนาโดยระบบดังกล่าวต้องไม่สร้างอุปสรรคขั้นตอนในการอนุมัติหรือออกไปรับรองให้กับชาวนามากขึ้นและมีสิ่งจูงใจให้ชาวนาและผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบมาตรฐานให้มากขึ้น

๒.๒.๔ สร้างกลไกการบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

กลไกการบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตรแบบมีส่วนร่วมจะช่วยแก้ไขปัญหาได้ทั้งการขาดแคลนเครื่องจักรกลการเกษตรในบางพื้นที่ และยังส่งเสริมการใช้งานใช้เครื่องจักรกลเกษตรอย่างเต็มศักยภาพในบางพื้นที่ด้วย เช่น ระบบการบริหารจัดการเครื่องเกี่ยวมัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้มีการใช้งานร่วมกันของชาวนาในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (Machinery Pool) ผ่านระบบสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มชาวนาแปลงใหญ่สำหรับพื้นที่นาซึ่งมีขนาดเล็กทำให้มีข้อจำกัดหรือไม่สะดวกต่อการใช้งานเครื่องจักรกลการเกษตรขนาดใหญ่ ภาครัฐจึงควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา หรือจัดหาเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อชุมชนที่มีขนาดเหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรรายย่อย

นอกจากนี้ ชาวนาส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการใช้และบำรุงรักษาเครื่องจักร ภาครัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ผลิตช่างประจำชุมชนและพัฒนาชาวนาให้สามารถใช้งานเครื่องมือได้ถูกต้อง ซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรกลการเกษตรได้ภายในชุมชน และสามารถดูแลรักษาอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้งานร่วมกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ จะเป็นการลดต้นทุนการผลิตให้กับชาวนาและช่วยเพิ่มคุณภาพของผลผลิตได้อย่างเป็นระบบ

๒.๒.๕ ส่งเสริมการผลิตข้าวสำหรับตลาดเฉพาะ (Niche market)

ข้าวในตลาดเฉพาะเป็นข้าวที่มีมูลค่าสูง ต้องมีการพัฒนาการผลิตให้มีความหลากหลาย และมีเรื่องราว (Story) ประกอบในแต่ละสายพันธุ์ หรือแต่ละวัตถุดิบประสมโดยภาครัฐต้องส่งเสริมให้มีการนำพันธุ์ข้าวในธนาคารเชื้อพันธุ์ (Gene Bank) ของกรมการข้าวที่มีอยู่ประมาณ ๒๐,๐๐๐ ตัวอย่าง มาวิจัยและพัฒนาต่อยอดเชิงพาณิชย์ เช่น ข้าวอินทรีย์ (Organic Rice) ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง (Nutritious Rice) ข้าวเพื่อสุขภาพสำหรับการควบคุมน้ำหนัก (Low Glycemic Index) ข้าวที่มีคุณสมบัติเฉพาะในการป้องกันโรค (Functional Foods/Nutraceutical) ข้าวที่มีการบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication : GI) และข้าวที่มีมาตรฐานการผลิตอย่างยั่งยืน (Sustainable Rice Platform Standard) เป็นต้น

๒.๒.๖ ส่งเสริมการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย

โดยดำเนินการทั้งในระดับชุมชนในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือ SMEs และระดับอุตสาหกรรม โดยภาครัฐถ่ายทอดเทคโนโลยีและมีมาตรการจูงใจในรูปแบบต่าง ๆ

๒.๓ การปฏิรูปการตลาดข้าว

เพื่อขยายตลาดข้าวและลดการเอารัดเอาเปรียบทางการค้า รวมทั้งลดห่วงโซ่อุปทานให้สั้นลง ขยายตรงให้มากขึ้น โดย

๒.๓.๑ ศึกษาตลาดข้าวในอนาคตเพื่อสร้างนวัตกรรมข้าว

เพื่อพัฒนาตลาดข้าวให้เกิดช่องทางการจำหน่ายมากขึ้นและลดการเอารัดเอาเปรียบทางการค้า จึงต้องมีการศึกษาตลาดข้าวในอนาคตและความต้องการทางด้านผลิตภัณฑ์จากข้าวอย่างเข้มข้น เพื่อใช้ในการวางแผนปรับปรุงข้าวและสร้างนวัตกรรมข้าว รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากข้าวทั้งในระยะปานกลางและระยะยาว โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศซึ่งมีการแข่งขันสูง จึงต้องริเริ่มการศึกษาวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทย และระบุตำแหน่งทางตลาดของข้าวไทยในต่างประเทศอย่างเป็นระบบ ด้วยการศึกษากฎระเบียบและมาตรการต่าง ๆ ของประเทศคู่ค้าและประเทศ

คู่แข่งที่สำคัญ โดยพิจารณาความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในแต่ละประเทศ ซึ่งผู้บริโภคแต่ละภูมิภาคของโลกจะมีรสนิยมการบริโภคที่แตกต่างกันทั้งชนิดปริมาณ และคุณภาพข้าว อันจะมีผลต่อการวางแผนการผลิตข้าวภายในประเทศในแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก และจะถูกนำมาเป็นโจทย์การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมข้าวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละตลาด นอกจากนี้ ยังเป็นการศึกษาแนวทางรณรงค์ส่งเสริมให้ต่างประเทศรู้จักการบริโภคข้าวไทย โดยเฉพาะในประเทศที่ยังมีการบริโภคข้าวน้อย

๒.๓.๒ ส่งเสริมการตลาดในประเทศให้เข้มแข็ง

๒.๓.๒.๑ จัดการและเผยแพร่ข้อมูลด้านการตลาดและราคาข้าว

มีระบบจัดการข้อมูลด้านการตลาดและราคาข้าวที่ทันสมัยตั้งแต่การสำรวจเก็บข้อมูลอย่างโปร่งใสและเมื่อมีการประกาศข้อมูลตลาดอย่างเป็นทางการแล้วให้มีการเผยแพร่ข้อมูลอย่างรวดเร็วและทั่วถึงลงไปในระดับท้องถิ่นและชุมชนโดยใช้สื่อดิจิทัล

๒.๓.๒.๒ ส่งเสริมการจัดตั้งตลาดกลางข้าวสาร โดยรัฐส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนจัดตั้งตลาดกลางข้าวสาร เพื่อให้มีการซื้อขายข้าวสารด้วยวิธีการประมูลเพื่อสร้างความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

๒.๓.๒.๓ ส่งเสริมตลาดเกษตรกร (Farmer's Market) เพื่อให้เป็นสถานที่ภายในจังหวัด หรือชุมชน สำหรับชาวนา สหกรณ์การเกษตรหรือองค์กรชาวนาอื่น ๆ สามารถนำข้าวสารมาจำหน่ายด้วยตนเองโดยไม่ผ่านคนกลาง โดยมีการแยกสินค้าข้าวทั่วไปและสินค้าข้าวคุณภาพที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน (Q - Products) ให้ชัดเจน ซึ่งภาครัฐอาจจะขอความร่วมมือกับภาคเอกชนหรือหน่วยงานที่สามารถขอใช้สถานที่ให้เป็นที่ตั้งของตลาดเกษตรกรโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายได้ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล หรือสถานบริการเชื้อเพลิง เป็นต้น

๒.๓.๒.๔ พัฒนาตลาดขายตรง

ให้ภาครัฐดำเนินการจัดเวทีเจรจาการค้า (Business Matching Forum) เพื่อการพบปะกันระหว่างชาวนากับผู้ซื้อโดยตรง หรือจัดเวทีการซื้อขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Digital Platform) เพื่อสร้างความร่วมมือแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าข้าวกับสินค้าอื่น ๆ ระหว่างองค์กรเกษตรกรด้วยกันเอง หรือองค์กรเกษตรกรกับชุมชนท้องถิ่นคล้ายกับการผูกปิ่นโต (Consumers/Community Supported Agriculture : CSA) หรือระหว่างสหกรณ์ผู้ผลิตกับสหกรณ์ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ หรือระบบการประมูลข้าวเพื่อใช้ในกิจการของรัฐ เช่น กองทัพ เรือรบ โรงพยาบาล ฯลฯ หรือระบบอื่น ๆ ในลักษณะที่มีพันธะสัญญาซื้อขายโดยตรงจากผู้ผลิต (Contract Farming)

๒.๓.๒.๕ สร้างตลาดข้าว โดยใช้สื่อดิจิทัล

เพื่อให้ชาวนาหรือองค์กรชาวนาสามารถขายข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าวผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก หรือโปรแกรมสนทนา ไปจนถึงการพัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e - Commerce) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐจะต้องมีการพัฒนาชาวนาให้สามารถใช้คอมพิวเตอร์และเครื่องมือสื่อสารได้อย่างรู้เท่าทัน (Computer Literacy) และสามารถริเริ่มเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กได้ด้วยตนเอง

๒.๓.๓ กวดขันดูแล เพื่อลดการเอาเปรียบในการค้าข้าว

ภาครัฐต้องควบคุมกำกับดูแลการซื้อขายข้าวเปลือกของชาวนาให้เกิดความเป็นธรรม มิให้มีการเอาเปรียบตลอดห่วงโซ่อุปทาน อาทิ ความแม่นยำของเครื่องชั่งตวงวัด การปลอมปน ค่าความชื้นอัตราส่วนข้าวเปลือกข้าวสารหลังสีและมูลค่าของผลพลอยได้ เช่น แกลบหรือรำ เป็นต้น ทั้งนี้ ควรมอบหน้าที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปตรวจสอบอุปกรณ์ชั่งตวงวัดและเครื่องวัดความชื้นอย่างใกล้ชิด

๒.๓.๔ ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชาวนา

๒.๓.๔.๑ ระบบแบ่งปันผลประโยชน์ (Revenue Sharing)

เป็นระบบแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) มีลักษณะคล้ายกับระบบ ๗๐ : ๓๐ ของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย หรือระบบการรับจ้างกรีดยางพาราระหว่างเจ้าของสวนยางกับผู้รับจ้างกรีดยางโดยอาจจะเริ่มโครงการนำร่องระหว่างชาวนากับโรงสีบางโรงในบางพื้นที่ที่มีความพร้อมก่อน และต่อไปอาจมีระบบซึ่งเชื่อมโยงไปถึงผู้ส่งออกข้าวได้ด้วย

๒.๓.๔.๒ ระบบร่วมทุนธุรกิจ (Joint Venture)

เป็นรูปแบบที่มีความร่วมมือและร่วมทุน ๓ ฝ่าย คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน เช่น โรงสีข้าวและผู้ประกอบการค้าข้าว และสหกรณ์การเกษตรหรือองค์กรชาวนาอื่น ๆ เพื่อหารูปแบบองค์กรธุรกิจข้าวที่เหมาะสมที่มีการบริหารจัดการโดยมืออาชีพ ซึ่งธุรกิจของบริษัทดังกล่าวจะครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ได้แก่ การจัดหาและจัดจำหน่ายปัจจัยการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การให้สินเชื่อ และการรับซื้อผลผลิต การแปรรูป รวมทั้งการตลาดทั้งในประเทศและส่งออก

๒.๓.๔.๓ ระบบวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)

เป็นระบบธุรกิจที่ริเริ่มโดยท้องถิ่น โดยมุ่งสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนในท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นมาจากความต้องการภายในชุมชนเอง ซึ่งมีความยั่งยืนกว่าระบบธุรกิจที่มีภาครัฐไปบังคับจัดสร้างให้ ทั้งนี้ รัฐจะสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการระดมทุนจากภาคเอกชนที่มีจิตสาธารณะกุศลและสนใจลงทุนเพื่อพัฒนาสังคม โดยเฉพาะสังคมชาวนาผู้ยากจน

๒.๔ ปฏิรูปกลไกการขับเคลื่อนภาครัฐ

๒.๔.๑ ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว

เนื่องจากในปัจจุบันมีผู้รับผิดชอบเรื่องข้าวหลายหน่วยงานจึงเห็นว่าคณะกรรมการนโยบายและการบริหารจัดการข้าว (นบข.) เป็นองค์กรสูงสุดที่สามารถพิจารณาวางแผนและแก้ไขปัญหาข้าวในรูปแบบเครือข่าย (Cluster) และแก้ปัญหาการบริหารจัดการสต็อก รวมทั้งการบริหารราชการแผ่นดินด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าวได้ จึงควรกำหนดให้มีองค์ประกอบของคณะกรรมการที่ชัดเจน โดยออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีกรรมการประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียเรื่องข้าวทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐภาคเอกชนและตัวแทนองค์กรชาวนาด้วยและให้มีการจัดตั้งสำนักงานเลขานุการของ นบข. เป็นการเฉพาะภายใต้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒.๔.๒ ปรับปรุงภารกิจของคณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว

ให้คณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าวที่มีองค์ประกอบตามข้อ ๒.๔.๑ เป็นหน่วยงานครบวงจรเป็นองค์กรสูงสุดที่ให้การกำกับดูแลตั้งแต่ระดับนโยบายและการขับเคลื่อนกลไกปฏิรูปและกลไกระยะยาว โดยปรับให้มีภารกิจที่สำคัญ ดังนี้

๒.๔.๒.๑ ให้เป็นหน่วยงานกลางในการวางแผนพัฒนาข้าวและชาวนาระยะยาว

ให้คณะกรรมการมีภารกิจในการวางแผนระยะยาวเพื่อพัฒนาชาวนา ข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว รวมทั้งกระบวนการแปรรูป เพิ่มมูลค่า และการค้าอย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่อุปทาน

๒.๔.๒.๒ เป็นหน่วยงานเดียวที่ประกาศผลผลิตข้าวและสต็อกข้าวที่คำนวณขึ้นก่อนเก็บเกี่ยวและหลังเก็บเกี่ยว

ให้ นบข. มีหน้าที่รับผิดชอบในการประกาศตัวเลขประมาณการผลผลิตข้าวและสต็อกข้าวอย่างเป็นทางการ (Official Figures) เพียงองค์กรเดียวเพื่อป้องกันความสับสน โดยมีการกำหนดชั้นความลับของข้อมูลและระยะเวลาการเปิดเผยข้อมูลล่วงหน้าแต่ละรายการอย่างชัดเจนแน่นอนเพื่อป้องกันการเก็งราคา (Speculation) ในตลาดส่งออกและตลาดในประเทศ รวมทั้งเป็นหน่วยงานที่ประกาศราคานำประจำปีของข้าวนาปีและนาปรังด้วย

๒.๔.๒.๓ กำกับดูแลระบบการผลิตและการค้าข้าวให้เป็นธรรม

ให้ นบข. เป็นหน่วยงานกลางในการกำกับ ดูแลหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบในการผลิตและการค้าข้าว เช่น ราคาปัจจัยการผลิตและอัตราค่าจ้างบริการต่าง ๆ รวมทั้งการจำหน่ายข้าวของผู้มีส่วนได้เสียในห่วงโซ่อุปทาน

๒.๔.๓ ปรับโครงสร้างและภารกิจของกรมการข้าว

๒.๔.๓.๑ จัดตั้งสถาบันวิจัยข้าวแห่งชาติ

เพื่อยกระดับงานวิจัยข้าว ให้ข้าวไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก เนื่องจากศูนย์วิจัยข้าวที่มีอยู่ทั้ง ๒๗ แห่ง ยังมีข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากร และอุปกรณ์ จึงจำเป็นต้องมีระบบงานวิจัยรวมศูนย์ที่มีความพร้อมในทุกด้าน โดยมีการสรรหาและพัฒนาบุคลากรของสถาบันให้มีขีดความสามารถในการวิจัยครอบคลุมทุกสาขา เพื่อให้เป็นองค์กรวิจัยข้าวชั้นนำระดับโลกเทียบเท่าหรือใกล้เคียงกับสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (IRRI) โดยมีภารกิจในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) วิจัยด้านวิทยาศาสตร์เชิงลึก ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสายพันธุ์ข้าว เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยเชิงประยุกต์ต่อไป

๒) วิจัยเชิงประยุกต์ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิต โดยเฉพาะการวิจัยต่อความท้าทายใหม่ๆ ในอนาคต เช่น การปรับตัวหรือการลดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (Mitigation and Adaptation to Climate Change) เน้นการวิจัยเกี่ยวกับเครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และขนาดถือครองที่ดิน รวมถึงการวิจัยเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ตลอดจนการวิจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนชาวนาเพื่อลดต้นทุนการผลิตควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพผลผลิต อันจะนำไปสู่แนวนโยบายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนาโดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตั้งโจทย์วิจัยให้ตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย

๓) ศูนย์บ่มเพาะ (Incubator) เป็นศูนย์การฝึกฝนทดลองเชิงปฏิบัติการ สำหรับผู้ริเริ่มธุรกิจข้าวด้วยนวัตกรรม (Startup) โดยการนำผลงานวิจัยมาต่อยอดเชิงพาณิชย์ในโรงงาน ต้นแบบ (Pilotplant) โดยเฉพาะด้านการแปรรูปและการสร้างมูลค่าเพิ่มของข้าวโดยร่วมกับสถาบันการศึกษา

๔) ศูนย์ฝึกอบรมเป็นศูนย์ฝึกอบรมให้นักวิชาการด้านข้าวที่เกี่ยวข้อง ในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

๕) อุทยานวิทยาศาสตร์ข้าว (Rice Science Park) สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับชาวนาและประชาชนที่สนใจทั่วไปจะได้ทราบถึงประวัติการพัฒนาพันธุ์ การพัฒนาเทคโนโลยี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของไทยที่เกี่ยวข้องกับข้าว ซึ่งจะทำให้ประชาชนทั่วไปสนใจ เกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาข้าวไทยให้ก้าวหน้าต่อไป รวมทั้งเห็นอกเห็นใจชาวนาไทยมากยิ่งขึ้นพร้อม ที่จะสนับสนุนชาวนาไทยต่อไป ทั้งนี้ ได้มีการจัดตั้งเป็นการภายในแล้วภายใต้ชื่อสถาบันวิทยาศาสตร์ข้าว

๒.๔.๓.๒ จัดตั้งสำนักงานข้าวจังหวัด

เนื่องจากภารกิจด้านข้าวมีมากในด้านวิชาการและมีรายละเอียดการปฏิบัติ ในเชิงพื้นที่ที่มีขอบเขตกว้างขวางทั้งยังเกี่ยวข้องกับชีวิตชาวนาจำนวนมากในหลายจังหวัดแต่ปัจจุบัน กรมการข้าว มีบุคลากรเพียง ๕๕๑ คน โดยจำแนกเป็นนักวิชาการ ๖๓๓ คน ซึ่งส่วนใหญ่รับผิดชอบ งานวิจัย และงานผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเท่านั้น ยังขาดหน่วยงานและบุคลากรในส่วนภูมิภาคเพื่อขับเคลื่อน ภารกิจต่าง ๆ เช่น การเผยแพร่องค์ความรู้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่ดี การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าว ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อดูแลแก้ไขปัญหาข้าวเฉพาะพื้นที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมี หน่วยงานของกรมการข้าวในระดับจังหวัดเพื่อสื่อสาร ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และขับเคลื่อนการปฏิรูป ลงไปถึงครัวเรือนของชาวนา ซึ่งมีประมาณ ๓.๗ ล้านครัวเรือน อย่างทั่วถึงให้ได้มากที่สุด โดยเริ่มจาก การจัดตั้งสำนักงานข้าวในจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญก่อน โดยกำหนดให้มีภารกิจ ดังนี้

๑) เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับชาวนาและพัฒนาองค์กรชาวนา ให้เข้มแข็ง

๒) ป้องกัน ฝ้าระวัง ควบคุมและกำจัดโรคและแมลงศัตรูข้าวระบาดอย่าง ถูกต้องปลอดภัย

๓) ตรวจสอบรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และมาตรฐานโรงสีในจังหวัด

๔) ติดตาม และควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวและปัจจัยการผลิตในพื้นที่

๕) ส่งเสริมการตลาดข้าวเฉพาะที่พัฒนาขึ้นใหม่ในท้องถิ่นที่ยังไม่มีตลาดรองรับ

๖) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการกำหนด นโยบาย และวางแผนการผลิตข้าวให้สอดคล้องกับทรัพยากรในพื้นที่ และความต้องการของตลาด

๒.๔.๔ สร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๒.๔.๔.๑ เพิ่มบทบาทภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนมีส่วนร่วม รับผิดชอบ

เพื่อส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในระดับล่าง มีภารกิจที่เกี่ยวกับข้าวและชาวนาด้วยซึ่งรวมทั้งการสำรวจ ศึกษา และจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญ เช่น ทะเบียนเกษตรกร ข้อมูลการผลิต ราคาตลาดในท้องถิ่นและชุมชน เป็นต้น รวมทั้งการมีส่วนร่วม ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและสนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็น หรือจ้างผู้จัดการให้ดำเนินการกิจที่เกี่ยวกับข้าว โดยใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเงินอุดหนุนเฉพาะกิจจากส่วนกลางตามความจำเป็น

๒.๔.๔.๒ สร้างการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาในส่วนภูมิภาค

สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างราชการส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องสถาบันการศึกษาในส่วนภูมิภาค ในการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาข้าวในท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวนาในพื้นที่ รวมทั้งผลิตช่างชุมชนในการดูแลรักษาเครื่องมือทางการเกษตรในท้องถิ่น

๒.๔.๕ พัฒนาระบบสารสนเทศข้าวและการจัดการองค์ความรู้

ดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศและการจัดการองค์ความรู้ เพื่อให้มีข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน ทันสมัย และสะดวกต่อการใช้งานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียทุกระดับ ดังนี้

๒.๔.๕.๑ พัฒนาและปรับปรุงฐานข้อมูลทะเบียนชาวนา (Farmer Database)

ให้พัฒนาฐานข้อมูลชาวนาจำแนกจากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งรายชื่อและรายการข้อมูลการเพาะปลูกที่สำคัญ และเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และความเหมาะสมในด้านการเกษตรของที่ดินแต่ละแปลงของชาวนาได้

๒.๔.๕.๒ พัฒนาและปรับปรุงฐานข้อมูลสินค้าข้าว (Rice Database)

พัฒนาฐานข้อมูลสินค้าข้าวของไทยให้มีรายละเอียดครอบคลุมทุกรายการ ข้อมูลตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าว รวมทั้งข้อมูลนโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ทั้งด้านอัตราภาษี (Tariff Rate) และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non – Tariff Measures) ของประเทศไทยและของประเทศคู่ค้าคู่แข่งของไทย

๒.๔.๕.๓ พัฒนาระบบเตือนภัย (Early Warning System)

ให้มีการพัฒนาระบบเตือนภัยทางการเกษตรทั้งภัยธรรมชาติ และภัยทางเศรษฐกิจ เช่น สัญญาณเตือนอุปสงค์และอุปทานการตลาด และพยากรณ์ราคาผลผลิตแปรปรวน ให้สามารถใช้งานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สามารถลดผลกระทบที่เกิดจากภัยต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔.๕.๔ พัฒนาระบบสารสนเทศข้อมูลให้เป็นระบบ และเชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพ

๑) ให้พัฒนาสารสนเทศการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับข้าวที่ครบถ้วนและสะดวกต่อการใช้งานสำหรับผู้มีส่วนได้เสียทุกระดับ

๒) พัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง ทั้งข้อมูลการผลิตและการตลาด โดยให้ผู้ใช้ข้อมูลทุกระดับ เช่น ชาวนา ผู้ประกอบการ นักวิจัย หรือผู้บริหารหน่วยงานรัฐระดับสูง สามารถเข้าถึงข้อมูล (Access) ได้ง่าย ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ที่รวดเร็วและทันสมัย

๓) กำหนดหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Workflow) ในการจัดเก็บ (collection) รวบรวม (consolidation) วิเคราะห์ (analysis) และจัดส่งข้อมูลตามกำหนด และมีการบ่งชี้ชั้นข้อมูลเผยแพร่แก่ผู้มีส่วนได้เสียให้ชัดเจนโดยให้มีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัดด้วยการออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

๔) ให้มีการเชื่อมโยง (Network) ข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านข้าว ด้านคุณภาพชาวนา และข้อมูลด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทาน โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ และระยะเวลาการจัดส่งข้อมูลระหว่างกันอย่างเป็นระบบ สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้โดยสะดวกรวดเร็ว โดยภาครัฐจะต้องพัฒนาโครงสร้างฐานข้อมูลมีความทันสมัย สามารถประมวลผล และแสดงรายละเอียดตามรายการข้อมูลสำคัญที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานในแต่ละภาคส่วน และให้มีการเชื่อมโยงกับศูนย์อินเทอร์เน็ตระดับชุมชนของเกษตรกรได้ด้วย

๒.๕ เร่งรัดมาตรการอื่นที่สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้เสนอไปแล้ว

๒.๕.๑ รายงาน เรื่อง “นำร่องเมืองข้าว:จังหวัดกาฬสินธุ์ (Rice City Pilot Project : Kalasin Province)” เสนอโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ

๒.๕.๒ รายงานเรื่อง “การจัดการข้าวโดยระบบสหกรณ์” เสนอโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ

๓. กำหนดเวลาการปฏิรูป

ระยะที่หนึ่ง ธันวาคม ๒๕๕๙ – เมษายน ๒๕๖๐

- จัดทำรายงานเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาข้าวอย่างเป็นระบบ” ต่อสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

ระยะที่สอง

- ส่งมอบให้รัฐบาลดำเนินการปรับปรุง แก้ไขกฎระเบียบ รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยผลักดันให้มีการนำนโยบายไปปฏิบัติ และนำไปบรรจุในแผนงานปกติของรัฐบาล เพื่อให้การแก้ไขปัญหาข้าวสามารถดำเนินการได้ทันที

๔. แหล่งที่มาของงบประมาณ

เนื่องจากการปฏิรูปเรื่องข้าวส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาปรับปรุงการดำเนินการและกฎหมาย โดยสามารถดำเนินการได้ภายใต้งบประมาณของแต่ละกระทรวง หากเป็นแผนใหม่ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบซึ่งอาจมีมากกว่า ๒ หน่วยงาน อาจจำเป็นต้องทบทวนภารกิจและปรับแผนการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้แนวทางการปฏิรูปขับเคลื่อนเรื่องข้าวเป็นไปตามแผน

๕. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

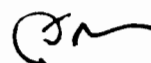
๑. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๒. กระทรวงพาณิชย์
๓. กระทรวงอุตสาหกรรม
๔. กระทรวงการคลัง
๕. กระทรวงมหาดไทย
๖. กระทรวงศึกษาธิการ
๗. กระทรวงกลาโหม
๘. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
๙. คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม
๑๐. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
๑๑. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ เสนอรายงานต่อสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศเพื่อพิจารณามิมีมติรับหลักการ

๖.๒ เสนอรัฐบาลให้ดำเนินการตามข้อ ๒.๑ ถึงข้อ ๒.๕ เพื่อให้เกิดขับเคลื่อนเรื่องข้าวอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรม

คณะกรรมการจึงขอเสนอรายงานเรื่อง “แนวทางการปฏิรูปข้าวอย่างเป็นระบบ” เพื่อให้สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้โปรดพิจารณา หากสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศเห็นชอบด้วยขอได้โปรดส่งรายงานไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

(นายสตีตย์ ลิมพงศ์พันธ์)
ประธานกรรมการ

**ตารางข้อเสนอแนะตามความเห็นของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ด้านเศรษฐกิจ**

แนวทางการปฏิรูป	วิธีการปฏิรูป	มาตรการ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
๑. การปฏิรูปชาวนา และองค์กรชาวนา	๑. ขยายการนำศาสตร์พระราชาไปให้ ชาวนาปฏิบัติอย่างถูกต้อง ๑.๑ บรรจุนโยบายหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงไว้เป็นหลักสูตรภาคบังคับใน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาชีวิตชาวนา ๑.๒ ให้ภาครัฐสืบสานแนวปฏิบัติ ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับดินและน้ำ ๑.๓ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพทำนา หันมาทำเกษตรกรรมธรรมชาติ	ปกติ	ทุกกระทรวง - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	๒. ปรับมาตรการในแผนพัฒนาแหล่งน้ำ ของรัฐบาล - โดยลงทุนร่วมกับประชาชนในการ สร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก (อ่างพวง)	โครงสร้างพื้นฐาน	- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงกลาโหม - กระทรวงมหาดไทย
	๓. ปรับปรุงระบบการประกันความเสี่ยง - การประกันภัยพืชผล	การเงิน การคลัง	- กระทรวงการคลัง - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร
	๔. ปรับปรุงการดำเนินการตาม พระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔	การเงิน การคลัง	กระทรวงการคลัง
	๕. สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชาวนา อย่างเป็นระบบ ๕.๑ ส่งเสริมการจัดตั้งเวทีเครือข่าย ชาวนา (Farmers' Platform) ๕.๒ พัฒนาองค์กรชาวนาให้สามารถ ประกอบธุรกิจได้	เทคโนโลยี ปกติ	- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม - คณะกรรมการกิจการ กระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงพาณิชย์

แนวทางการปฏิรูป	วิธีการปฏิรูป	มาตรการ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	<p>-ติดตามเร่งรัดการยกเว้นพระราชบัญญัติวิสาหกิจเพื่อสังคม</p> <p>-การถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรและการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับข้าวให้กับชาวนา</p> <p>๖. ให้มีระบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินชาวนาอย่างเป็นรูปธรรม</p> <p>๖.๑ ยกเว้นการผ่อนดอกเบี้ยย</p> <p>๖.๒ ปรับโครงสร้างหนี้สินชาวนา</p> <p>๗. ให้ประกอบการสร้างชาวนารุ่นใหม่ (Young Smart Farmer)</p> <p>๗.๑ การสนับสนุนการเริ่มต้นธุรกิจของชาวนารุ่นใหม่ (Startup)</p> <p>๗.๒ ส่งเสริมชาวนารุ่นใหม่ให้เป็นผู้จัดการนามืออาชีพ (Professional Farmer)</p> <p>๘. ปรับปรุงกฎระเบียบเกี่ยวกับการเช่าที่นา</p>	<p>กฎหมาย</p> <p>ปกติ</p> <p>การคลัง</p> <p>การเงิน</p> <p>การเงินเทคโนโลยี</p> <p>กฎหมาย</p> <p>กฎหมาย</p>	<p>- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา</p> <p>- กระทรวงการคลัง</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงพาณิชย์</p> <p>- กระทรวงการคลัง</p> <p>- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงพาณิชย์</p> <p>- กระทรวงการคลัง</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงการคลัง</p> <p>- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร</p>
<p>๒. การปฏิรูประบบการผลิต</p>	<p>๒.๑ จัดการระบบการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพ (Productivity)</p> <p>- จัดระบบการปลูกข้าวที่เหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติและภูมิสังคม</p> <p>- จัดการระบบการผลิต เพื่อเพิ่มผลิตภาพ (Economy of Scale) ด้วยนาแปลงใหญ่</p> <p>- ส่งเสริมการปลูกพืชหลังนาคั่นกลางระหว่างฤดูกาลทำนา</p>	<p>ปกติ</p> <p>เทคโนโลยี</p> <p>โครงสร้างพื้นฐาน</p> <p>ปกติ</p>	<p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงพาณิชย์</p>

แนวทางการปฏิรูป	วิธีการปฏิรูป	มาตรการ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	<p>๒.๒ สร้างแนวร่วมในการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี (Seed Farmers)</p> <p>๒.๓ เร่งรัดพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานคุณภาพข้าวให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ</p> <p>๒.๔ สร้างกลไกการบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตรแบบมีส่วนร่วม</p> <p>๒.๕ ส่งเสริมการผลิตข้าวสำหรับตลาดเฉพาะ (Niche market)</p> <p>๒.๖ ส่งเสริมการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย</p>	<p>ปกติ</p> <p>ปกติ</p> <p>เทคโนโลยีการเงิน</p> <p>เทคโนโลยี</p> <p>เทคโนโลยี</p>	<p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงสาธารณสุข</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>- กระทรวงพาณิชย์</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p>
๓. การปฏิรูปการตลาดข้าว	<p>๓.๑ ศึกษาตลาดข้าวในอนาคตเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่</p> <p>๓.๒ ส่งเสริมการตลาดในประเทศให้เข้มแข็ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดการและเผยแพร่ข้อมูลด้านการตลาดและราคาข้าว - ส่งเสริมตลาดกลางข้าวสาร - ส่งเสริมตลาดเกษตรกร (Farmer's Market) - พัฒนาการตลาดขายตรง - สร้างตลาดข้าว โดยใช้สื่อดิจิทัล <p>๓.๓ กวดขันดูแลและสร้างความเป็นธรรมในการค้าข้าว</p> <p>๓.๔ ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชาวนา</p>	<p>ปกติ</p> <p>เทคโนโลยี</p> <p>โครงสร้างพื้นฐาน</p> <p>โครงสร้างพื้นฐาน</p> <p>เทคโนโลยี</p> <p>เทคโนโลยี</p> <p>ปกติ</p> <p>การเงิน</p> <p>กฎหมาย</p>	<p>- กระทรวงพาณิชย์</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>- กระทรวงพาณิชย์</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>- กระทรวงพาณิชย์</p> <p>- กระทรวงการคลัง</p> <p>- กระทรวงอุตสาหกรรม</p>

แนวทางการปฏิรูป	วิธีการปฏิรูป	มาตรการ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบแบ่งปันผลประโยชน์ (Revenue Sharing) - ระบบร่วมทุนธุรกิจ (Joint Venture) - ระบบวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) 		
<p>๔. การปฏิรูปกลไกขับเคลื่อนภาครัฐ</p>	<p>๔.๑ ปรับปรุงโครงสร้างของคณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว</p> <p>๔.๒ ปรับปรุงภารกิจของคณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว</p> <p>๔.๓ ปรับโครงสร้างและภารกิจของกรมการข้าว</p> <p>๔.๔ สร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากท้องถิ่นอย่างยั่งยืน</p> <p>๔.๕ พัฒนาระบบสารสนเทศข้าวและการจัดการองค์ความรู้</p>	<p>กฎหมาย</p> <p>เทคโนโลยี</p>	<p>คณะรัฐมนตรี โดยออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
<p>๕. เร่งรัดมาตรการอื่นที่สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้เสนอไปแล้ว</p>	<p>๕.๑ รายงาน เรื่อง “นำร่องเมืองข้าว : จังหวัดกาฬสินธุ์ (Rice City Pilot Project : Kalasin Province)”</p> <p>๕.๒ รายงาน เรื่อง “การจัดการข้าวโดยระบบสหกรณ์”</p>	<p>การเงิน</p>	<p>สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ</p>

ภาคผนวก

- สถานการณ์ปัญหา ข้อเท็จจริง และความท้าทาย
- ประเด็นปัญหาข้ามทั้งระบบ
- การวิเคราะห์ประเด็นการปฏิรูปและแนวทางการขับเคลื่อน

การแก้ไขปัญหาข้าวอย่างเป็นระบบ

๑. สถานการณ์ข้อเท็จจริง

๑.๑. ชาวนา

๑.๑.๑ อายุ ปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕ หัวหน้าครัวเรือนชาวนามีอายุมาก ประมาณร้อยละ ๓๓ มีอายุสูงกว่า ๖๐ ปี โดยมีอายุเฉลี่ย ๕๖ ปี จึงนับว่าสังคมชาวนาเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว (ตารางที่ ๑)

๑.๑.๒ การศึกษา ปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕ หัวหน้าครัวเรือนได้รับการศึกษาในระบบค่อนข้างน้อย โดยประมาณร้อยละ ๘๐ จบการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษา (ตารางที่ ๒)

๑.๑.๓ สมาชิกในครัวเรือน ปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕ ครัวเรือนชาวนา ประมาณร้อยละ ๖๒ จะมีสมาชิก ๓-๕ คนต่อครัวเรือนและเฉลี่ย ๔.๕ คนต่อครัวเรือน(ตารางที่ ๓)

๑.๑.๔ รายได้รายจ่ายของครัวเรือน พบว่า ในปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕ ครัวเรือนชาวนามีรายได้เงินสดทางการเกษตรเฉลี่ย ๒๑๓,๕๒๘ บาทต่อครัวเรือน โดยในจำนวนนี้เป็นรายได้จากการขายข้าวจำนวน ๑๓๑,๖๐๖ บาท หรือร้อยละ ๖๒ ของรายได้เงินสดทางการเกษตรของครัวเรือน ในด้านรายจ่ายทางการเกษตรพบว่าครัวเรือนชาวนามีรายจ่ายเงินสดทางการเกษตรเฉลี่ย ๑๐๐,๒๙๓ บาทต่อครัวเรือน ซึ่งจะเท่ากับครัวเรือนชาวนา รายได้สุทธิทางการเกษตรเฉลี่ย ๑๑๓,๒๓๖ บาทต่อครัวเรือน นอกจากรายได้ทางการเกษตรแล้วครัวเรือนชาวนา ยังมีรายได้นอกการเกษตรอีก เฉลี่ย ๑๑๐,๔๒๑ บาทต่อครัวเรือน รวมเป็นรายได้สุทธิของครัวเรือน ๒๒๓,๖๕๗ บาทต่อครัวเรือน ในด้านรายจ่ายเงินสดของครอบครัวพบว่ามีการจ่ายเฉลี่ย ๑๓๐,๘๐๑ บาทต่อครอบครัว ดังนั้น จึงมีเงินออมก่อนการชำระหนี้เฉลี่ย ๙๒,๘๕๖ บาทต่อครัวเรือน ซึ่งจะเห็นว่าหากเกษตรกรไม่มีรายได้นอกการเกษตรมาจุนเจือแล้ว รายได้สุทธิทางการเกษตร โดยเฉพาะรายได้สุทธิจากการทำนาเพียงอย่างเดียวจะไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครัวเรือน(ตารางที่ ๔)

๑.๑.๕ ทรัพย์สินและหนี้สินครัวเรือน ในปี ๒๕๕๔/๕๕ ครัวเรือนชาวนามีทรัพย์สินเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ ๑,๘๕๕,๔๕๑ บาท ภาคใต้มีทรัพย์สินมากที่สุดเท่ากับ ๒,๖๒๒,๓๘๑ บาท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทรัพย์สินน้อยที่สุดเท่ากับ ๑,๗๓๕,๐๘๔ บาท ในส่วนของหนี้สินเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ ๑๒๓,๓๙๙ บาท โดยภาคกลางมีหนี้สินมากที่สุดเท่ากับ ๑๘๔,๕๐๓ บาท ภาคตะวันออก เฉียงเหนือมีหนี้สินน้อยที่สุดเท่ากับ ๑๐๑,๒๖๔ บาท สำหรับทรัพย์สินสุทธิครัวเรือนเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ ๑,๗๓๒,๑๑๖ บาท โดยภาคใต้มีทรัพย์สินสุทธิสูงสุดเท่ากับ ๒,๕๐๙,๖๐๘ บาท ภาคเหนือมีทรัพย์สินสุทธิน้อยที่สุดเท่ากับ ๑,๖๐๓,๑๒๒ บาท (ตารางที่ ๕)

ตารางที่ ๑ จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนชานาจำแนกตามอายุปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕

ช่วงอายุ (ปี)	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
๑๘ - ๒๐	๑,๔๑๗	๐.๐๓	-	-	๑,๔๑๗	๐.๐๓
๒๑ - ๓๐	๒๐,๒๗๕	๐.๔๘	๑๗,๕๘๑	๐.๔๒	๓๗,๘๕๖	๐.๙๐
๓๑ - ๔๐	๒๓๑,๓๙๗	๕.๕๒	๑๑๑,๒๒๘	๒.๖๕	๓๔๒,๖๒๕	๘.๑๘
๔๑ - ๕๐	๗๖๕,๐๖๕	๑๘.๒๖	๒๗๒,๒๙๘	๖.๕๐	๑,๐๓๗,๓๖๓	๒๔.๗๖
๕๑ - ๖๐	๑,๐๒๘,๔๐๐	๒๔.๕๔	๓๓๙,๑๘๒	๘.๐๙	๑,๓๖๗,๕๘๒	๓๒.๖๔
๖๑ - ๖๕	๔๔๘,๕๘๗	๑๐.๗๑	๑๒๑,๗๓๗	๒.๙๑	๕๗๐,๓๒๔	๑๓.๖๑
๖๕ ขึ้นไป	๕๓๘,๕๗๔	๑๒.๘๕	๒๙๔,๔๐๓	๗.๐๓	๘๓๒,๙๗๗	๑๙.๘๘
รวม	๓,๐๓๓,๗๑๕	๗๒.๔๐	๑,๑๕๖,๔๒๙	๒๗.๖๐	๔,๑๙๐,๑๔๔	๑๐๐.๐๐
อายุเฉลี่ย	๕๕		๖๓		๕๖	

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชานา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัยและคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๒ จำนวนและร้อยละระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนชานาจำแนกตามระดับการศึกษา ปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕

ระดับการศึกษา	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้		รวมทั้งประเทศ	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
๑.ไม่รู้หนังสือ	๕๔,๑๐๒	๕.๒๘	๔๕,๕๔๕	๑.๗๘	๗,๙๕๓	๑.๗๒	๖,๑๕๖	๔.๒๐	๑๑๓,๗๕๖	๒.๗๑
๒. อ่านออกเขียนได้	๓๖,๒๕๐	๓.๕๔	๕๕,๘๑๙	๒.๑๘	๔,๕๔๖	๐.๙๙	๖,๗๙๓	๔.๖๔	๑๐๓,๔๐๘	๒.๔๗
๓. ประถมศึกษา (ป.๔,๖,๗)	๗๙๐,๓๒๙	๗.๗๐	๑,๖๔๙,๔๕๘	๘.๓.๖๙	๓๖๔,๗๑๘	๗.๙๐	๙๕,๖๔๓	๖.๕.๒๗	๓,๓๙๐,๘๖๐	๘๑.๐๒
๔. มัธยมต้น	๖๐,๘๗๑	๕.๙๔	๑๐๔,๓๒๐	๔.๐๘	๓๓,๒๐๒	๗.๒๐	๕,๗๒๘	๓.๙๑	๒๐๔,๑๒๑	๔.๘๗
๕. มัธยมปลาย	๔๘,๒๖๐	๔.๗๑	๑๔๙,๒๕๒	๕.๘๔	๒๑,๙๙๖	๔.๗๗	๒๓,๘๒๕	๑๖.๒๖	๒๔๓,๓๓๓	๕.๘๑
๖. อาชีวะ	๒๘,๔๖๐	๒.๗๘	๓๐,๗๓๐	๑.๒๐	๑๗,๔๓๓	๓.๗๘	๔,๘๐๓	๓.๒๘	๘๑,๔๒๕	๑.๙๔
๗. อุดมศึกษา	๖,๓๑๘	๐.๖๒	๒๖,๘๙๕	๑.๐๕	๑๐,๐๔๘	๒.๑๘	๓,๒๘๙	๒.๒๔	๔๖,๕๔๙	๑.๑๑
๘. อื่นๆ	๖๖๖	๐.๐๖	๔,๔๐๗	๐.๑๗	๑,๓๑๔	๐.๒๘	๓๐๕	๐.๒๑	๖,๖๙๒	๐.๑๕
รวม	๑,๐๒๘,๒๕๖	๑๐๐	๒,๕๕๗,๑๓๗	๑๐๐	๔๖๑,๒๑๐	๑๐๐	๑๔๖,๕๔๑	๑๐๐	๔,๑๙๐,๑๔๔	๑๐๐

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชานา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๓ ครั้วเรือนชานาจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครั้วเรือน ปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕

จำนวนสมาชิกใน ครั้วเรือน	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	ประเทศ
๑	๓.๑๐	๒.๐๒	๓.๐๐	๕.๙๗	๒.๕๓
๒	๑๐.๔๐	๗.๑๕	๑๓.๑๙	๒๑.๔๙	๙.๑๑
๓	๒๔.๑๔	๑๓.๗๘	๑๙.๔๓	๑๓.๖๐	๑๖.๙๓
๔	๒๙.๖๗	๒๘.๒๔	๒๓.๗๔	๒๔.๕๘	๒๗.๙๗
๕	๑๕.๐๘	๑๗.๘๐	๑๙.๓๗	๑๖.๘๑	๑๗.๒๗
๖	๑๑.๗๐	๑๗.๑๙	๘.๙๖	๑๑.๙๕	๑๔.๗๖
๗	๓.๘๒	๘.๑๓	๗.๒๙	๓.๕๙	๖.๘๓
๘	๑.๗๑	๓.๓๑	๒.๘๔	๑.๐๐	๒.๗๙
๙	๐.๑๖	๑.๒๒	๑.๒๕	๐.๘๓	๐.๙๕
≥๑๐	๐.๒๒	๑.๑๖	๐.๙๕	๐.๑๗	๐.๘๗
รวม	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐
เฉลี่ย คน/ครั้วเรือน	๔.๐๐	๔.๗๒	๔.๓๒	๓.๙	๔.๔๙

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชนบท โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๔ รายได้และรายจ่ายของครั้วเรือนชานา ปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๒๕๕๕

รายการ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	รวมทั้งประเทศ
๑. รายได้เงินสดในการเกษตร	๒๘๖,๔๔๑	๑๒๔,๐๒๘	๕๔๔,๑๐๕	๒๒๔,๗๕๘	๒๑๓,๕๒๘
• ข้าว	๑๙๐,๙๔๒	๕๙,๑๘๘	๔๒๕,๒๖๒	๕๕,๙๔๖	๑๓๑,๖๐๖
• การเกษตรอื่นๆ	๙๕,๔๙๙	๖๔,๘๔๐	๑๑๘,๘๔๓	๑๖๘,๘๑๒	๘๑,๙๒๒
๒. รายจ่ายเงินสดในการเกษตร	๑๓๔,๑๙๗	๕๕,๕๖๕	๒๘๐,๒๓๙	๗๗,๒๓๖	๑๐๐,๒๙๓
๓. รายได้เงินสดสุทธิในการเกษตร (๑-๒)	๑๕๒,๒๔๔	๖๘,๔๖๒	๒๖๓,๘๖๖	๑๔๗,๕๒๒	๑๑๓,๒๓๖
๔. รายได้เงินสดนอกการเกษตร	๗๖,๐๒๓	๑๒๐,๗๐๐	๑๒๑,๐๐๘	๑๓๘,๔๐๓	๑๑๐,๔๒๑
๕. รายได้เงินสดสุทธิครั้วเรือน (๓+๔)	๒๒๘,๒๖๘	๑๘๙,๑๖๓	๓๘๔,๘๗๔	๒๘๕,๙๒๕	๒๒๓,๖๕๗
๖. รายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร	๑๓๔,๖๙๑	๑๐๓,๙๓๑	๒๓๐,๕๙๒	๒๕๘,๓๘๐	๑๓๐,๘๐๑
๗. เงินออมอย่างง่าย (๕-๖)	๙๓,๕๗๗	๘๕,๒๓๒	๑๕๔,๒๘๑	๒๗,๕๔๕	๙๒,๘๕๖

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชนบท โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๕ ทรัพย์สินและหนี้สินครัวเรือนชาวนา ปีเพาะปลูก ๒๕๕๔/๕๕ รายภาค

รายการ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	ทั่วประเทศ
๑.มูลค่าทรัพย์สินปลายปี (บาท/ครัวเรือน)	๑,๗๕๕,๕๒๘	๑,๗๓๕,๐๘๔	๒,๕๐๑,๒๙๘	๒,๖๒๒,๒๘๑	๑,๘๕๕,๔๕๑
๒.หนี้สินปลายปี (บาท/ครัวเรือน)	๑๕๒,๔๐๕	๑๐๑,๒๖๔	๑๘๔,๕๐๓	๑๑๒,๖๗๓	๑๒๓,๓๓๙
๓.มูลค่าทรัพย์สินสุทธิ (Net Worth) (๑-๒)	๑,๖๐๓,๑๒๒	๑,๖๓๓,๘๒๐	๒,๓๑๖,๗๙๕	๒,๕๐๙,๖๐๘	๑,๗๓๒,๑๑๒

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชาวนา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

๑.๑.๖. ความยากจนของชาวนา เมื่อเทียบกับรายได้สุทธิในการทำนากับเส้นความยากจน (Poverty Line) ของปี ๒๕๕๘ ซึ่งเท่ากับ ๒,๖๔๔ บาท/คน/เดือน หรือถ้าคิดเป็นครอบครัวที่มีสมาชิก ๔ คนต่อครัวเรือนแล้วจะมีเส้นความยากจนเท่ากับ ๑๒๖,๙๑๒ บาท/ครัวเรือน/ปี ดังนั้น ถ้าทำนาปีอย่างเดียวยังต้องทำมากถึง ๒๘๐ ไร่ หรือทำนาปรังอย่างเดียว ต้องทำถึง ๑๓๐ ไร่ จึงจะมีรายได้สุทธิสูงกว่าเส้นความยากจน แต่ที่ชาวนายังสามารถดำรงชีพอยู่ได้ เนื่องจากมีการประกอบอาชีพเสริมอีกทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน

๑.๒ การผลิตข้าว

๑.๒.๑. เนื้อที่ปลูก ในปีเพาะปลูก ๒๕๕๘/๕๙ ประเทศไทยมีเนื้อที่ปลูกข้าวนาปีรวมทั้งประเทศ ๕๘.๑ ล้านไร่ โดยปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คือ ๓๖.๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖๒ ของเนื้อที่ปลูกข้าวทั่วประเทศ รองลงมาคือภาคเหนือ ๑๒.๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๒ ภาคกลาง ๘.๓ ล้านไร่หรือร้อยละ ๑๔ และภาคใต้มีเนื้อที่ปลูกน้อยที่สุด คือ ๐.๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑ ของเนื้อที่ปลูกข้าวนาปีทั่วประเทศ ขณะที่นาปรัง ปี ๒๕๕๙ มีเนื้อที่ปลูกรวมทั้งประเทศ ๘.๑ ล้านไร่ โดยปลูกในภาคเหนือกลางมากที่สุด ๓.๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๔ รองลงมาคือภาคกลาง ๓.๓ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓๙ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑.๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๔ และภาคใต้มีเนื้อที่ปลูกเพียง ๐.๓ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓ (ตารางที่ ๖)

๑.๒.๒. ผลผลิต ในปีเพาะปลูก ๒๕๕๘/๕๙ ผลผลิตข้าวนาปีรวมทั้งประเทศ ๒๑.๓ ล้านตันข้าวเปลือกภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลผลิตมากที่สุด คือ ๑๒.๒ ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ ๕๗ ของผลผลิตข้าวทั้งประเทศ รองลงมาคือภาคเหนือ ๖.๘ ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ ๒๓ ภาคกลาง ๑.๙ ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ ๙ และภาคใต้ มีผลผลิตน้อยที่สุด เพียง ๐.๔ ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ ๒ ขณะที่นาปรัง ปี ๒๕๕๙ มีผลผลิตทั้งหมด ๕.๓ ล้านตันข้าวเปลือก โดยภาคเหนือผลผลิตมากที่สุด ๒.๓ ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ ๔๔ รองลงมาคือภาคกลาง ๒.๒ ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ ๔๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๐.๖ ล้านตันข้าวเปลือกหรือร้อยละ ๑๑ และภาคใต้มีผลผลิตเพียง ๐.๒ ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ ๓ (ตารางที่ ๗)

๑.๒.๓. ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ นาปี พบว่า ในปีเพาะปลูก ๒๕๕๘/๕๙ จะมีผลผลิตเฉลี่ยทั้งประเทศ ๔๑๙ กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อจำแนกระหว่างในเขตกับนอกเขตชลประทานจะพบว่า ในเขตชลประทาน จะมีผลผลิตเฉลี่ย ๕๕๒ กิโลกรัมต่อไร่ นอกเขตชลประทานมีผลผลิตเฉลี่ย ๓๗๓ กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อจำแนกเป็นรายภาคพบว่า ภาคกลางมีผลผลิตเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๕๙๔ กิโลกรัมต่อไร่ ภาคเหนือ ๕๓๓ กิโลกรัมต่อไร่ ภาคใต้ ๔๔๖ กิโลกรัมต่อไร่ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยต่ำสุด คือ ๓๓๘ กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับภาคกลางที่ปลูกในเขตชลประทานมีผลผลิตเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๖๕๒ กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ ๘)

๑.๒.๔. ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ นาปรัง พบว่า ในปี ๒๕๕๘ ผลผลิตเฉลี่ยทั้งประเทศเท่ากับ ๖๓๒ กิโลกรัมต่อไร่ โดยในเขตชลประทานมีผลผลิตเฉลี่ย ๖๕๑ กิโลกรัมต่อไร่ นอกเขตชลประทานผลผลิตเฉลี่ย ๕๙๗ กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อพิจารณาเฉพาะในเขตชลประทาน พบว่า ภาคกลางมีผลผลิตเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๖๙๐ กิโลกรัมต่อไร่ ภาคเหนือ ๖๓๙ กิโลกรัมต่อไร่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕๓๓ กิโลกรัมต่อไร่ และภาคใต้มีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ ๕๓๑ กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ ๙)

๑.๒.๕. พันธุ์ที่ปลูก พบว่า ในระดับประเทศพันธุ์ที่ชาวนานิยมปลูกมากที่สุด คือพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ร้อยละ ๔๐ รองลงไปคือ พันธุ์ กข๖ (ข้าวเหนียว) ร้อยละ ๒๕ซึ่งทั้งสองพันธุ์นี้ พัฒนามาจากพันธุ์พื้นเมืองซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคพบว่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปลูกพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ มากถึงร้อยละ ๕๔ รองลงไปเป็นข้าวเหนียวพันธุ์ กข๖ ร้อยละ ๓๕ ส่วนภาคเหนือมีการปลูกพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ร้อยละ ๑๙ พันธุ์ กข๖ ร้อยละ ๑๕ (ตารางที่ ๑๐)

ตารางที่ ๖ เนื้อที่ปลูกข้าวฤดูนาปีและฤดูนาปรังของประเทศไทย ปี ๒๕๕๕/๕๖-ปี ๒๕๕๘/๕๙ รายภาค

หน่วย:ไร่

ปีเพาะปลูก	รายการ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	ทั้งประเทศ
ปี ๒๕๕๕/๕๖	นาปี	๑๔,๙๒๗,๕๘๔	๓๙,๔๘๗,๒๒๐	๙,๕๕๓,๒๖๕	๙๘๒,๕๒๔	๖๔,๙๕๐,๕๙๓
	%	๒๓	๖๑	๑๕	๒	๑๐๐
ปี ๒๕๕๕/๕๖	นาปรัง	๗,๖๑๕,๗๘๓	๒,๙๔๖,๗๔๔	๗,๐๙๕,๖๙๒	๔๔๓,๐๒๐	๑๘,๑๐๑,๒๓๙
	%	๔๒	๑๖	๓๙	๒	๑๐๐
ปี ๒๕๕๖/๕๗	นาปี	๑๔,๖๗๓,๖๙๘	๓๗,๐๖๖,๖๒๙	๙,๓๙๕,๓๖๖	๙๔๔,๒๑๑	๖๒,๐๗๙,๙๐๔
	%	๒๔	๖๐	๑๕	๒	๑๐๐
ปี ๒๕๕๖/๕๗	นาปรัง	๗,๐๘๙,๘๘๔	๑,๖๘๑,๘๖๘	๖,๙๑๕,๓๐๖	๔๐๐,๒๓๖	๑๖,๐๘๗,๒๙๔
	%	๔๔	๑๐	๔๓	๒	๑๐๐
ปี ๒๕๕๗/๕๘	นาปี	๑๓,๗๑๕,๗๒๓	๓๗,๐๓๐,๓๓๕	๙,๑๕๖,๕๔๖	๘๗๗,๙๙๕	๖๐,๗๙๐,๕๙๙
	%	๒๓	๖๑	๑๕	๑	๑๐๐
ปี ๒๕๕๗/๕๘	นาปรัง	๖,๒๒๘,๒๐๕	๒,๒๖๖,๘๓๘	๖,๓๑๖,๓๖๑	๒๔๓,๖๗๒	๑๕,๐๕๕,๐๗๖
	%	๔๑	๑๕	๔๒	๒	๑๐๐
ปี ๒๕๕๘/๕๙	นาปี	๑๒,๗๖๘,๑๔๕	๓๖,๑๙๓,๔๑๐	๘,๒๖๑,๔๔๕	๘๔๐,๔๗๖	๕๘,๐๖๓,๔๗๖
	%	๒๒	๖๒	๑๔	๑	๑๐๐
ปี ๒๕๕๘/๕๙	นาปรัง	๓,๗๑๖,๖๒๓	๑,๑๘๐,๔๓๖	๓,๒๖๙,๕๘๖	๒๙๔,๑๑๔	๘,๔๖๐,๗๕๙
	%	๔๔	๑๔	๓๙	๓	๑๐๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ ๗ ผลผลิตข้าวฤดูนาปีและฤดูนาปรังของประเทศไทย ปี ๒๕๕๕/๕๖ - ปี ๒๕๕๘/๕๙ รายภาค

หน่วย: ไร่

ปีเพาะปลูก	รายการ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	ทั้งประเทศ
ปี ๒๕๕๕/๕๖	นาปี %	๘,๗๔๔,๘๓๖ ๓๑	๑๒,๓๐๓,๕๖๑ ๔๕	๕,๗๕๑,๑๑๕ ๒๑	๔๓๔,๓๙๑ ๒	๒๗,๒๓๓,๙๐๓ ๑๐๐
	นาปรัง %	๕,๑๙๘,๕๘๖ ๔๒	๑,๖๓๘,๓๘๑ ๑๓	๕,๑๖๔,๓๓๐ ๔๒	๒๓๔,๐๕๐ ๒	๑๒,๒๓๕,๓๔๗ ๑๐๐
ปี ๒๕๕๖/๕๗	นาปี %	๘,๖๓๗,๑๖๕ ๓๒	๑๒,๒๙๕,๑๓๗ ๔๕	๕,๗๔๐,๓๖๕ ๒๑	๔๑๗,๕๑๗ ๒	๒๗,๐๙๐,๑๘๔ ๑๐๐
	นาปรัง %	๔,๗๕๒,๐๗๘ ๔๔	๘๓๕,๑๔๗ ๘	๔,๙๖๐,๙๗๓ ๔๖	๒๑๘,๐๘๘ ๒	๑๐,๗๖๖,๒๘๖ ๑๐๐
ปี ๒๕๕๗/๕๘	นาปี %	๗,๘๑๗ ๓๐	๑๒,๖๔๗,๕๗๙ ๔๗	๕,๕๙๙,๖๑๓ ๒๑	๓๘๖,๐๓๘ ๑	๒๖,๒๖๙,๙๖๔ ๑๐๐
	นาปรัง %	๓,๙๗๘,๗๘๓ ๔๑	๑,๒๑๕,๓๕๘ ๑๓	๔,๓๔๘,๑๙๒ ๔๕	๑๒๙,๗๖๐ ๑	๙,๖๗๒,๐๙๓ ๑๐๐
ปี ๒๕๕๘/๕๙	นาปี %	๖,๘๐๑,๗๑๘ ๓๒	๑๒,๒๓๐,๙๗๓ ๕๗	๑,๙๐๔,๔๑๐ ๙	๓๗๔,๔๓๘ ๒	๒๑,๓๑๑,๕๓๙ ๑๐๐
	นาปรัง %	๒,๓๓๙,๕๕๑ ๔๔	๖๐๖,๖๗๗ ๑๑	๒,๒๔๔,๖๖๙ ๔๒	๑๕๖,๐๑๘ ๓	๕,๓๔๖,๙๑๕ ๑๐๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ ๘ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ข้าวนาปีจำแนกตามเขตชลประทานรายภาค ปี ๒๕๕๘/๕๙

หน่วย: กก./ไร่

ภาค	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	เฉลี่ยในเขต/นอกเขต	ส่วนต่างในเขต - นอกเขต	
				กก.	%
เหนือ	๕๗๒	๕๑๑	๕๓๓	๖๑	๑๒
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๓๗๐	๓๓๔	๓๓๘	๓๖	๑๑
กลาง	๖๕๒	๔๒๕	๕๙๔	๒๒๗	๕๓
ใต้	๔๗๖	๔๑๔	๔๔๖	๖๒	๑๕
เฉลี่ยประเทศ	๕๕๒	๓๗๓	๔๑๙	๑๗๙	๔๘

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ ๙ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ข้าวนาปรังจำแนกตามเขตชลประทานรายภาค ปี๒๕๕๘/๕๙

หน่วย: กก./ไร่

ภาค	ในเขต ชลประทาน	นอกเขต ชลประทาน	เฉลี่ย ในเขต/นอกเขต	ส่วนต่างในเขต - นอกเขต	
				กก.	%
เหนือ	๖๓๙	๖๒๓	๖๒๙	๑๖	๓
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๕๓๓	๔๙๔	๕๑๔	๓๙	๘
กลาง	๖๙๐	๖๓๖	๖๘๗	๕๔	๘
ใต้	๕๓๑	๕๒๗	๕๓๐	๔	๑
เฉลี่ยประเทศ	๖๕๑	๕๙๗	๖๓๒	๕๔	๙

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ ๑๐ ร้อยละของเนื้อที่ปลูกข้าวจำแนกตามพันธุ์ที่ปลูกรายภาค นาปี ปี ๒๕๕๘/๕๙

พันธุ์ข้าว	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	ทั้งประเทศ
ข้าวดอกมะลิ ๑๐๕	๑๘.๗๖	๕๔.๐๐	๑๔.๑๑	๐.๗๕	๓๙.๘๐
กข.๖	๑๔.๖๓	๓๔.๖๑	๐.๒๒	-	๒๔.๘๒
ราชการไม่ไวต่อแสง	๓๙.๒๕	๑.๖๘	๕๓.๙๒	๑๘.๘๔	๑๗.๖๒
พันธุ์พื้นเมือง	๕.๙๘	๓.๐๗	๒.๒๘	๓๙.๘๘	๔.๑๓
กข.๑๕	๒.๒๗	๔.๒๔	-	-	๓.๑๔
ราชการไวต่อแสง	๒.๖๘	๑.๘๔	๖.๓๒	๒๐.๕๘	๒.๙๓
สุพรรณบุรี ๑	๖.๐๘	๐.๐๗	๑๐.๔๒	-	๒.๘๖
ปทุมธานี ๑	๒.๘๒	๐.๐๕	๙.๒๖	๑๘.๖๔	๒.๒๔
ชัยนาท ๑	๖.๓๑	๐.๓๙	๑.๙๘	๐.๙๔	๑.๙๒
สุพรรณบุรี ๖๐,๙๐	๑.๑๔	๐.๐๕	๑.๓๗	๐.๓๖	๐.๔๘
หอมสุพรรณบุรี	๐.๐๘	๐.๐๐	๐.๑๔	-	๐.๐๔
คลองหลวง ๑	-	-	๐.๐๐	-	๐.๐๐
รวม	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑.๒.๖. ต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า ระหว่างปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ การผลิตข้าวนาปีมีต้นทุนเฉลี่ย ๔,๔๑๒.๙ บาทต่อไร่ ๑๐,๒๙๔.๔ บาทต่อตัน โดยต้นทุนการผลิตมีการลดลง จากปี ๒๕๕๕ ที่มีต้นทุน ๔,๔๐๘.๔ บาทต่อไร่ หรือ ๑๐,๕๒๑ บาทต่อตัน เหลือ ๓,๙๖๘.๒ บาทต่อไร่ หรือ ๙,๐๖๐ บาทต่อตัน

ในปี ๒๕๕๙ ส่วนนาปรังมีต้นทุนเฉลี่ยปีละ ๕,๕๓๙.๕ บาทต่อไร่ ๘,๖๔๔.๑ บาทต่อตัน โดยต้นทุนการผลิตมีการลดลงเช่นเดียวกันกับนาปี จากปี ๒๕๕๕ ที่มีต้นทุน ๕,๕๓๙ บาทต่อไร่ หรือ ๘,๒๓๐.๔ บาทต่อตัน เหลือ ๔,๙๕๐.๘ บาทต่อไร่ หรือ ๗,๙๔๗ บาทต่อตัน ในปี ๒๕๕๙ (ตารางที่ ๑๑)

๑.๒.๗. ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของไทยเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่า ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของไทยค่อนข้างต่ำ โดยผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในปี ๒๕๕๘/๕๙ ของโลกเท่ากับ ๗๐๙ กิโลกรัมต่อไร่ของไทยเท่ากับ ๔๐๕ กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนสหรัฐอเมริกา ๑,๓๓๙ กิโลกรัมต่อไร่ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ สูงกว่า ๑,๐๐๐ กิโลกรัมต่อไร่เล็กน้อย เมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกันแล้วประเทศไทยก็ยังมีผลผลิตต่ำกว่าทุกประเทศ ยกเว้นประเทศกัมพูชาเพียงประเทศเดียวที่ไทยมีผลผลิตเฉลี่ยสูงกว่า (ตารางที่ ๑๒-๑๓)

ตารางที่ ๑๑ ต้นทุนการผลิตข้าวฤดูนาปีและฤดูนาปรัง ปี ๒๕๕๕ - ปี ๒๕๕๙

หน่วย : บาท

ฤดู/ชนิดข้าว	รายการ	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	เฉลี่ย
ฤดูนาปี	ต้นทุนต่อไร่	๔,๔๐๘	๔,๖๖๗	๔,๗๗๓	๔,๒๔๗	๓,๙๖๘	๔,๔๑๓
	ต้นทุนต่อตัน	๑๐,๕๒๑	๑๐,๗๐๕	๑๑,๐๔๙	๑๐,๑๓๗	๙,๐๖๐	๑๐,๒๙๔
- ข้าวเจ้าหอมมะลิ	ต้นทุนต่อไร่	๔,๓๖๘	๔,๖๒๒	๔,๗๐๖	๔,๐๕๙	๓,๘๑๕	๔,๓๑๔
	ต้นทุนต่อตัน	๑๓,๑๑๘	๑๓,๑๖๘	๑๓,๔๐๗	๑๑,๕๓๒	๑๐,๒๘๓	๑๒,๓๐๒
- ข้าวปทุมธานี	ต้นทุนต่อไร่	-	-	๕,๔๔๐	๕,๐๒๑	๔,๖๖๐	๕,๐๔๐
	ต้นทุนต่อตัน	-	-	๘,๓๔๓	๗,๘๘๒	๖,๙๘๗	๗,๗๓๗
- ข้าวเจ้า	ต้นทุนต่อไร่	-	-	๕,๓๒๐	๔,๙๔๘	๔,๖๘๑	๔,๙๘๓
	ต้นทุนต่อตัน	-	-	๙,๐๗๘	๘,๖๙๖	๗,๘๔๑	๘,๕๓๙
- ข้าวเหนียว	ต้นทุนต่อไร่	๓,๙๘๘	๔,๒๓๔	๔,๓๒๓	๓,๘๒๑	๓,๕๗๒	๓,๙๘๗
	ต้นทุนต่อตัน	๑๑,๐๗๖	๑๑,๒๐๐	๑๑,๓๗๗	๑๐,๕๒๖	๙,๔๔๙	๑๐,๗๒๖
ฤดูนาปรัง	ต้นทุนต่อไร่	๕,๕๓๙	๕,๘๔๕	๕,๙๘๑	๕,๖๘๒	๔,๙๕๑	๕,๖๐๐
	ต้นทุนต่อตัน	๘,๒๓๐	๘,๗๓๖	๙,๓๑๗	๘,๙๙๐	๗,๙๔๗	๘,๖๔๔

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ ๑๒ ตารางเปรียบเทียบผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ระหว่างของไทยกับต่างประเทศ

ภูมิภาค/ประเทศ	ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม)			
	ปี ๒๕๕๗/๕๘	ปี ๒๕๕๘/๕๙	๒๕๕๙/๖๐	
			สิงหาคม	กันยายน
โลก	๗๐๙	๗๐๙	๗๑๒	๗๑๒
สหรัฐอเมริกา	๑,๓๕๘	๑,๓๓๙	๑,๓๖๖	๑,๓๕๗
จีน	๑,๐๙๐	๑,๑๐๒	๑,๑๐๔	๑,๑๐๔
ญี่ปุ่น	๑,๐๗๔	๑,๐๖๑	๑,๐๖๙	๑,๐๖๙
เกาหลีใต้	๑,๑๐๖	๑,๑๕๕	๑,๐๙๑	๑,๐๙๑
อินเดีย	๕๗๔	๕๗๘	๕๗๓	๕๗๔
บังคลาเทศ	๗๐๒	๗๐๔	๗๐๒	๗๐๒
ปากีสถาน	๕๘๑	๕๘๗	๕๙๒	๕๙๒
บราซิล	๘๖๗	๘๔๘	๘๖๙	๘๖๙
ไทย	๔๔๓	๔๐๕	๔๓๒	๔๓๒

ที่มา : World Markets & Trade, กระทรวงเกษตร, สหรัฐอเมริกา, กันยายน ๒๕๕๙

ตารางที่ ๑๓ ตารางเปรียบเทียบผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของในประเทศอาเซียน

ภูมิภาค/ประเทศ	ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม)			
	ปี ๒๕๕๗/๕๘	ปี ๒๕๕๘/๕๙	๒๕๕๙/๖๐	
			สิงหาคม	กันยายน
อินโดนีเซีย	๗๕๗	๗๖๓	๗๕๘	๗๕๘
เวียดนาม	๙๒๒	๙๑๕	๙๔๑	๙๒๕
ไทย	๔๔๓	๔๐๕	๔๓๒	๔๓๒
เมียนมา	๔๔๘	๔๔๒	๔๔๖	๔๔๖
ฟิลิปปินส์	๖๔๓	๖๒๔	๖๔๒	๖๔๒
กัมพูชา	๓๘๙	๓๗๔	๓๙๒	๓๙๒
ลาว	๔๙๘	๕๐๗	๔๙๔	๕๑๐
มาเลเซีย	๖๔๓	๖๔๒	๖๔๕	๖๔๕

ที่มา : กระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกา

๑.๓ การตลาดข้าว

๑.๓.๑. ความต้องการใช้ในประเทศระหว่างปี ๒๕๕๕/๕๖ - ปี ๒๕๕๙/๖๐ ประเทศไทยมีความต้องการใช้ข้าวเพื่อการบริโภค ใช้ทำเมล็ดพันธุ์ และอุตสาหกรรมต่างๆ เฉลี่ย ๑๒.๐๗ ล้านตันข้าวสาร โดยในปี ๒๕๕๙/๖๐ คาดการณ์ความต้องการใช้ข้าวในประเทศ ๑๒.๔๕ ล้านตันข้าวสาร อย่างไรก็ตาม กรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์ ได้กำหนดเป้าหมายการใช้ข้าวในประเทศ ตามแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร ปี ๒๕๕๙/๖๐ ไว้เพียง ๑๐.๑๑ ล้านตันข้าวสาร แบ่งเป็น การบริโภค ๗.๘ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๗๗ อุตสาหกรรมต่างๆ ๑.๖ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๑๖ ที่เหลืออีกร้อยละ ๗ ใช้เพื่อทำเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากต้องการระบายข้าวที่ค้างสต็อกด้วยส่วนหนึ่ง (ตารางที่ ๑๔-๑๕)

๑.๓.๒. ปริมาณการส่งออกของไทยระหว่างปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ไทยส่งออกข้าวเฉลี่ยปีละ ๘.๘๐ ล้านตันข้าวสาร ซึ่งในปี ๒๕๕๙ ส่งออกข้าวปริมาณ ๙.๘๘ ล้านตันข้าวสาร โดยส่งออกข้าวเจ้าขาวมากที่สุด ๔.๙ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๕๐ รองลงมาคือข้าวหอมมะลิ ๒.๔ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๒๔ ข้าวหนึ่ง ๒.๑ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๒๒ อีกร้อยละ ๔ เป็นข้าวเหนียว ข้าวหอมปทุมและถึงแม้ปัจจุบันส่วนแบ่งทางการตลาดส่งออกข้าวของไทยจะลดลง และปริมาณการส่งออกจะเป็นรองอินเดีย แต่ก็เพิ่มขึ้นมากจากอดีตที่ส่งออกได้ประมาณ ๕ ล้านตันข้าวสาร (ตารางที่ ๑๖ และรูปที่ ๑)

๑.๓.๓. ตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย ปี ๒๕๕๙ ส่วนใหญ่อยู่ในทวีปแอฟริกา จีน อเมริกา และเอเชีย ซึ่งค่อนข้างกระจายตัว (Diversified) พอสมควร โดยประเทศผู้นำเข้าข้าวจากประเทศไทยมากที่สุด ๕ อันดับแรก ได้แก่ เบนิน ๑.๔ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๑๔ ของปริมาณข้าวที่ส่งออกทั้งหมด จีน ๑ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๑๐ ไต้หวัน ๐.๗ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๗ แอฟริกาใต้ ๐.๖ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๖ และแคนาดา ๐.๕ ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ ๕ (ตารางที่ ๑๗ -๑๘)

๑) ข้าวหนึ่งตลาดส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาคแอฟริกา โดยส่งออกไปยังเบนินและแอฟริกาใต้รวมกันมากถึง ร้อยละ ๗๑ ของปริมาณข้าวหนึ่งที่ส่งออกทั้งหมดในปี ๒๕๕๙

๒) ข้าวหอมปทุมธานีตลาดส่งออกส่วนใหญ่อยู่ในเอเชีย ได้แก่ ฮองกง ร้อยละ ๑๕ สิงคโปร์ ร้อยละ ๑๐ จีน ร้อยละ ๑๓

๓) ข้าวหอมมะลิไทยในปี ๒๕๕๙ มีการส่งออกไปยังอเมริกามากที่สุด ร้อยละ ๑๕ รองลงมาคือ ไต้หวัน ร้อยละ ๑๓ จีน ร้อยละ ๘ รวมทั้ง ฮองกง เซเนกัลป์ กานา เป็นต้น

๔) ข้าวเจ้าขาวตลาดส่งออกกระจายอยู่ประเทศในเอเชีย ในสัดส่วนที่เท่ากัน ประมาณ ร้อยละ ๑๐ เช่น จีน มาเลเซีย ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ เป็นต้น

๕) ข้าวเหนียวส่งออกไปยังจีนและอินโดนีเซียรวมกันมากถึง ร้อยละ ๖๒ ของปริมาณข้าวเหนียวที่ส่งออกทั้งหมดในปี ๒๕๕๙

ตารางที่ ๑๔ ความต้องการใช้ในประเทศ ระหว่างปี ๒๕๕๕/๕๖-ปี ๒๕๕๙/๖๐

ปี	ปริมาณ (ล้านตันข้าวสาร)			สัดส่วน(%)		
	ส่งออก	ใช้ในประเทศ	รวม	ส่งออก	ใช้ในประเทศ	รวม
ปี ๒๕๕๕/๕๖	๖.๗๓	๑๑.๖๖	๑๘.๓๙	๓๗	๖๓	๑๐๐
ปี ๒๕๕๖/๕๗	๖.๖๑	๑๑.๗๖	๑๘.๓๗	๓๖	๖๔	๑๐๐
ปี ๒๕๕๗/๕๘	๑๐.๙๗	๑๒.๒๔	๒๓.๒๑	๔๗	๕๓	๑๐๐
ปี ๒๕๕๘/๕๙	๙.๘๐	๑๒.๒๕	๒๒.๐๕	๔๔	๕๖	๑๐๐
ปี ๒๕๕๙/๖๐	๙.๘๘	๑๒.๔๕	๒๒.๓๓	๔๔	๕๖	๑๐๐
เฉลี่ย	๘.๘๐	๑๒.๐๗	๒๐.๘๗	๔๒	๕๘	๑๐๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และกรมศุลกากร

ตารางที่ ๑๕ ความต้องการใช้ข้าวในประเทศรายชนิดข้าวปี ๒๕๕๙/๖๐

หน่วย : ล้านตันข้าวเปลือก (ล้านตันข้าวสาร)

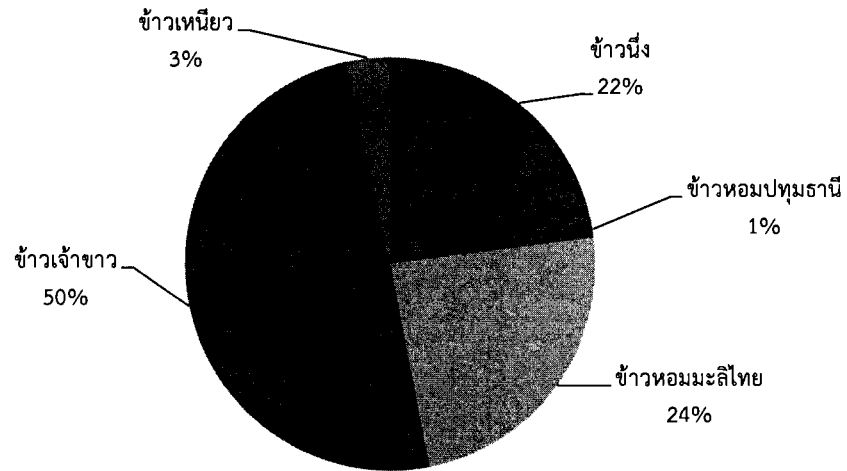
ที่	ชนิดข้าว	เมล็ดพันธุ์	บริโภค	อุตสาหกรรม	รวม
๑	ข้าวหอมมะลิ	๐.๓๙	๓.๐๐	๐.๐๘	๓.๔๗
๒	ข้าวหอมปทุม	๐.๐๓	๐.๘๐	-	๐.๘๓
๓	ข้าวเจ้า	๐.๓๘	๒.๐๐	๒.๑๙	๔.๕๗
๔	ข้าวเหนียว	๐.๓๖	๕.๘๘	๐.๑๐	๖.๓๔
๕	ข้าวอื่นๆ (ข้าวสีและข้าวอินทรีย์)	๐.๐๑	๐.๑๐	-	๐.๑๑
	รวม	๑.๑๗	๑๑.๗๘ (๗.๗๗)	๒.๓๗ (๑.๕๖)	๑๕.๓๒ (๑๐.๑๑)

ที่มา : กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ ๑๖ ปริมาณการส่งออกข้าวไทย รายชนิด ปี ๒๕๕๕- ปี ๒๕๕๙

ชนิดข้าว	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	เฉลี่ย	สัดส่วนปี ๒๕๕๙
ข้าวหอมมะลิไทย	๑,๙๑๒,๖๕๗	๑,๙๑๕,๑๙๐	๑,๘๖๙,๖๗๓	๑,๙๘๗,๒๑๔	๒,๓๖๔,๗๓๒	๒,๐๐๙,๘๙๓	๒๔
ข้าวหอมปทุมธานี	๘๕,๖๒๙	๕๑,๖๘๔	๑๖๑,๐๗๑	๑๒๔,๔๐๑	๑๓๑,๖๙๔	๑๑๐,๘๙๖	๑
ข้าวเจ้าขาว	๒,๐๔๙,๙๒๔	๑,๖๕๑,๐๐๐	๓,๒๖๒,๖๐๙	๒,๓๑๗,๖๐๘	๒,๑๔๓,๖๑๒	๒,๒๘๔,๙๕๑	๒๒
ข้าวเหนียว	๒,๔๖๐,๐๑๙	๒,๖๖๖,๙๐๑	๕,๓๔๑,๙๐๐	๕,๑๐๒,๑๐๕	๔,๙๐๕,๗๔๘	๔,๐๙๕,๓๓๕	๕๐
ข้าวอื่น	๒๒๖,๑๙๗	๓๒๖,๘๓๔	๓๓๔,๐๘๔	๒๖๔,๔๓๒	๓๓๗,๔๙๓	๒๙๗,๘๐๘	๓
รวม	๖,๗๓๔,๔๒๖	๖,๖๑๑,๖๐๙	๑๐,๙๖๙,๓๓๗	๙,๗๙๕,๗๖๑	๙,๘๘๓,๒๗๙	๘,๗๙๘,๘๘๒	๑๐๐

ที่มา กรมศุลกากร

รูปที่ ๑ สัดส่วนปริมาณการส่งออกข้าวชนิดต่าง ๆ ของประเทศไทย ปี ๒๕๕๙

ตารางที่ ๑๗ ตลาดส่งออกของข้าวไทย ปี ๒๕๕๕ - ปี ๒๕๕๙

อันดับ	ประเทศ	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙		เฉลี่ย
						ปริมาณ	%	
๑	เบนิน	๓๓๕,๐๙๖	๙๑๙,๐๔๑	๑,๑๑๒,๖๐๒	๘๐๕,๗๖๕	๑,๔๒๑,๐๕๐	๑๔	๙๑๘,๗๑๑
๒	สาธารณรัฐประชาชนจีน	๑๗๖,๒๑๔	๓๒๗,๕๕๙	๗๓๙,๗๖๕	๙๕๘,๓๖๘	๑,๐๓๓,๕๐๓	๑๐	๖๔๖,๐๘๒
๓	ไอวอรีโคสต์	๓๕๖,๘๐๗	๓๑๐,๐๙๘	๗๑๙,๗๗๑	๕๔๒,๙๒๓	๖๙๖,๔๔๔	๗	๕๒๕,๒๐๙
๔	สาธารณรัฐแอฟริกาใต้	๓๖๖,๗๔๕	๔๑๙,๓๗๓	๕๓๕,๖๔๕	๕๖๘,๗๕๑	๕๗๓,๔๙๗	๖	๔๙๒,๘๐๒
๕	แคเมอรูน	๒๗๘,๔๓๖	๒๘๒,๙๙๒	๕๑๗,๕๒๖	๔๔๙,๒๙๗	๕๐๒,๒๕๔	๕	๔๐๖,๑๐๑
๖	สหรัฐอเมริกา	๓๖๑,๗๒๒	๓๘๖,๘๔๔	๔๗๕,๕๓๖	๔๓๑,๗๑๙	๔๗๐,๘๘๑	๕	๔๒๕,๓๔๐
๗	มาเลเซีย	๗๐,๗๖๘	๑๔๔,๒๘๑	๔๒๒,๑๖๗	๔๔๓,๑๖๙	๔๓๐,๔๔๙	๔	๓๐๒,๑๖๗
๘	อินโดนีเซีย	๓๓๗,๗๑๑	๘๔,๓๓๖	๓๖๖,๓๖๐	๒๗๔,๔๘๑	๔๐๐,๐๑๐	๔	๒๙๒,๕๗๙
๙	อังกโกลา	๑๕๓,๕๕๖	๒๓๑,๒๘๒	๓๗๙,๖๓๗	๓๓๐,๑๘๖	๓๒๘,๐๓๘	๓	๒๘๔,๕๓๘
๑๐	ฮ่องกง	๑๖๑,๒๕๙	๑๖๐,๐๙๕	๑๘๒,๐๗๑	๑๘๙,๔๖๙	๒๐๗,๓๖๒	๒	๑๘๐,๐๕๑
๑๑	ประเทศอื่น ๆ	๔,๑๓๖,๑๒๒	๓,๓๔๕,๗๑๕	๕,๕๒๓,๒๖๕	๔,๘๐๑,๖๓๕	๓,๘๑๙,๗๙๙	๓๙	๔,๓๒๕,๓๐๗
รวม		๖,๗๓๔,๔๒๗	๖,๖๑๑,๖๑๗	๑๐,๙๖๙,๓๔๔	๙,๗๙๕,๗๖๓	๙,๘๘๓,๒๘๙	๑๐๐	๘,๗๙๘,๘๘๘

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ ๑๘ ปริมาณส่งออกข้าวของไทย รายชนิด และรายประเทศ ๑๐ อันดับแรก ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙

หน่วย : ตันข้าวสาร

สินค้า/ประเทศ	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	เฉลี่ย	สัดส่วน ปี
รวมทุกชนิดข้าว	๖,๗๓๔,๔	๖,๖๑๑,๖	๑๐,๙๖๙,๓	๙,๗๙๕,๗	๙,๘๘๓,๒	๘,๗๙๘,๘	
๑. ข้าวหนึ่ง	๒,๐๔๙,๙	๑,๖๕๑,๐	๓,๒๖๒,๖๐	๒,๓๑๗,๖	๒,๑๔๓,๖	๒,๒๘๔,๙	๑๐๐
เบนิน	๒๓๐,๔๖๐	๖๙๐,๖๖๔	๙๑๑,๖๗๖	๕๐๙,๔๗๒	๑,๐๒๕,๑	๖๗๓,๔๘๔	๔๘
สาธารณรัฐแอฟริกาใต้	๓๓๒,๒๖๙	๓๙๘,๐๔๗	๕๐๕,๖๘๗	๕๓๙,๐๘๑	๕๔๑,๑๕๒	๔๖๓,๒๔๗	๒๕
แคนเมอรูน	๒๕,๐๕๐	๕๑,๐๗๓	๖๘,๗๒๒	๔๖,๖๓๙	๑๓๔,๑๙๙	๖๕,๑๓๔	๖
ไนจีเรีย	๑,๑๗๙,๑	๑๗๕,๖๙๓	๑,๒๓๙,๒๑	๖๔๓,๙๕๘	๕๘,๒๑๗	๖๕๙,๒๔๕	๓
สาธารณรัฐอาหรับ	๑๑๗,๐๗๙	๑๓๒,๑๑๔	๑๒๙,๐๘๒	๒๐๓,๙๓๘	๕๘,๗๒๖	๑๒๘,๑๘๘	๓
ไนเจอร์	๑๒,๐๒๖	๒๒,๓๑๖	๕๐,๓๙๗	๕๘,๖๐๘	๔๕,๘๗๑	๓๗,๘๔๔	๒
สหรัฐอาหรับ	๓๑,๑๔๓	๓๔,๕๖๘	๕๒,๗๔๔	๒๔,๙๖๑	๓๓,๐๑๑	๓๕,๒๘๕	๒
สเปน	๒๓,๗๖๖	๑๖,๗๓๔	๒๐,๗๔๙	๒๔,๑๑๖	๒๒,๓๘๘	๒๑,๕๕๑	๑
สหภาพโซเวียต (รัสเซีย)	๗,๖๔๖	๑๙,๐๙๙	๒๑,๗๖๙	๒๒,๐๒๕	๒๒,๘๒๕	๑๘,๖๗๓	๑
สหราชอาณาจักร	๔,๐๖๖	๘,๒๕๔	๑๙,๕๓๑	๒๓,๒๗๐	๒๒,๔๓๐	๑๕,๕๑๐	๑
ประเทศอื่น ๆ	๘๗,๒๘๑	๑๐๒,๔๔๐	๒๔๓,๐๔๓	๒๒๑,๕๕๒	๑๗๙,๖๔๖	๑๖๖,๗๙๐	๘
๒. ข้าวหอม	๘๕,๖๒๙	๕๑,๖๘๔	๑๖๑,๐๗๑	๑๒๔,๔๐๑	๑๓๑,๖๙๔	๑๑๐,๘๙๖	๑๐๐
ฮ่องกง	๑๒,๖๓๒	๕,๐๑๐	๒๑,๙๗๘	๒๒,๓๓๗	๒๒,๕๔๒	๑๖,๙๐๐	๑๕
สิงคโปร์	๑๐,๔๘๙	๙,๗๓๘	๑๐,๗๔๙	๑๐,๓๙๗	๑๒,๗๗๔	๑๐,๘๓๐	๑๐
สาธารณรัฐประชาชนจีน	๔,๙๔๔	๒,๗๑๗	๔๒,๙๓๖	๓,๐๔๘	๑๖,๖๙๖	๑๔,๐๖๘	๑๓
เนเธอร์แลนด์	๗,๙๙๒	๒,๒๙๕	๘,๐๐๕	๑๒,๔๐๙	๑๒,๔๑๓	๘,๖๒๓	๘
ไต้หวัน	๕๖๕	๑,๘๑๙	๔,๐๖๘	๕,๑๐๘	๗,๐๑๘	๓,๗๑๖	๓
สวีเดน	๓,๑๘๒	๓,๔๗๖	๓,๒๙๕	๓,๐๔๙	๔,๕๐๔	๓,๕๐๑	๓
เบลเยียม	๓๒๒	๒,๘๖๖	๕,๐๕๒	๔,๖๙๐	๕,๒๐๖	๓,๖๒๗	๓
ฝรั่งเศส	๔,๕๘๓	๔,๐๑๑	๓,๕๐๖	๔,๒๓๗	๔,๘๖๕	๔,๒๔๐	๔
อิตาลี	๔,๒๙๕	๓,๓๐๘	๕,๔๙๗	๒,๐๗๓	๔,๑๓๓	๓,๘๖๑	๓
เคนยา	๘๑	๐	๐	๐	๖,๒๕๒	๑,๒๖๗	๑
ประเทศอื่น ๆ	๓๖,๕๔๖	๑๖,๔๔๓	๕๕,๙๘๕	๕๗,๐๕๔	๓๕,๒๙๐	๔๐,๒๖๔	๓๖
๓. ข้าวหอมมะลิไทย	๑,๙๑๒,๖	๑,๙๑๕,๑	๑,๘๖๙,๖๗	๑,๙๘๗,๒	๒,๓๖๔,๗	๒,๐๙๘,๘	๑๐๐
สหรัฐอเมริกา	๓๓๙,๐๘๓	๓๖๒,๘๗๕	๓๗๖,๑๑๘	๓๘๕,๒๒๑	๔๓๔,๕๗๑	๓๗๙,๕๗๔	๑๙
สาธารณรัฐประชาชนจีน	๑๐๐,๓๒๑	๑๓๕,๕๑๘	๑๒๑,๒๖๘	๒๐๕,๓๓๒	๒๓๖,๘๓๑	๑๕๙,๘๕๔	๘
ไต้หวัน	๓๑๖,๙๕๙	๒๒๐,๒๘๓	๑๙๗,๘๘๔	๒๒๓,๒๓๖	๓๗๕,๗๘๘	๒๖๖,๘๓๐	๑๓
ฮ่องกง	๑๓๗,๕๒๕	๑๔๔,๑๐๘	๑๓๙,๙๗๒	๑๕๒,๑๙๘	๑๖๙,๗๘๓	๑๔๘,๗๑๗	๗

สินค้า/ประเทศ	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	เฉลี่ย	สัดส่วน ปี
เซเนกัล	๘๘,๙๘๕	๑๓๔,๘๐๒	๑๓๒,๙๒๕	๑๘๓,๘๓๒	๑๙๔,๙๙๖	๑๔๗,๑๐๘	๗
สิงคโปร์	๘๑,๔๖๕	๘๘,๖๘๓	๘๘,๘๖๑	๘๑,๖๒๕	๘๖,๗๙๔	๘๕,๔๘๖	๔
กานา	๑๓๑,๔๑๕	๑๓๑,๒๖๘	๙๗,๒๗๕	๗๐,๗๙๒	๑๒๓,๒๑๙	๑๑๐,๗๙๔	๖
แคนาดา	๖๙,๒๙๒	๗๑,๔๖๕	๗๗,๗๗๘	๗๗,๓๕๕	๘๗,๒๒๘	๗๖,๖๒๓	๔
ออสเตรเลีย	๔๙,๒๕๐	๔๙,๒๙๓	๕๐,๒๖๘	๔๕,๙๙๙	๔๘,๕๗๐	๔๘,๖๗๖	๒
กาบอง	๑๙,๖๙๖	๓๕,๒๕๔	๑๘,๓๑๓	๔๓,๕๙๒	๔๒,๖๓๗	๓๑,๘๙๘	๒
ประเทศอื่น ๆ	๕๗๘,๖๖๗	๕๔๑,๖๔๒	๕๖๙,๐๑๒	๕๑๘,๐๓๑	๕๖๔,๓๑๔	๕๕๔,๓๓๓	๒๘
๔. ข้าวเจ้าขาว	๒,๔๖๐,๐	๒,๖๖๖,๙	๕,๓๔๑,๙๐	๕,๑๐๒,๑	๔,๙๐๕,๗	๔,๐๙๕,๓	๑๐๐
สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	๓๒,๖๓๙	๔๙,๗๖๙	๔๖๗,๕๖๙	๖๘๑,๖๕๕	๖๓๔,๔๙๔	๓๗๓,๒๒๕	๙
มาเลเซีย	๒,๓๗๓	๙๕,๑๙๔	๓๖๙,๑๓๕	๓๘๖,๐๘๕	๓๘๐,๕๖๙	๒๔๖,๖๗๑	๖
อินโดนีเซีย	๒๔๓,๕๘๓	๑,๕๖๘	๒๕๘,๐๘๔	๑๙๙,๖๔๖	๓๒๖,๑๑๐	๒๐๕,๗๙๘	๕
อังกิลา	๑๔๘,๒๑๙	๒๒๖,๓๗๐	๓๖๒,๑๗๙	๓๑๓,๕๙๗	๓๒๒,๓๘๐	๒๗๔,๕๕๙	๗
เบนิน	๘๗,๑๐๐	๒๑๗,๐๐๙	๑๘๔,๔๗๘	๒๘๓,๕๕๗	๓๕๘,๙๙๖	๒๒๖,๒๒๘	๖
ญี่ปุ่น	๑๘๖,๔๔๗	๒๕๗,๔๙๔	๓๒๔,๘๓๔	๒๗๑,๐๗๙	๓๑๓,๑๙๘	๒๗๐,๖๑๐	๗
โมซัมบิก	๒๐๑,๐๒๐	๒๐๗,๓๔๒	๓๖๐,๓๔๗	๓๐๓,๗๑๗	๓๓๔,๔๑๖	๒๘๑,๓๖๘	๗
แคเมอรูน	๒๓๖,๐๙๕	๒๑๐,๑๒๐	๓๙๒,๒๙๗	๓๗๙,๕๓๓	๓๓๕,๐๕๗	๓๑๐,๖๒๐	๘
ฟิลิปปินส์	๓๒๕	๖๓,๒๔๐	๓๔๔,๔๑๙	๘๑๙,๑๐๐	๓๐๓,๔๔๙	๓๐๖,๑๐๗	๗
ไอวอรีโคสต์	๓๒,๔๐๐	๘๗,๘๑๗	๕๑๐,๑๖๗	๓๐๓,๓๔๔	๓๑๗,๑๑๖	๒๕๐,๑๖๙	๖
ประเทศอื่น ๆ	๑,๒๘๙,๘	๑,๒๕๐,๙	๑,๗๖๘,๓๙	๑,๑๖๐,๗	๑,๒๗๙,๙	๑,๓๔๙,๙	๓๓
๕. ข้าวเหนียว	๒๒๖,๑๙๗	๓๒๖,๘๓๔	๓๓๔,๐๘๔	๒๖๔,๔๓๒	๓๓๗,๔๙๓	๒๙๗,๘๐๘	๑๐๐
สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	๓๘,๓๑๐	๑๓๙,๓๕๖	๑๐๒,๙๖๗	๖๗,๘๓๓	๑๔๕,๔๘๒	๙๘,๗๘๙	๓๓
อินโดนีเซีย	๙๑,๔๘๓	๘๑,๔๔๖	๑๐๗,๖๓๘	๗๙,๗๐๘	๗๓,๘๐๐	๘๕,๘๑๕	๒๙
สหรัฐอเมริกา	๑๗,๑๓๙	๑๘,๐๑๑	๒๐,๓๖๕	๑๙,๔๒๔	๑๙,๔๗๖	๑๘,๘๘๓	๖
มาเลเซีย	๑๙,๖๔๖	๒๖,๔๖๐	๒๘,๔๓๕	๒๕,๗๘๓	๑๕,๘๙๓	๒๓,๒๔๓	๘
ญี่ปุ่น	๘,๙๑๗	๘,๓๐๔	๙,๔๖๓	๙,๔๐๘	๑๐,๓๖๐	๙,๒๙๐	๓
ฮ่องกง	๕,๔๙๔	๕,๙๙๑	๗,๑๗๗	๖,๗๓๒	๗,๑๗๖	๖,๕๑๔	๒
เวียดนาม	๓,๒๒๗	๔,๓๙๑	๒,๗๓๐	๕,๕๗๖	๘,๐๗๖	๔,๘๐๐	๒
สิงคโปร์	๕,๐๕๐	๖,๓๐๕	๖,๒๑๖	๕,๗๓๖	๖,๔๘๔	๕,๙๕๘	๒
ไต้หวัน	๔,๑๕๖	๔,๒๒๓	๔,๒๑๕	๖,๔๙๑	๗,๑๑๓	๕,๒๔๐	๒
เบลเยียม	๓,๖๒๑	๘,๔๖๑	๑๐,๗๐๔	๑๒,๔๔๖	๗,๗๗๔	๘,๖๐๑	๓
ประเทศอื่น ๆ	๒๙,๑๕๕	๒๓,๘๘๖	๓๔,๑๗๔	๓๐,๒๙๕	๓๕,๘๕๙	๓๐,๖๗๔	๑๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กรมศุลกากร

๑.๓.๔ ผลผลิต พบว่า ในฤดูกาลผลิต ๒๕๕๙/๖๐ ผลผลิตข้าวรวมทั้งโลกมีประมาณ ๔๘๑.๗ ล้านตัน ข้าวสารโดยจีนผลิตมากที่สุดคือ ๑๔๖.๕ ล้านตัน รองลงมาเป็นอินเดียผลิตได้ ๑๐๖.๕ ล้านตัน ทั้ง ๒ ประเทศ รวมกันผลิตข้าวได้ ๒๕๓ ล้านตัน หรือร้อยละ ๕๒ ของผลผลิตรวมทั้งโลก สำหรับประเทศไทยผลิตได้อันดับที่ ๖ ของโลก รองจากจีน อินเดีย อินโดนีเซีย บังคลาเทศ และเวียดนาม ซึ่งประเทศไทยผลิตได้เพียงประมาณ ร้อยละ ๔ ของผลผลิตรวมทั้งโลก (ตารางที่ ๑๙ และรูปที่ ๒)

๑.๓.๕ การใช้ประโยชน์จากข้าวของโลก พบว่า ปี ๒๕๕๙/๖๐ ทั้งโลกมีการใช้ประโยชน์จากข้าว รวม ๔๗๘.๘ ล้านตันข้าวสาร โดยจีนและอินเดียเป็นประเทศที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ ๑๔๕ และ ๙๗ ล้าน ตัน ตามลำดับรวม ๒ ประเทศเท่ากับ ๒๔๒ ล้านตัน คิดเป็นประมาณร้อยละ ๕๐ ของทั้งโลก ซึ่งประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์ในประเทศเท่ากับ ๑๑.๑ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๒ ของการใช้ประโยชน์ของโลก(ตารางที่ ๒๐ และรูปที่ ๓)

๑.๓.๖ สต็อกข้าวของโลก ทั้งโลกจะมีเท่ากับ ๑๑๕.๖ ล้านตันข้าวสาร โดยจีนและอินเดีย มีสต็อก มากที่สุด คือ ๖๙.๙ และ ๑๗.๘ ล้านตัน ตามลำดับ รวม ๒ ประเทศ จะมีสต็อกเท่ากับ ๘๗.๗ ล้านตัน คิดเป็น ร้อยละ ๗๘ ของสต็อกรวมทั้งโลก (ตารางที่ ๒๑ และรูปที่ ๔)

๑.๓.๗ การส่งออกข้าวของโลก พบว่าในปี ๒๕๕๘/๕๙ ทั้งโลกมีการส่งออกข้าวรวม ๔๑.๒๕ ล้าน ตัน โดยอินเดียส่งออกเป็นอันดับ ๑ เท่ากับ ๑๐.๐ ล้านตัน และไทยส่งออกเป็นอันดับ ๒ เท่ากับ ๙.๗ ล้านตัน รองลงไปเป็น เวียดนาม ปากีสถานและสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งออกเท่ากับ ๖.๐,๔.๕ และ ๓.๕ ล้านตัน ตามลำดับ (ตารางที่ ๒๒ และรูปที่ ๕)

๑.๓.๘ การนำเข้าข้าวของโลก พบว่า ประเทศผู้นำเข้ามากที่สุดคือ จีน ซึ่งในปี ๒๕๕๘/๕๙ นำเข้า ๕.๐ ล้านตัน รองลงมาเป็นไนจีเรียนำเข้า ๒.๑ ล้านตัน สหภาพยุโรปนำเข้า ๑.๗๕ ล้านตัน ซาอุดีอาระเบีย ๑.๕๕ ล้านตัน ฟิลิปปินส์ ๑.๕๐ ล้านตัน อินโดนีเซีย ๑.๕๐ ล้านตัน (ตารางที่ ๒๓ และรูปที่ ๖)

๑.๓.๙ การค้าข้าวของโลก ระหว่างปี ๒๕๕๕/๕๖ ถึงปี ๒๕๕๘/๕๙ พบว่า ผลผลิตของทั้งโลกเฉลี่ย ๔๖๙.๗ ล้านตันต่อปี มีการส่งออกประมาณ ๔๐.๗ ล้านตันต่อปี ซึ่งจะเท่ากับร้อยละ ๘.๗ ของผลผลิตทั้งโลก ในส่วนของประเทศไทย ในช่วงปีเดียวกันจะมีสัดส่วนการตลาดในตลาดโลกอยู่ระหว่างร้อยละ ๑๕ ถึงร้อยละ ๒๙ โดยเฉลี่ยจะอยู่ที่ร้อยละ ๒๑ ของการส่งออกรวมทั้งโลก (ตารางที่ ๒๔)

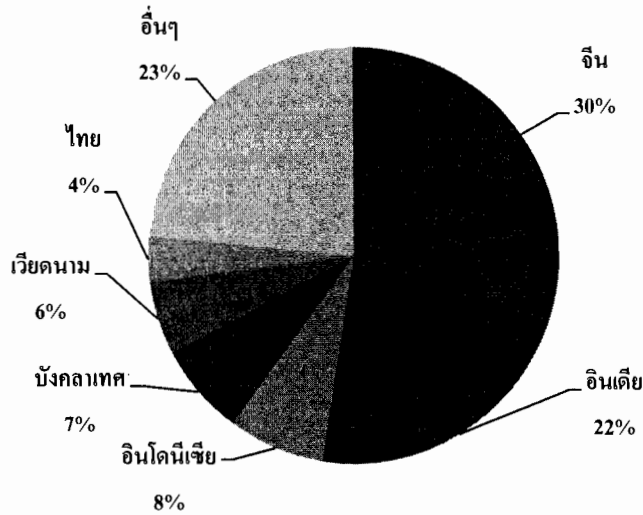
ตารางที่ ๑๙ ผลผลิตข้าวของประเทศผู้ผลิตที่สำคัญของโลกปี ๒๕๕๕/๕๖ - ปี ๒๕๕๙/๖๐

หน่วย: ๑,๐๐๐ ตัน

ประเทศ	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	สัดส่วน ปี
จีน	๑๔๓,๐๐๐	๑๔๒,๕๓๐	๑๔๔,๕๖๐	๑๔๕,๗๗๐	๑๔๖,๕๐๐	๓๐
อินเดีย	๑๐๕,๒๔๐	๑๐๖,๖๔๖	๑๐๕,๔๘๐	๑๐๔,๓๐๐	๑๐๖,๕๐๐	๒๒
อินโดนีเซีย	๓๖,๕๕๐	๓๖,๓๐๐	๓๕,๕๖๐	๓๖,๒๐๐	๓๖,๖๐๐	๘
บังคลาเทศ	๓๓,๘๒๐	๓๔,๓๙๐	๓๔,๕๐๐	๓๔,๕๐๐	๓๔,๕๑๕	๗
เวียดนาม	๒๗,๕๓๗	๒๘,๑๖๑	๒๘,๑๖๖	๒๗,๔๕๘	๒๗,๘๐๐	๖
ไทย	๒๐,๒๐๐	๒๐,๔๖๐	๑๘,๗๕๐	๑๕,๘๐๐	๑๗,๐๐๐	๔
เมียนมา	๑๑,๗๑๕	๑๑,๙๕๗	๑๒,๖๐๐	๑๒,๐๐๐	๑๒,๕๐๐	๓
ฟิลิปปินส์	๑๑,๔๒๘	๑๑,๘๕๘	๑๑,๙๑๕	๑๑,๓๕๐	๑๒,๐๐๐	๒
บราซิล	๘,๐๓๗	๘,๓๐๐	๘,๔๖๕	๗,๒๑๐	๘,๕๐๐	๒

สหรัฐอเมริกา	๖,๓๔๘	๖,๑๑๗	๗,๑๐๖	๖,๑๐๗	๗,๕๓๐	๒
อื่นๆ	๖๘,๖๒๐	๗๑,๗๒๐	๗๑,๖๐๒	๗๐,๙๙๘	๗๒,๒๘๔	๑๕
รวมทั้งหมด	๔๗๒,๔๙๕	๔๗๘,๔๓๙	๔๗๘,๗๐๔	๔๗๑,๖๙๓	๔๘๑,๗๒๙	๑๐๐

ที่มา : World Markets & Trade, กระทรวงเกษตร, สหรัฐอเมริกา, กันยายน ๒๕๕๙

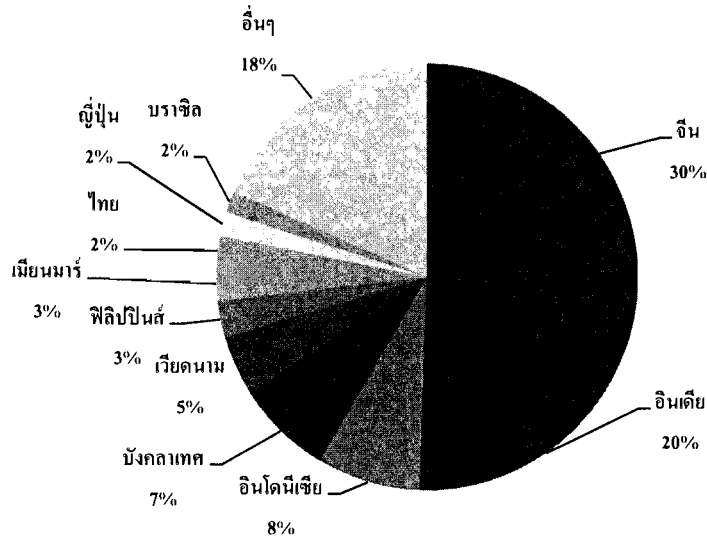
รูปที่ ๒ สัดส่วนการผลิตข้าวของของประเทศผู้ผลิตที่สำคัญของโลกปี ๒๕๕๙/๖๐

ตารางที่ ๒๐ การบริโภคและใช้ประโยชน์จากข้าวของประเทศที่สำคัญของโลกปี ๒๕๕๕/๕๖ - ปี ๒๕๕๙/๖๐

หน่วย:๑,๐๐๐ ตัน

ประเทศ	ปี ๒๕๕๕/๕๖	ปี ๒๕๕๖/๕๗	ปี ๒๕๕๗/๕๘	ปี ๒๕๕๘/๕๙	ปี ๒๕๕๙/๖๐	สัดส่วน ปี ๒๕๕๙/๖๐
จีน	๑๔๑,๐๐๐	๑๔๓,๐๐๐	๑๔๔,๕๐๐	๑๔๔,๕๐๐	๑๔๕,๐๐๐	๓๐
อินเดีย	๙๔,๐๓๑	๙๘,๗๑๐	๙๘,๒๓๓	๙๔,๒๖๖	๙๗,๐๐๐	๒๐
อินโดนีเซีย	๓๘,๑๒๗	๓๘,๕๐๐	๓๘,๓๐๐	๓๘,๑๐๐	๓๘,๐๐๐	๘
บังคลาเทศ	๓๔,๕๐๐	๓๔,๙๐๐	๓๕,๑๐๐	๓๕,๒๐๐	๓๕,๐๐๐	๗
เวียดนาม	๒๑,๖๐๐	๒๒,๐๐๐	๒๒,๐๐๐	๒๑,๙๐๐	๒๒,๐๐๐	๕
ฟิลิปปินส์	๑๒,๘๕๐	๑๒,๘๕๐	๑๓,๒๐๐	๑๓,๒๐๐	๑๓,๓๐๐	๓
เมียนมาร์	๑๑,๗๑๕	๑๑,๙๕๗	๑๒,๖๐๐	๑๒,๒๐๐	๑๒,๕๐๐	๓
ไทย	๑๐,๖๐๐	๑๐,๗๐๐	๑๐,๖๐๐	๑๐,๘๐๐	๑๑,๑๐๐	๒
ญี่ปุ่น	๘,๓๕๑	๘,๓๘๐	๘,๖๐๐	๘,๖๐๐	๘,๗๐๐	๒
บราซิล	๗,๘๕๐	๗,๙๐๐	๗,๙๒๕	๗,๘๐๐	๗,๙๕๐	๒
อื่นๆ	๘๔,๘๘๕	๘๙,๕๙๕	๘๗,๐๓๐	๙๑,๘๒๐	๘๘,๒๕๔	๑๘
รวมทั้งหมด	๔๖๕,๕๐๙	๔๗๘,๔๓๒	๔๗๘,๐๘๘	๔๗๘,๓๘๖	๔๗๘,๘๐๔	๑๐๐

ที่มา : World Markets & Trade, กระทรวงเกษตร, สหรัฐอเมริกา, กันยายน ๒๕๕๙

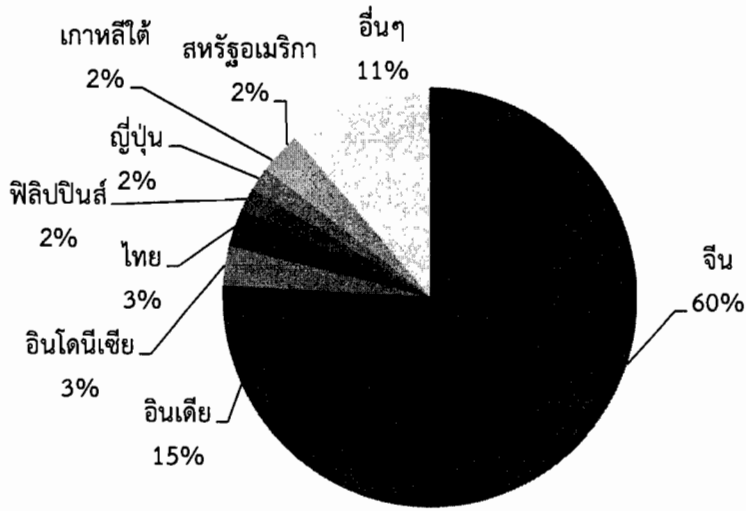
รูปที่ ๓ สัดส่วนการผลิตข้าวและใช้ประโยชน์จากข้าวของประเทศที่สำคัญของโลก ปี ๒๕๕๕/๖๐

ตารางที่ ๒๑ สต็อกข้าวของประเทศที่สำคัญของโลก ปี ๒๕๕๕/๕๖ - ปี ๒๕๕๙/๖๐

หน่วย: ๑,๐๐๐ ตัน

ประเทศ	ปี ๒๕๕๕/๕๖	ปี ๒๕๕๖/๕๗	ปี ๒๕๕๗/๕๘	ปี ๒๕๕๘/๕๙	ปี ๒๕๕๙/๖๐	สัดส่วน ปี ๒๕๕๙/๖๐
จีน	๔๙,๘๓๒	๕๓,๑๐๒	๕๗,๔๓๖	๖๓,๒๐๖	๖๙,๙๐๖	๖๐
อินเดีย	๒๕,๔๔๐	๒๒,๗๕๗	๑๗,๗๖๖	๑๗,๘๐๐	๑๗,๘๐๐	๑๕
อินโดนีเซีย	๖,๔๗๖	๕,๕๐๑	๔,๑๑๑	๓,๗๑๑	๓,๕๖๑	๓
ไทย	๑๒,๘๐๘	๑๑,๘๙๙	๑๐,๕๗๐	๖,๑๗๐	๓,๓๒๐	๓
ฟิลิปปินส์	๑,๔๘๗	๑,๖๙๕	๒,๒๑๐	๑,๙๖๐	๒,๑๖๐	๒
ญี่ปุ่น	๒,๘๕๗	๓,๐๐๗	๒,๘๒๑	๒,๔๙๔	๒,๐๘๙	๒
เกาหลีใต้	๗๘๐	๘๙๙	๑,๔๐๖	๑,๘๒๗	๑,๙๐๑	๒
สหรัฐอเมริกา	๑,๑๕๖	๑,๐๒๕	๑,๕๕๒	๑,๔๗๕	๑,๘๗๗	๒
อื่นๆ	๑๒,๙๗๒	๑๓,๘๗๐	๑๖,๔๙๙	๑๔,๐๓๕	๑๒,๙๘๙	๑๑
รวมทั้งหมด	๑๑๓,๘๐๘	๑๑๓,๗๕๕	๑๑๔,๓๗๑	๑๑๒,๖๗๘	๑๑๕,๖๐๓	๑๐๐

ที่มา : World Markets & Trade, กระทรวงเกษตร, สหรัฐอเมริกา, กันยายน ๒๕๕๙

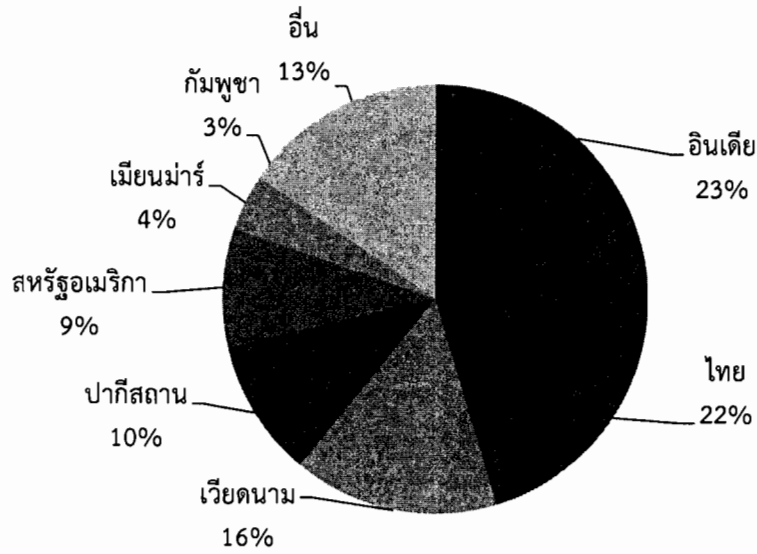
รูปที่ ๔ สัดส่วนสต็อกข้าวของประเทศที่สำคัญของโลก ปี ๒๕๕๙/๖๐

ตารางที่ ๒๒ การส่งออกข้าวของประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญของโลกปี ๒๕๕๕/๕๖ - ปี ๒๕๕๙/๖๐

หน่วย: ๑,๐๐๐ ตัน

ประเทศ	ปี	ปี	ปี	ปี	ปี	สัดส่วน ปี ๒๕๕๙/๖๐
	๒๕๕๕/๕๖	๒๕๕๖/๕๗	๒๕๕๗/๕๘	๒๕๕๘/๕๙	๒๕๕๙/๖๐	
อินเดีย	๑๐,๔๘๐	๑๑,๕๘๘	๑๑,๐๔๖	๑๐,๐๐๐	๙,๕๐๐	๒๓
ไทย	๖,๗๒๒	๑๐,๙๖๙	๙,๗๗๙	๙,๗๐๐	๙,๐๐๐	๒๒
เวียดนาม	๖,๗๐๐	๖,๓๒๕	๖,๖๐๖	๖,๐๐๐	๖,๔๐๐	๑๖
ปากีสถาน	๔,๑๒๖	๓,๗๐๐	๔,๐๐๐	๔,๕๐๐	๔,๒๕๐	๑๐
สหรัฐอเมริกา	๓,๒๙๕	๒,๙๙๘	๓,๓๕๕	๓,๔๕๐	๓,๖๕๐	๙
เมียนมาร์	๑,๑๖๓	๑,๖๘๘	๑,๗๓๕	๑,๖๕๐	๑,๗๕๐	๔
กัมพูชา	๑,๐๗๕	๑,๐๐๐	๑,๑๕๐	๙๐๐	๑,๐๕๐	๓
อุรุกวัย	๙๓๙	๙๕๗	๗๑๘	๙๐๐	๘๔๐	๒
บราซิล	๘๓๐	๘๕๒	๘๙๕	๗๐๐	๘๐๐	๒
อาร์เจนตินา	๕๒๖	๔๙๔	๓๑๐	๕๐๐	๕๕๐	๑
อื่น	๓,๖๓๗	๓,๕๓๗	๓,๐๔๗	๒,๙๕๓	๓,๐๙๐	๘
รวมทั้งหมด	๓๙,๔๙๓	๔๔,๑๐๘	๔๒,๖๔๑	๔๑,๒๕๓	๔๐,๘๘๐	๑๐๐

ที่มา : World Markets & Trade, กระทรวงเกษตร, สหรัฐอเมริกา, กันยายน ๒๕๕๙

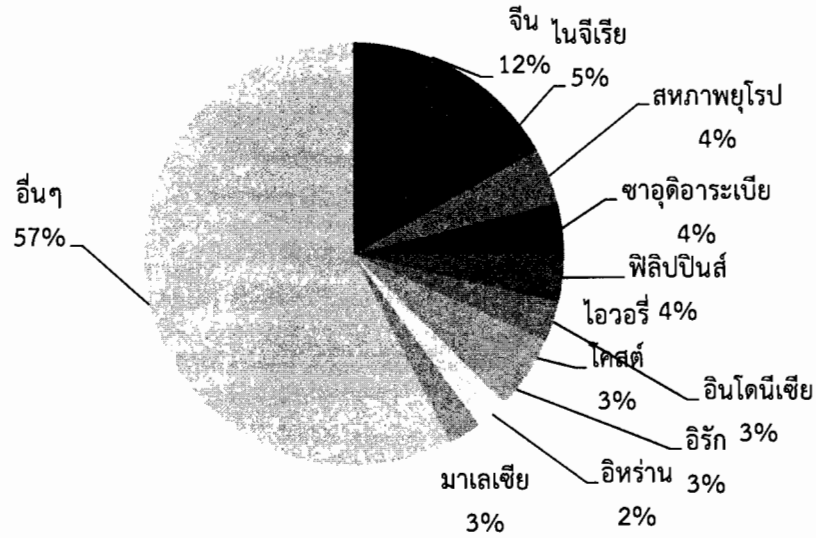
รูปที่ ๕ สัดส่วนประเทศผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญของโลก ปี ๒๕๕๙/๖๐

ตารางที่ ๒๓ การนำเข้าข้าวของประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญของโลก ปี ๒๕๕๕ -/๕๖ -ปี ๒๕๕๙/๖๐

หน่วย: ๑,๐๐๐ ตัน

ประเทศ	ปี ๒๕๕๕/๕๖	ปี ๒๕๕๖/๕๗	ปี ๒๕๕๗/๕๘	ปี ๒๕๕๘/๕๙	ปี ๒๕๕๙/๖๐	สัดส่วน ปี ๒๕๕๙/๖๐
จีน	๓,๕๐๐	๔,๔๕๐	๕,๑๕๐	๕,๐๐๐	๕,๐๐๐	๑๒
ไนจีเรีย	๒,๔๐๐	๓,๒๐๐	๒,๒๐๐	๒,๑๐๐	๑,๙๐๐	๕
สหภาพยุโรป	๑,๓๗๕	๑,๕๕๖	๑,๗๘๖	๑,๗๕๐	๑,๗๕๐	๔
ซาอุดีอาระเบีย	๑,๓๒๖	๑,๔๕๙	๑,๖๐๐	๑,๕๕๐	๑,๕๕๐	๔
ฟิลิปปินส์	๑,๐๐๐	๑,๘๐๐	๒,๐๐๐	๑,๕๐๐	๑,๕๐๐	๔
อินโดนีเซีย	๖๕๐	๑,๒๒๕	๑,๓๕๐	๑,๕๐๐	๑,๒๕๐	๓
ไต้หวัน	๘๓๐	๙๕๐	๑,๑๕๐	๑,๒๕๐	๑,๒๐๐	๓
อิรัก	๑,๒๙๔	๑,๐๘๐	๑,๐๐๙	๑,๐๕๐	๑,๑๐๐	๓
อิหร่าน	๒,๒๒๐	๑,๔๐๐	๑,๓๐๐	๑,๑๐๐	๑,๐๕๐	๓
มาเลเซีย	๘๘๕	๙๘๙	๑,๐๕๑	๑,๐๒๐	๑,๐๕๐	๓
อื่นๆ	๒๔,๐๑๓	๒๕,๙๙๙	๒๔,๐๔๕	๒๓,๔๓๓	๒๓,๕๓๐	๕๘
รวมทั้งหมด	๓๙,๔๙๓	๔๔,๑๐๘	๔๒,๖๔๑	๔๑,๒๕๓	๔๐,๘๘๐	๑๐๐

ที่มา: World Markets & Trade, กระทรวงเกษตร, สหรัฐอเมริกา, กันยายน ๒๕๕๙

รูปที่ ๖ สัดส่วนการนำเข้าข้าวของประเทศไทยนำเข้าที่สำคัญของโลก ปี ๒๕๕๙/๖๐

ตารางที่ ๒๔ ปริมาณการค้าข้าวของโลกปี ๒๕๕๓/๕๔ - ปี ๒๕๕๘/๕๙

หน่วย: ล้านตัน

ปี	โลก			ประเทศไทย	
	ผลผลิต	ส่งออก	สัดส่วนส่งออกต่อผลผลิต	ส่งออก	สัดส่วนการตลาด(%)
ปี ๒๕๕๓/๕๔	๔๔๙.๙๖๐	๓๖.๕๗๓	๘.๑๓	๑๐.๖๔๗	๒๙.๑๑
ปี ๒๕๕๔/๕๕	๔๖๗.๐๐๓	๓๙.๙๓๑	๘.๕๕	๖.๙๔๕	๑๗.๓๙
ปี ๒๕๕๕/๕๖	๔๗๒.๔๙๕	๓๙.๔๙๓	๘.๓๖	๖.๗๓๔	๑๗.๐๕
ปี ๒๕๕๖/๕๗	๔๗๘.๔๓๙	๔๔.๑๐๘	๙.๒๒	๖.๖๑๑	๑๔.๙๙
ปี ๒๕๕๗/๕๘	๔๗๘.๗๐๔	๔๒.๖๔๑	๘.๙๑	๑๐.๙๖๙	๒๕.๗๒
ปี ๒๕๕๘/๕๙	๔๗๑.๖๙๓	๔๑.๒๕๓	๘.๗๕	๙.๗๙๖	๒๓.๗๕
เฉลี่ย	๔๖๙.๗๑๖	๔๐.๖๖๗	๘.๖๖	๘.๖๑๗	๒๑.๑๙

ที่มา:กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา และกรมศุลกากร

๑.๓.๑๐. แนวโน้มการค้าข้าวโลก

๑) การค้าข้าวโลกในอดีตมีปริมาณการส่งออกทั้งหมด แบ่งเป็นช่วง ดังนี้

ช่วงปี ๒๕๐๔ - ปี ๒๕๑๙ ส่งออกประมาณ ๖ - ๑๐ ล้านตันข้าวสาร (อัตราขยายตัวร้อยละ ๐.๒๗ ต่อปี)

ช่วงปี ๒๕๒๐ - ปี ๒๕๒๙ ส่งออกประมาณ ๑๐ - ๑๒ ล้านตันข้าวสาร (อัตราขยายตัวร้อยละ ๙.๙๖ ต่อปี)

ช่วงปี ๒๕๓๐- ปี ๒๕๓๙ ส่งออกประมาณ ๑๒ - ๒๐ ล้านตันข้าวสาร (อัตราขยายตัวร้อยละ ๑.๔๗ ต่อปี)

ช่วงปี ๒๕๔๐ - ปี ๒๕๔๙ ส่งออกประมาณ ๒๒-๓๑ ล้านตันข้าวสาร (อัตราขยายตัวร้อยละ ๓.๕๙ ต่อปี)

ช่วงปี ๒๕๕๐ - ปี ๒๕๕๙ ส่งออกประมาณ ๒๙-๔๔ ล้านตันข้าวสาร (อัตราขยายตัวร้อยละ ๐.๕๔ ต่อปี)

ช่วงปี ๒๕๐๔ - ปี ๒๕๕๙ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๔๕ ต่อปี

สำหรับประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นผู้ส่งออกรายสำคัญของโลกมาตั้งแต่อดีต แม้ว่าในช่วงปีแรกๆ จะส่งออกข้าวในปริมาณน้อยเพียง ๑-๒ ล้านตันข้าวสารเท่านั้น แต่ก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเป็น ๑ ใน ๓ ประเทศที่ส่งออกข้าวมากที่สุดในโลกมาโดยตลอด เคยมีส่วนแบ่งการตลาดน้อยที่สุด ร้อยละ ๑๐ ในปี ๒๕๑๕ และมากที่สุดในปี ๒๕๓๑ คือ ร้อยละ ๔๓ และกลายเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลกติดต่อกันนานถึง ๓๑ ปี ในช่วงปี ๒๕๒๔ - ๒๕๕๔ และมีส่วนแบ่งการตลาดเฉลี่ยในช่วงนี้ประมาณร้อยละ ๓๐ อย่างไรก็ตาม ในปี ๒๕๕๖ - ปี ๒๕๕๙ ไทยส่งออกข้าวได้น้อยกว่าอินเดีย และสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดไปค่อนข้างมาก เหลือเพียงร้อยละ ๑๗ - ๒๔ เท่านั้น (ตารางที่ ๒๓-๒๔ และรูปที่ ๗)

๒) ประชากรโลกเพิ่มขึ้น มีการคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. ๒๐๕๐ (พ.ศ. ๒๕๙๓) ประชากรของโลกจะเพิ่มเป็น ๙,๐๐๐ ล้านคน จากที่มีอยู่ในปัจจุบันประมาณ ๗,๐๐๐ ล้านคน หากไม่เพิ่มการผลิตอาหารแล้ว อาจจะไม่เพียงพอต่อการบริโภค ซึ่งประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรโลกบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก

๓) ประชากรของโลกจำนวนมากยังอดอยาก ปัจจุบันยังมีประชากรโลกอีกประมาณ ๘๐๐ ล้านคน ที่ยังมีอาหารบริโภคไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (วัดโดยปริมาณแคลอรีที่บริโภคต่อวัน) ซึ่งในจำนวนนี้ประมาณ ๕๐๐ ล้านคน อยู่ในทวีปเอเชีย ซึ่งบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก จากกรณีดังกล่าวนี้ที่น่าจะเป็นผลบวกต่อประเทศผู้ผลิตอาหารเพื่อส่งออกข้าว เช่น ประเทศไทย (ตารางที่ ๒๕-๕๖)

๔) ความต้องการข้าวยังคงเพิ่มขึ้น โดยสรุปถึงแม้อัตราการบริโภคข้าวของโลกจะเพิ่มขึ้น ในอัตราที่ลดลงและบางประเทศบริโภคข้าวต่อหัวน้อยลง แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรจำนวนมากและความต้องการอาหารในประเทศที่อดอยาก ยังถือเป็นความจำเป็นที่โลกจะต้องผลิตข้าวให้เพียงพอ รองรับความต้องการที่ยังจะเพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนั้นแนวโน้มในระยะยาวความต้องการข้าวของโลกคงต้องเพิ่มขึ้นแน่นอน ซึ่งจะเห็นได้จากการค้าของโลกเพิ่มจาก ประมาณ ๖ ล้านตัน ในปี ๒๕๐๔ เพิ่มเป็นกว่า ๔๐ ล้านตัน ในปัจจุบันหรือเพิ่มขึ้นประมาณ ๗ เท่าตัว หรือเฉลี่ยร้อยละ ๓.๖๖ ต่อปี และในส่วนของประเทศไทยส่งออกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๔.๕ ต่อปี ในช่วง ๕๕ ปี ระหว่าง ปี ๒๕๐๔ - ๒๕๕๙ ประเด็นสำคัญจะอยู่ที่ว่าประเทศไทยจะได้ส่วนแบ่งตลาดจากส่วนที่เพิ่มขึ้นนี้หรือไม่เท่านั้น

ตารางที่ ๒๕ ปริมาณการส่งออกข้าวของโลกและของไทย ปี ๒๕๐๔ - ปี ๒๕๕๙

หน่วย : ตันข้าวสาร

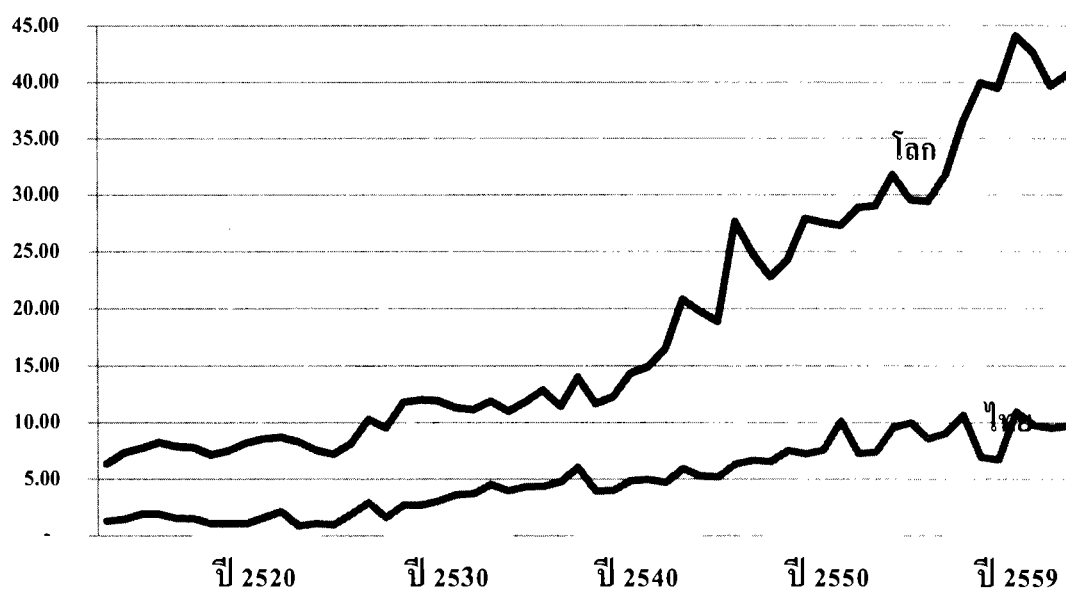
ปี	โลก	ไทย	% ไทย	ปี	โลก	ไทย	% ไทย
ปี ๒๕๐๔	๖,๓๔๙,๐๐๐	๑,๒๗๑,๐๐๐	๒๐	ปี ๒๕๓๓	๑๒,๒๖๗,๐๐๐	๓,๙๘๘,๐๐๐	๓๓
ปี ๒๕๐๕	๗,๓๔๒,๐๐๐	๑,๔๑๘,๐๐๐	๑๙	ปี ๒๕๓๔	๑๔,๓๕๕,๐๐๐	๔,๘๗๖,๐๐๐	๓๔
ปี ๒๕๐๖	๗,๗๓๑,๐๐๐	๑,๘๙๖,๐๐๐	๒๕	ปี ๒๕๓๕	๑๔,๙๓๘,๐๐๐	๔,๙๗๑,๐๐๐	๓๓
ปี ๒๕๐๗	๘,๒๔๕,๐๐๐	๑,๘๙๕,๐๐๐	๒๓	ปี ๒๕๓๖	๑๖,๕๖๐,๐๐๐	๔,๗๒๐,๐๐๐	๒๙
ปี ๒๕๐๘	๗,๘๘๐,๐๐๐	๑,๕๐๘,๐๐๐	๑๙	ปี ๒๕๓๗	๒๐,๘๑๒,๐๐๐	๕,๙๔๓,๐๐๐	๒๙
ปี ๒๕๐๙	๗,๗๗๙,๐๐๐	๑,๔๘๓,๐๐๐	๑๙	ปี ๒๕๓๘	๑๙,๗๓๓,๐๐๐	๕,๒๘๑,๐๐๐	๒๗
ปี ๒๕๑๐	๗,๑๖๖,๐๐๐	๑,๐๖๘,๐๐๐	๑๕	ปี ๒๕๓๙	๑๘,๘๕๕,๐๐๐	๕,๒๒๖,๐๐๐	๒๘
ปี ๒๕๑๑	๗,๔๙๔,๐๐๐	๑,๐๒๓,๐๐๐	๑๔	GR ปี ๒๕๓๐-	๖.๗๓	๑.๔๗	
ปี ๒๕๑๒	๘,๑๙๗,๐๐๐	๑,๐๖๔,๐๐๐	๑๓	ปี ๒๕๔๐	๒๗,๖๔๘,๐๐๐	๖,๓๖๗,๐๐๐	๒๓
ปี ๒๕๑๓	๘,๕๕๓,๐๐๐	๑,๕๗๖,๐๐๐	๑๘	ปี ๒๕๔๑	๒๔,๘๑๗,๐๐๐	๖,๖๗๙,๐๐๐	๒๗
ปี ๒๕๑๔	๘,๗๑๙,๐๐๐	๒,๑๑๒,๐๐๐	๒๔	ปี ๒๕๔๒	๒๒,๗๘๑,๐๐๐	๖,๕๕๙,๐๐๐	๒๙
ปี ๒๕๑๕	๘,๒๙๕,๐๐๐	๘๔๙,๐๐๐	๑๐	ปี ๒๕๔๓	๒๔,๒๘๖,๐๐๐	๗,๕๒๑,๐๐๐	๓๑
ปี ๒๕๑๖	๗,๕๔๙,๐๐๐	๑,๐๔๖,๐๐๐	๑๔	ปี ๒๕๔๔	๒๗,๙๐๑,๐๐๐	๗,๒๔๕,๐๐๐	๒๖
ปี ๒๕๑๗	๗,๒๐๙,๐๐๐	๙๓๓,๐๐๐	๑๓	ปี ๒๕๔๕	๒๗,๕๕๑,๐๐๐	๗,๕๕๒,๐๐๐	๒๗
ปี ๒๕๑๘	๘,๑๔๙,๐๐๐	๑,๘๗๐,๐๐๐	๒๓	ปี ๒๕๔๖	๒๗,๓๑๕,๐๐๐	๑๐,๑๓๗,๐๐๐	๓๗
ปี ๒๕๑๙	๑๐,๒๗๐,๐๐๐	๒,๙๑๕,๐๐๐	๒๘	ปี ๒๕๔๗	๒๘,๘๙๔,๐๐๐	๗,๒๗๔,๐๐๐	๒๕
GR ปี ๒๕๐๔-	๑.๒๗	๐.๒๗		ปี ๒๕๔๘	๒๙,๐๓๓,๐๐๐	๗,๓๗๖,๐๐๐	๒๕
ปี ๒๕๒๐	๙,๕๕๓,๐๐๐	๑,๕๗๓,๐๐๐	๑๖	ปี ๒๕๔๙	๓๑,๘๐๖,๐๐๐	๙,๕๕๗,๐๐๐	๓๐
ปี ๒๕๒๑	๑๑,๗๙๖,๐๐๐	๒,๖๙๖,๐๐๐	๒๓	GR ปี ๒๕๔๐-	๒.๓๘	๓.๕๙	
ปี ๒๕๒๒	๑๑,๙๙๐,๐๐๐	๒,๖๘๑,๐๐๐	๒๒	ปี ๒๕๕๐	๒๙,๕๕๔,๐๐๐	๑๐,๐๑๑,๐๐๐	๓๔
ปี ๒๕๒๓	๑๑,๙๑๐,๐๐๐	๓,๐๔๙,๐๐๐	๒๖	ปี ๒๕๕๑	๒๙,๔๐๓,๐๐๐	๘,๕๗๐,๐๐๐	๒๙
ปี ๒๕๒๔	๑๑,๓๐๗,๐๐๐	๓,๖๒๐,๐๐๐	๓๒	ปี ๒๕๕๒	๓๑,๗๗๓,๐๐๐	๙,๐๔๗,๐๐๐	๒๘
ปี ๒๕๒๕	๑๑,๑๕๔,๐๐๐	๓,๖๙๔,๐๐๐	๓๓	ปี ๒๕๕๓	๓๖,๔๘๖,๐๐๐	๑๐,๖๔๗,๐๐๐	๒๙
ปี ๒๕๒๖	๑๑,๘๗๕,๐๐๐	๔,๕๒๘,๐๐๐	๓๘	ปี ๒๕๕๔	๓๙,๙๖๗,๐๐๐	๖,๙๕๕,๐๐๐	๑๗
ปี ๒๕๒๗	๑๐,๙๙๐,๐๐๐	๓,๙๙๓,๐๐๐	๓๖	ปี ๒๕๕๕	๓๙,๔๙๓,๐๐๐	๖,๗๒๒,๐๐๐	๑๗
ปี ๒๕๒๘	๑๑,๘๓๐,๐๐๐	๔,๓๓๔,๐๐๐	๓๗	ปี ๒๕๕๖	๔๔,๑๐๘,๐๐๐	๑๐,๙๖๙,๐๐๐	๒๕
ปี ๒๕๒๙	๑๒,๘๘๐,๐๐๐	๔,๓๔๔,๐๐๐	๓๔	ปี ๒๕๕๗	๔๒,๖๒๗,๐๐๐	๙,๗๗๙,๐๐๐	๒๓
GR ปี ๒๕๒๐-	๑.๓๘	๙.๙๖		ปี ๒๕๕๘	๓๙,๖๘๙,๐๐๐	๙,๕๐๐,๐๐๐	๒๔
ปี ๒๕๓๐	๑๑,๔๒๙,๐๐๐	๔,๗๙๑,๐๐๐	๔๒	ปี ๒๕๕๙	๔๐,๗๘๐,๐๐๐	๙,๗๐๐,๐๐๐	๒๔
ปี ๒๕๓๑	๑๔,๐๐๖,๐๐๐	๖,๐๓๖,๐๐๐	๔๓	GR ปี ๒๕๕๐-	๔.๓๕	๐.๕๔	
ปี ๒๕๓๒	๑๑,๖๖๖,๐๐๐	๓,๙๓๘,๐๐๐	๓๔	GR ปี ๒๕๐๔-	๓.๖๖	๔.๔๕	

หมายเหตุ GR คือ อัตรายายยตัวต่อปี (ร้อยละ)
ที่มา IRRI

ตารางที่ ๒๖ ประเทศผู้ส่งออกข้าวมากที่สุด ๓ อันดับแรกของโลก ปี ๒๕๐๔ - ปี ๒๕๕๙

ปี	ประเทศ	ปี	ประเทศ	ปี	ประเทศ	ปี	ประเทศ
๒๕๐๔	๑. เมียนมาร์	๒๕๑๘	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๓๒	๑. ไทย	๒๕๔๖	๑. ไทย
	๒. ไทย		๒. จีน		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. อินเดีย
	๓. สหรัฐอเมริกา		๓. ไทย		๓. เวียดนาม		๓. เวียดนาม
๒๕๐๕	๑. เมียนมาร์	๒๕๑๙	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๓๓	๑. ไทย	๒๕๔๗	๑. ไทย
	๒. ไทย		๒. ไทย		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม
	๓. สหรัฐอเมริกา		๓. จีน		๓. เวียดนาม		๓. อินเดีย
๒๕๐๖	๑. เมียนมาร์	๒๕๒๐	๑. ไทย	๒๕๓๔	๑. ไทย	๒๕๔๘	๑. ไทย
	๒. ไทย		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม
	๓. สหรัฐอเมริกา		๓. จีน		๓. ปากีสถาน		๓. อินเดีย
๒๕๐๗	๑. ไทย	๒๕๒๑	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๓๕	๑. ไทย	๒๕๔๙	๑. ไทย
	๒. เมียนมาร์		๒. ไทย		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม
	๓. สหรัฐอเมริกา		๓. จีน		๓. เวียดนาม		๓. อินเดีย
๒๕๐๘	๑. ไทย	๒๕๒๒	๑. ไทย	๒๕๓๖	๑. ไทย	๒๕๕๐	๑. ไทย
	๒. สหรัฐอเมริกา		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. อินเดีย
	๓. เมียนมาร์		๓. ปากีสถาน		๓. เวียดนาม		๓. เวียดนาม
๒๕๐๙	๑. ไทย	๒๕๒๓	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๓๗	๑. ไทย	๒๕๕๑	๑. ไทย
	๒. จีน		๒. ไทย		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม
	๓. สหรัฐอเมริกา		๓. จีน		๓. เวียดนาม		๓. อินเดีย
๒๕๑๐	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๒๔	๑. ไทย	๒๕๓๘	๑. ไทย	๒๕๕๒	๑. ไทย
	๒. จีน		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. อินเดีย		๒. เวียดนาม
	๓. ไทย		๓. ปากีสถาน		๓. สหรัฐอเมริกา		๓. ปากีสถาน
๒๕๑๑	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๒๕	๑. ไทย	๒๕๓๙	๑. ไทย	๒๕๕๓	๑. ไทย
	๒. จีน		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. อินเดีย		๒. เวียดนาม
	๓. ไทย		๓. ปากีสถาน		๓. เวียดนาม		๓. ปากีสถาน
๒๕๑๒	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๒๖	๑. ไทย	๒๕๔๐	๑. ไทย	๒๕๕๔	๑. ไทย
	๒. จีน		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม		๒. เวียดนาม
	๓. ไทย		๓. ปากีสถาน		๓. สหรัฐอเมริกา		๓. อินเดีย
๒๕๑๓	๑. สหรัฐอเมริกา	๒๕๒๗	๑. ไทย	๒๕๔๑	๑. ไทย	๒๕๕๕	๑. อินเดีย
	๒. จีน		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. อินเดีย		๒. เวียดนาม
	๓. ไทย		๓. จีน		๓. เวียดนาม		๓. ไทย
๒๕๑๔	๑. ไทย	๒๕๒๘	๑. ไทย	๒๕๔๒	๑. ไทย	๒๕๕๖	๑. อินเดีย
	๒. สหรัฐอเมริกา		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม		๒. ไทย
	๓. จีน		๓. จีน		๓. อินเดีย		๓. เวียดนาม
๒๕๑๕	๑. ไทย	๒๕๒๙	๑. ไทย	๒๕๔๓	๑. ไทย	๒๕๕๗	๑. อินเดีย
	๒. สหรัฐอเมริกา		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม		๒. ไทย
	๓. จีน		๓. ปากีสถาน		๓. จีน		๓. เวียดนาม
๒๕๑๖	๑. จีน	๒๕๓๐	๑. ไทย	๒๕๔๔	๑. ไทย	๒๕๕๘	๑. อินเดีย
	๒. สหรัฐอเมริกา		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. เวียดนาม		๒. ไทย
	๓. ไทย		๓. จีน		๓. สหรัฐอเมริกา		๓. เวียดนาม
๒๕๑๗	๑. จีน	๒๕๓๑	๑. ไทย	๒๕๔๕	๑. ไทย	๒๕๕๙	๑. อินเดีย
	๒. สหรัฐอเมริกา		๒. สหรัฐอเมริกา		๒. อินเดีย		๒. ไทย
	๓. ไทย		๓. ปากีสถาน		๓. สหรัฐอเมริกา		๓. เวียดนาม

ล้านตันข้าวสาร

รูปที่ ๗ การค้าข้าวของโลกและของไทย ปี ๒๕๐๔ - ปี ๒๕๕๙

ตารางที่ ๒๗ จำนวนและร้อยละของผู้อดยากในภูมิภาคต่างๆ ของโลก

ภาค	๒๕๓๓ - ๒๕๓๕		๒๕๔๓ -		๒๕๔๘ -		๒๕๕๓ -		๒๕๕๗ -	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
โลก	๑,๐๑๐.๖	๑๘.๖	๙๒๙.๖	๑๔.๙	๙๔๒.๓	๑๔.๓	๘๒๐.๗	๑๑.๘	๗๙๔.๖	๑๐.๙
ประเทศที่พัฒนาแล้ว	๒๐.๐	<๕.๐	๒๑.๒	<๕.๐	๑๕.๔	<๕.๐	๑๕.๗	<๕.๐	๑๔.๗	<๕.๐
ประเทศที่กำลังพัฒนา	๙๙๐.๗	๒๓.๓	๙๐๘.๔	๑๘.๒	๙๒๖.๙	๑๗.๓	๘๐๕.๐	๑๔.๑	๗๗๙.๙	๑๒.๙
ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด	๒๐๙.๓	๔๐.๐	๒๔๔.๓	๓๖.๕	๒๓๗.๖	๓๑.๔	๒๓๗.๘	๒๗.๗	๒๕๐.๙	๒๖.๗
แอฟริกา	๑๘๑.๗	๒๗.๖	๒๑๐.๒	๒๕.๔	๒๑๓.๐	๒๒.๗	๒๑๘.๕	๒๐.๗	๒๓๒.๕	๒๐.๐
เอเชีย	๗๔๑.๙	๒๓.๖	๖๓๖.๕	๑๗.๖	๖๖๕.๕	๑๗.๓	๕๔๖.๙	๑๓.๕	๕๑๑.๗	๑๒.๑
ลาติน อเมริกาและ แคริบเบียน	๖๖.๑	๑๔.๗	๖๐.๔	๑๑.๔	๔๗.๑	๘.๔	๓๘.๓	๖.๔	๓๔.๓	๕.๕
แอฟริกากลาง	๒๔.๒	๓๓.๕	๔๒.๔	๔๔.๒	๔๗.๗	๔๓.๐	๕๓.๐	๔๑.๕	๕๘.๙	๔๑.๓
แอฟริกาตะวันออก	๑๐๓.๙	๔๗.๒	๑๒๑.๖	๔๓.๑	๑๒๒.๕	๓๗.๘	๑๑๘.๗	๓๓.๗	๑๒๔.๒	๓๑.๕

ที่มา: State of Food Insecurity (SOFI), ๒๐๑๕, FAO

ตารางที่ ๒๘ จำนวนและร้อยละของผู้อดยากในประเทศอาเซียนและบางประเทศ

ประเทศ	๒๕๓๓ - ๒๕๓๕		๒๕๔๓ - ๒๕๔๕		๒๕๔๘ - ๒๕๕๐		๒๕๕๓ - ๒๕๕๕		๒๕๕๗ - ๒๕๕๙	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน
กัมพูชา	๓.๐	๓๒.๑	๓.๖	๒๘.๕	๒.๗	๑๙.๖	๒.๕	๑๖.๘	๒.๒	๑๔.๒
อินโดนีเซีย	๓๕.๙	๑๙.๗	๓๘.๓	๑๘.๑	๔๒.๗	๑๘.๘	๒๖.๙	๑๑.๑	๑๙.๔	๗.๖
สปป. ลาว	๑.๙	๔๒.๒	๒.๑	๓๗.๙	๑.๖	๒๖.๙	๑.๔	๒๑.๔	๑.๓	๑๘.๕
มาเลเซีย	๑.๐	๕.๑	ns	<๕.๐	ns	<๕.๐	ns	<๕.๐	ns	<๕.๐
เมียนมา	๒๖.๘	๖๒.๙	๒๔.๓	๔๙.๖	๑๗.๐	๓๓.๗	๙.๔	๑๘.๐	๗.๗	๑๔.๒
ฟิลิปปินส์	๑๖.๗	๒๖.๓	๑๖.๑	๒๐.๓	๑๔.๓	๑๖.๔	๑๒.๗	๑๓.๔	๑๓.๗	๑๓.๕
ไทย	๑๙.๘	๓๔.๖	๑๑.๖	๑๘.๔	๗.๗	๑๑.๗	๖.๐	๘.๙	๕.๐	๗.๔
จีน	๒๘๙.๐	๒๓.๙	๒๑๑.๒	๑๖.๐	๒๐๗.๓	๑๕.๓	๑๖๓.๒	๑๑.๗	๑๓๓.๘	๙.๓
อินเดีย	๒๑๐.๑	๒๓.๗	๑๘๕.๕	๑๗.๕	๒๓๓.๘	๒๐.๕	๑๘๙.๙	๑๕.๖	๑๙๔.๖	๑๕.๒
เอธิโอเปีย	๓๗.๓	๗๔.๘	๓๗.๓	๕๔.๘	๓๔.๓	๔๓.๘	๓๒.๑	๓๖.๐	๓๑.๖	๓๒.๐
แทนซาเนีย	๖.๔	๒๔.๒	๑๓.๐	๓๗.๑	๑๔.๑	๓๕.๔	๑๖.๑	๓๔.๗	๑๖.๘	๓๒.๑
แซมเบีย	๒.๗	๓๓.๘	๔.๗	๔๕.๔	๖.๐	๕๐.๗	๖.๙	๕๐.๓	๗.๔	๔๗.๘
ซิมบับเว	๔.๖	๔๒.๗	๕.๕	๔๓.๗	๕.๑	๔๐.๔	๔.๕	๓๓.๕	๕.๐	๓๓.๔

ที่มา: State of Food Insecurity (SOFI), ๒๐๑๕,

๑.๔. ทรัพยากรธรรมชาติและภัยธรรมชาติ

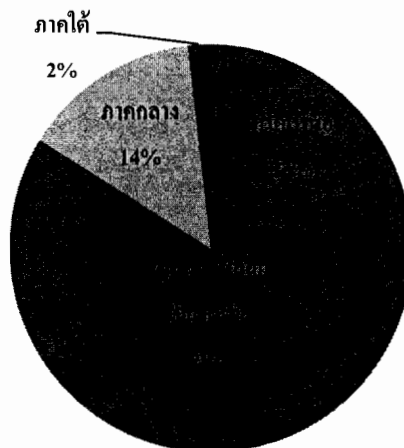
๑.๔.๑ การใช้ที่ดินเพื่อการทำนาของไทยปี ๒๕๕๗ ประเทศไทยมีเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งหมด ๑๔๙.๒ ล้านไร่ เป็นเนื้อที่นาข้าวมากถึง ๗๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๗ รองลงมา คือ สวนไม้ผล ไม้ยืนต้น ๓๔.๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๓ พืชไร่ ๓๑.๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๑ ที่เหลือเป็นสวนผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ และอื่น ๆ ๑๓.๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๙ สำหรับเนื้อที่นาข้าวพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ๔๒.๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖๑ ของเนื้อที่นาข้าวทั้งประเทศ รองลงมาคือภาคเหนือ ๑๕.๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๓ ภาคกลาง ๑๐.๒ ล้านไร่ ๑๕ และภาคใต้น้อยที่สุด ๑.๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑ (ตารางที่ ๒๗ และรูปที่ ๘)

ตารางที่ ๒๙ การใช้ที่ดินทางการเกษตรของไทยปี ๒๕๕๗

หน่วย: ล้านไร่

รายการ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	ทั้งประเทศ	ร้อยละ
๑. เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร	๓๒.๔๙	๖๓.๘๔	๓๑.๑๒	๒๑.๗๗	๑๔๙.๒๓	๑๐๐
๑.๑ นาข้าว	๑๕.๗๙	๔๒.๗๕	๑๐.๐๒	๑.๒๒	๖๙.๙๖	๔๗
๑.๒ พืชไร่	๑๐.๑๙	๑๑.๙๔	๙.๐๑	๐.๐๑	๓๑.๑๕	๒๑
๑.๓ สวนไม้ผลไม่ยืนต้น	๔.๐๕	๔.๓๒	๗.๓๙	๑๙.๑๖	๓๔.๙๒	๒๓
๑.๔ สวนผัก ไม้ดอก/ไม้ประดับ	๐.๔๕	๐.๓๒	๐.๕๐	๐.๑๓	๑.๔๐	๑
๑.๕ อื่น ๆ	๒.๐๑	๔.๕๒	๔.๐๒	๑.๒๕	๑๑.๘๐	๘
๒. เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	๒๔.๙๑	๒๓.๒๖	๓๗.๐๓	๒๑.๔๑	๒๕.๒๗	

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

รูปที่ ๘ สัดส่วนเนื้อที่นาข้าว ปี ๒๕๕๗ รายภาค

๑.๔.๒ ขนาดเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร ประมาณร้อยละ ๗๐ ของชาวนามีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรต่ำกว่า ๓๐ ไร่ โดยมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยประมาณ ๒๖ ไร่ต่อครัวเรือน โดยเป็นพื้นที่นาประมาณ ๑๘ ไร่ นอกจากนี้ ยังมีเนื้อที่ทำกินด้านอื่น ๆ อีก เช่น เนื้อที่ปลูกพืชไร่และไม้ผลอีกด้วย (ตารางที่ ๒๘-๓๐)

๑.๔.๓ ลักษณะการถือครองที่ดินทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่า ชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือครองที่ดินของตนเองเพียงอย่างเดียวร้อยละ ๖๖ รองลงไปเป็นภาคใต้ ถือครองที่ดินของตนเองอย่างเดีย্বর้อยละ ๕๑ ส่วนภาคเหนือและภาคกลาง ถือครองที่ดินของตนเอง ร้อยละ ๓๙ และร้อยละ ๓๑ ตามลำดับ ในภาพรวมระดับประเทศชาวนาที่มีที่นาเป็นของตนเองอย่างเดีย্বর้อยละ ๕๕ ของครัวเรือนทั้งหมดและเช่าอย่างเดียวไม่ถึงร้อยละ ๑ (ตารางที่ ๓๑ - ๓๔)

๑.๔.๔ เนื้อที่ชลประทาน ในปี ๒๕๕๗ ประเทศไทยมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรทั้งประเทศ ประมาณ ๑๔๙ ล้านไร่ เป็นเนื้อที่ชลประทานประมาณ ๓๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๐ ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร โดยภาคกลางมีเนื้อที่ในเขตชลประทานคิดเป็นสัดส่วนกับเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรมากที่สุด ร้อยละ ๔๐ ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรในภาค รองลงมาคือ ภาคเหนือ ร้อยละ ๒๖ ภาคใต้ ร้อยละ ๑๕ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๑๐ (ตารางที่ ๓๕) แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบสัดส่วนเนื้อที่ชลประทานกับเนื้อที่ปลูกข้าวในแต่ละภาคในปี ๒๕๕๘ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนเนื้อที่ชลประทาน น้อยที่สุดเพียง ร้อยละ ๑๐ ขณะที่ภาคกลางมีสัดส่วนเนื้อที่ชลประทานมากถึง ร้อยละ ๗๔ ส่วนภาคใต้ และภาคเหนือ มีสัดส่วนเนื้อที่ชลประทาน ร้อยละ ๕๐ และร้อยละ ๓๕ ตามลำดับ (ตารางที่ ๓๖)

ตารางที่ ๓๐ ครั้วเรือนชานาจำแนกตาม ขนาดเนื้อที่ถือครองทั้งหมดปี ๒๕๕๔/๕๕

หน่วย : ร้อยละ

ขนาดเนื้อที่ถือครอง (ไร่)	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	ประเทศ	% สหสม
๑-๙.๙	๒๘.๙๘	๒๐.๒๓	๘.๐๘	๒๙.๐๗	๒๑.๓๔	๒๑.๓๔
๑๐-๑๙.๙	๒๐.๕๑	๓๓.๓๔	๑๙.๘๖	๓๘.๒๖	๒๘.๘๙	๕๐.๒๓
๒๐-๒๙.๙	๑๔.๘๑	๒๐.๙๑	๒๑.๓๐	๑๗.๕๘	๑๙.๓๕	๖๙.๕๘
๓๐-๓๙.๙	๙.๙๑	๑๓.๒๕	๒๐.๑๘	๗.๒๘	๑๒.๙๙	๘๒.๕๗
๔๐-๔๙.๙	๘.๐๔	๕.๗๘	๘.๐๑	๒.๙๓	๖.๔๘	๘๙.๐๕
๕๐-๕๙.๙	๔.๓๐	๒.๖๙	๗.๑๒	๐.๖๖	๓.๕๐	๙๒.๕๕
๖๐-๖๙.๙	๓.๔๕	๑.๖๒	๕.๑๗	๑.๔๖	๒.๔๖	๙๕.๐๑
≥๗๐	๙.๙๕	๒.๑๗	๑๐.๒๘	๒.๗๗	๔.๙๙	๑๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชาวนา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๓๑ ขนาดเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร เฉลี่ยของครั้วเรือนชานาจำแนกตามเขตชลประทาน ปี ๒๕๕๔/๕๕

หน่วย: ไร่/ครั้วเรือน

ภาค	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	เฉลี่ย
เหนือ	๑๗.๗๓	๓๙.๑๔	๒๙.๘๘
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๒.๗๘	๒๔.๗๔	๒๒.๘๔
กลาง	๓๕.๓๐	๔๑.๔๙	๓๗.๒๓
ใต้	๑๒.๖๖	๒๑.๙๖	๑๙.๒๐
รวมทั้งประเทศ	๒๐.๔๙	๒๘.๒๖	๒๖.๐๒

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชาวนา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๓๒ ขนาดเนื้อที่นาถือครองเฉลี่ยของครัวเรือนชาวนาจำแนกตามเขตชลประทาน ปี ๒๕๕๔/๕

หน่วย:ไร่/ครัวเรือน

ภาค	ในเขตชลประทาน	นอกเขตชลประทาน	รวม
เหนือ	๑๒.๙๗	๑๙.๖๘	๑๖.๗๘
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๑.๘๑	๑๙.๑๕	๑๗.๙๙
กลาง	๒๗.๑๐	๑๙.๓๓	๒๔.๖๘
ใต้	๑๐.๐๒	๑๑.๒๒	๑๐.๘๗
รวม	๑๖.๑๘	๑๘.๙๙	๑๘.๑๘

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชาวนา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๓๓ ลักษณะการถือครองที่ดินการเกษตรของครัวเรือนชาวนา จำแนกตามลักษณะการถือครองปี ๒๕๕๔/๕๕

ลักษณะการถือครองที่ดิน	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	รวมทั้งประเทศ
๑. ของตนเองอย่างเดียว	๓๙.๒๓	๖๖.๓๑	๓๐.๙๕	๕๑.๐๕	๕๕.๒๕
๒. เช่าอย่างเดียว	๐.๕๒	-	๔.๑๑	๒.๔๗	๐.๖๖
๓. ของตนเองและเช่า	๓๔.๖๖	๑๒.๙๘	๔๒.๒๖	๑๘.๐๘	๒๑.๖๘
๔. เช่าและทำฟรี	๓.๑๗	๐.๙๓	๔.๕๑	๐.๒๓	๑.๘๕
๕. ของตนเอง เช่า และทำฟรี	๘.๙๗	๑.๗๓	๗.๖๒	๔.๙๒	๔.๒๖
๖. ของตนเองและทำฟรี	๑๑.๑๔	๑๕.๑๕	๙.๘๗	๒๑.๕๖	๑๓.๘๑
๗. ทำฟรีอย่างเดียว	๒.๓๒	๒.๙๑	๐.๗๒	๑.๗	๒.๔๘
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐
๘. ครัวเรือนที่มีการเช่า (๒+๓+๔+๕)	๔๗.๓๕	๑๕.๖๔	๕๘.๕๐	๒๕.๗๐	๒๘.๔๕

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชาวนา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๓๔ ลักษณะการถือครองที่นาของครัวเรือนชาวนาจำแนกตามลักษณะการถือครองเป็นรายภาค ปี ๒๕๕๔/๕๕

ลักษณะการถือครองที่ดิน	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	รวมทั้งประเทศ
๑. ของตนเองอย่างเดียว	๒๘.๑	๖๘.๒๗	๒๕.๗๑	๓๙.๑๔	๔๙.๙๖
๒. เช่าอย่างเดียว	๑๔.๖๑	๒.๔๘	๓๓.๐๗	๑๕.๒๑	๑๑
๓. ของตนเองและเช่า	๓๙.๑๑	๑๕.๖๖	๓๑.๕๘	๒๓.๓๘	๒๔.๗
๔. เช่าและทำฟรี	๓.๓๙	๑.๔๒	๑	๗.๐๙	๑.๙๙
๕. ของตนเอง เช่า และทำฟรี	๕.๖๘	๐.๙๑	๒.๓๘	๐.๕๖	๒.๔๒
๖. ของตนเองและทำฟรี	๕.๐๗	๗.๙๑	๔.๔๒	๑๐.๘๔	๖.๖๓
๗. ทำฟรี	๔.๐๔	๓.๓๕	๑.๘๓	๓.๗๘	๓.๒๙

ลักษณะการถือครองที่ดิน	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	รวมทั้งประเทศ
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐
๘. ครุฑเรือที่มีการเช่า (๒+๓+๔+๕)	๖๒.๗๙	๒๐.๔๗	๖๘.๐๓	๔๖.๒๔	๔๐.๑๑

ที่มา : การศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชาวนา โดย ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย และคณะ ๒๕๕๖

ตารางที่ ๓๕ จำนวนครุฑเรือ และเนื้อที่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีการเช่าที่นา

ภาค/ จังหวัด	รวมทั้งหมด			เช่า			ร้อยละที่เช่า		
	ราย	แปลง	ไร่	ราย	แปลง	ไร่	ราย	แปลง	ไร่
รวมทั้ง	๓,๙๘๔,๙๘๑	๗,๕๐๐,๘๘๙	๕๖,๑๕๕,๖๓๐	๘๐๔,๔๙๔	๑,๓๓๒,๙๘๘	๑๑,๔๗๓,๓๖๔	๒๐	๑๘	๒๐
ภาคเหนือ	๘๙๕,๐๔๓	๑,๗๕๔,๐๑๗	๑๒,๖๒๒,๖๑๑	๒๙๔,๗๕๐	๕๑๕,๗๐๑	๔,๔๔๒,๑๐๑	๓๓	๒๙	๓๕
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒,๖๘๗,๕๙๔	๔,๙๐๗,๔๐๓	๓๕,๙๙๙,๕๔๕	๓๐๔,๓๔๓	๔๒๕,๕๗๘	๓,๑๒๔,๕๘๑	๑๑	๙	๙
ภาคกลาง	๓๕๕,๘๖๙	๗๔๕,๕๙๕	๗,๑๙๔,๖๖๑	๑๘๗,๙๖๒	๓๖๐,๗๐๓	๓,๗๗๔,๘๑๒	๕๓	๔๘	๕๒
ภาคใต้	๔๖,๔๗๕	๙๓,๘๗๔	๓๓๘,๘๑๔	๑๗,๔๓๙	๓๑,๐๐๖	๑๓๑,๘๖๙	๓๘	๓๓	๓๙

ที่มา : ทะเบียนเกษตรกร ปี ๒๕๕๙ กรมส่งเสริมการเกษตร

ตารางที่ ๓๖ จำนวนครุฑเรือ และเนื้อที่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีการเช่าที่นา

ภาค/ จังหวัด	รวมทั้งหมด			เช่า			ร้อยละที่เช่า		
	ราย	แปลง	ไร่	ราย	แปลง	ไร่	ราย	แปลง	ไร่
รวมทั้งประเทศ	๓,๙๘๔,๙๘๑	๗,๕๐๐,๘๘๙	๕๖,๑๕๕,๖๓๐	๘๐๔,๔๙๔	๑,๓๓๒,๙๘๘	๑๑,๔๗๓,๓๖๔	๒๐	๑๘	๒๐
ภาคเหนือตอนบน	๔๘๐,๙๐๑	๙๗๘,๕๑๖	๔,๐๐๖,๕๙๖	๑๒๘,๓๙๖	๒๓๔,๗๓๖	๑,๐๗๐,๙๕๔	๒๗	๒๔	๒๗
ภาคเหนือตอนล่าง	๔๑๔,๑๔๒	๗๗๕,๕๐๑	๘,๖๑๖,๐๑๔	๑๖๖,๓๕๔	๒๘๐,๙๖๕	๓,๓๗๑,๑๔๗	๔๐	๓๖	๓๙
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	๖๖๔,๙๐๒	๑,๐๘๓,๐๙๘	๗,๗๓๖,๒๘๓	๕๓,๒๒๓	๗๒,๕๕๒	๕๑๙,๐๘๒	๘	๗	๗

ภาค/ จังหวัด	รวมทั้งหมด			เช่า			ร้อยละที่เช่า		
	ราย	แปลง	ไร่	ราย	แปลง	ไร่	ราย	แปลง	ไร่
ภาค ตะวันออกเฉียง ตอนกลาง	๙๖๘,๑๙๓	๑,๘๓๒,๖๖๐	๑๒,๕๓๓,๔๙๙	๑๐๑,๑๙๓	๑๔๑,๕๕๗	๙๓๓,๕๖๓	๑๐	๘	๗
ภาค ตะวันออกเฉียง ใต้	๑,๐๕๔,๔๙๙	๑,๙๙๑,๖๔๕	๑๕,๗๒๙,๗๖๓	๑๔๙,๙๒๗	๒๑๑,๔๖๙	๑,๖๗๑,๙๓๖	๑๔	๑๑	๑๑
ภาคกลาง	๑๙๘,๗๒๕	๔๕๑,๑๖๐	๔,๔๖๘,๔๔๒	๑๒๓,๔๗๓	๒๕๕,๐๙๔	๒,๖๓๐,๐๐๑	๖๒	๕๔	๕๙
ภาค ตะวันออก	๘๗,๑๔๐	๑๓๔,๗๕๙	๑,๖๓๖,๑๗๒	๒๙,๗๔๖	๔๖,๘๗๑	๖๒๙,๑๕๓	๓๔	๓๕	๓๘
ภาค ตะวันตก	๗๐,๐๐๔	๑๕๙,๖๗๖	๑,๐๙๐,๐๔๖	๓๔,๗๔๓	๖๘,๗๓๘	๕๑๕,๖๕๘	๕๐	๔๓	๔๗
ภาคใต้ฝั่ง ตะวันออก	๔๐,๘๙๘	๘๔,๙๐๓	๓๑๔,๕๘๔	๑๕,๖๖๙	๒๘,๓๕๕	๑๒๔,๑๙๗	๓๘	๓๓	๓๙
ภาคใต้ฝั่ง ตะวันตก	๕,๕๗๗	๘,๙๗๑	๒๔,๒๒๙	๑,๗๗๐	๒,๖๕๑	๗,๖๗๒	๓๒	๓๐	๓๒

ที่มา : ทะเบียนเกษตรกร ปี ๒๕๕๙ กรมส่งเสริมการเกษตร

ตารางที่ ๓๗ เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรในเขตชลประทาน ปี ๒๕๕๗

ภาค	พื้นที่ (ล้านไร่)			สัดส่วน (ร้อยละ)		
	ในเขต ชลประทาน	นอกเขต ชลประทาน	รวม	ในเขต ชลประทาน	นอกเขต ชลประทาน	รวม
เหนือ	๘.๓๑	๒๔.๑๘	๓๒.๔๙	๒๖	๗๔	๑๐๐
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๖.๓๘	๕๗.๔๗	๖๓.๘๕	๑๐	๙๐	๑๐๐
กลาง	๑๒.๓๙	๑๘.๗๓	๓๑.๑๒	๔๐	๖๐	๑๐๐
ใต้	๓.๑๘	๑๘.๕๙	๒๑.๗๗	๑๕	๘๕	๑๐๐
ทั้งประเทศ	๓๐.๒๖	๑๑๘.๙๗	๑๔๙.๒๓	๒๐	๘๐	๑๐๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ ๓๘ เนื้อที่ปลูกข้าวในเขตชลประทาน ปี ๒๕๕๘

ภาค	พื้นที่ (ไร่)			สัดส่วน (ร้อยละ)		
	ในเขต ชลประทาน	นอกเขต ชลประทาน	รวม	ในเขต ชลประทาน	นอกเขต ชลประทาน	รวม
เหนือ	๔,๔๙๓,๔๑๓	๘,๒๗๔,๗๓๒	๑๒,๗๖๘,๑๔๕	๓๕	๖๕	๑๐๐
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๓,๗๒๗,๗๐๐	๓๒,๔๖๕,๗๑๐	๓๖,๑๙๓,๔๑๐	๑๐	๙๐	๑๐๐
กลาง	๖,๑๓๒,๓๐๑	๒,๑๒๙,๑๔๔	๘,๒๖๑,๔๔๕	๗๔	๒๖	๑๐๐
ใต้	๔๒๓,๔๒๖	๔๑๗,๐๕๐	๘๔๐,๔๗๖	๕๐	๕๐	๑๐๐
ทั่วประเทศ	๑๔,๗๗๖,๘๔๐	๔๓,๒๘๖,๖๓๖	๕๘,๐๖๓,๔๗๖	๒๕	๗๕	๑๐๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑.๔.๕ ภัยธรรมชาติ ระหว่างปี ๒๕๔๗ - ๒๕๕๘ พื้นที่ปลูกข้าวได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เฉลี่ย ๕.๙ ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ ๑๐ ของพื้นที่ปลูกข้าวโดยเสียหายจากอุทกภัยมากที่สุด ๓.๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๔ ของพื้นที่เสียหายทั้งหมด รองลงมาคือ ฝนแล้งและฝนทิ้งช่วง ๒.๒ ล้านไร่หรือร้อยละ ๓๗ ศัตรูพืชและโรคระบาด ๐.๕ ล้านไร่หรือร้อยละ ๘ และภัยอื่น ๆ ๐.๐๗ ล้านไร่หรือร้อยละ ๑ โดยปีที่มีความเสียหายมากที่สุด คือ ปี ๒๕๔๗ พื้นที่ ๑๒ ล้านไร่ ขณะที่ปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่เสียหาย ๒.๓ ล้านไร่ (ตารางที่ ๓๗)

๑) อุทกภัย พบว่า พื้นที่เสียหายจากอุทกภัยมากที่สุดในปี ๒๕๕๔ จำนวน ๘.๘ ล้านไร่ รองลงมาคือ ปี ๒๕๕๓ จำนวน ๖.๒ ล้านไร่

๒) ฝนแล้งและฝนทิ้งช่วง เกิดมากที่สุดในปี ๒๕๔๗ จำนวน ๘.๘ ล้านไร่รองลงมา คือ ปี ๒๕๕๕ จำนวน ๕.๗ ล้านไร่

๓) ศัตรูพืชและโรคระบาด รุนแรงที่สุดในปี ๒๕๕๒ จำนวน ๓.๖ ล้านไร่ รองลงมา คือ ปี ๒๕๕๓ จำนวน ๑.๖ ล้านไร่

๔) อื่น ๆ ได้แก่ วัตภัย พายุลูกเห็บ ภัยหนาว และอากาศแปรปรวน รุนแรงที่สุดในปี ๒๕๕๐ จำนวน ๐.๔ ล้านไร่ รองลงมา คือ ปี ๒๕๕๓ จำนวน ๐.๒ ล้านไร่

๑.๔.๕ การระบาดของโรคแมลงศัตรูข้าว ระหว่างปี ๒๕๔๗ - ๒๕๕๘ พื้นที่ปลูกข้าวได้รับความเสียหายจากโรคแมลงศัตรูข้าวเฉลี่ย ๐.๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๘ ของพื้นที่เสียหายจากภัยธรรมชาติทั้งหมดโดยในแต่ละปีมีพื้นที่เสียหายจากภัยดังกล่าวประมาณ ๐.๐๒-๐.๒ ล้านไร่ ยกเว้น ปี ๒๕๕๒ และปี ๒๕๕๓ ที่มีพื้นที่เสียหายมากถึง ๓.๖ และ ๑.๖ ล้านไร่ ตามลำดับ ซึ่งเกิดจากการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล อย่างไรก็ตาม ในปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่เสียหายลดลงเหลือเพียง ๐.๐๒ ล้านไร่ และเนื่องจากมีความแปรปรวนสูง จึงเป็นประเด็นท้าทายอย่างหนึ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการ และวางแผนการผลิตที่เหมาะสมควรเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข เช่น การใช้พันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลง การใช้เทคโนโลยี การจัดระบบและฤดูกาลปลูกข้าว โดยไม่ควรให้มีการปลูกต่อเนื่องโดยไม่พักดินหรือปลูกพืชอื่นสลับบ้าง ก็จะสามารถลดความเสี่ยงในการเกิดโรคแมลง ศัตรูข้าวหรือบรรเทาความเสียหายได้ (ตารางที่ ๓๗)

ตารางที่ ๓๙ พื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีที่เสียหายจากภัยพิบัติ ปี ๒๕๔๗ - ปี ๒๕๕๘

หน่วย : ไร่

ปี	พื้นที่เสียหาย					ร้อยละความเสียหาย
	อุทกภัย	ฝนแล้ง และฝนทิ้งช่วง	ศัตรูพืช และโรคระบาด	อื่นๆ	รวม	
๒๕๔๗	๒,๙๔๑,๙๘๓	๘,๘๒๙,๙๗๓	๑๖๘,๒๗๑	๑๐,๒๖๐	๑๑,๙๕๐,๔๘๗	๒๑
๒๕๔๘	๒,๖๘๕,๙๗๓	๑,๘๔๕,๓๓๐	๔๓,๐๐๒	๓๗๐	๔,๕๗๔,๖๗๕	๘
๒๕๔๙	๕,๓๐๑,๙๒๒	๗๘๑,๑๔๗	๑๓๙,๑๑๑	-	๖,๒๒๒,๑๗๙	๑๑
๒๕๕๐	๒,๕๐๕,๖๘๑	๑,๘๒๓,๔๗๖	๑๔๒,๕๓๓	๔๔๙,๔๘๙	๔,๙๒๑,๑๗๙	๙
๒๕๕๑	๔,๖๕๑,๐๙๘	๒,๒๑๓,๐๗๙	๑๔๔,๕๐๗	๓,๐๕๙	๗,๐๑๑,๗๔๓	๑๒
๒๕๕๒	๑,๑๖๓,๙๔๗	๓๘๑,๓๔๓	๓,๖๒๔,๑๔๒	๕๑,๖๕๓	๕,๒๒๑,๐๘๕	๙
๒๕๕๓	๖,๑๘๙,๙๒๘	๒๓๗,๕๗๒	๑,๖๓๖,๕๗๓	๑๗๓,๓๗๘	๘,๒๓๗,๔๕๑	๑๔
๒๕๕๔	๘,๘๔๙,๒๕๖	๗๔,๙๒๑	-	-	๘,๙๒๔,๑๗๗	๑๕
๒๕๕๕	๔๒๐,๓๒๒	๕,๗๔๓,๙๔๖	-	๕,๙๐๓	๖,๑๗๐,๑๗๑	๑๐
๒๕๕๖	๒,๔๓๐,๑๙๘	๓๒๖,๗๒๖	-	-	๒,๗๕๖,๙๒๔	๔
๒๕๕๗	๕๘๒,๘๑๘	๑,๖๑๒,๒๑๐	๓๔,๐๗๕	๑๕๘,๘๘๒	๒,๓๘๗,๙๘๕	๔
๒๕๕๘	๒๖๙,๓๙๒	๒,๐๐๑,๖๓๒	๑๕,๓๑๙	๓,๑๕๓	๒,๒๘๙,๔๙๖	๔
เฉลี่ย	๓,๑๖๖,๐๔๓	๒,๑๕๕,๙๔๖	๖๖๐,๘๗๗	๙๕,๑๒๗	๕,๘๘๘,๙๖๓	๑๐

หมายเหตุ ภัยอื่นๆ ได้แก่ วาตภัย พายุลูกเห็บ ภัยหนาว และอากาศแปรปรวน

ที่มา : ศูนย์ติดตามและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติด้านการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตร

๑.๕. การสนับสนุนจากภาครัฐที่ผ่านมา

๑.๕.๑ งานวิจัยและพัฒนา กรมการข้าวมีพันธุ์ข้าวประมาณ ๒๐,๐๐๐ ตัวอย่าง ที่เก็บไว้ในธนาคารเชื้อพันธุ์ (Gene Bank) และได้พัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวจนออกเป็นพันธุ์ข้าวรับรองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมากถึง ๑๒๒ พันธุ์และในปี ๒๕๖๐ มีแผนที่จะดำเนินการวิจัยและพัฒนาข้าว เพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร มีการวิจัยพัฒนา ปรับปรุงพันธุ์ข้าวสายพันธุ์ดีเด่นรองรับการรับรอง ๖ สายพันธุ์ พัฒนาพันธุ์พื้นเมือง ๘ สายพันธุ์ รวมทั้งศึกษาวิจัยด้านโภชนาการและสรรพคุณทางยาในข้าว เพื่อเป็นยารักษาโรคซึ่งเป็นการสร้างความโดดเด่นและเอกลักษณ์ รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้ข้าวไทย

๑.๕.๒ งานถ่ายทอดเทคโนโลยี มีการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการเกษตรผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ระดับอำเภอ ๘๘๒ ศูนย์ทั่วประเทศ โดยเป็นศูนย์เรียนรู้ฯด้านข้าวมากถึง ๔๕๐ ศูนย์หรือร้อยละ ๕๑ ซึ่งดำเนินการในรูปแบบศูนย์ข้าวชุมชนอยู่แล้ว เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้เกษตรกรเรียนรู้ตั้งแต่การวางแผนการผลิตและตลาด ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้า และขยายไปยังศูนย์ข้าวชุมชนที่เหลือ และหรือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการทำนาแบบแปลงใหญ่ เพื่อสนับสนุนให้ชาวนารวมกลุ่มผลิตข้าวที่ตรงกับความต้องการของตลาด ลดต้นทุนการผลิต และขายในราคาที่สูงกว่าตลาด โดยรัฐสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางส่วน จัดหาแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำและให้ความรู้แก่ชาวนา รวมทั้งเชื่อมโยงกับโรงสีด้วย

๑.๕.๓ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ รัฐบาลมีมาตรการ/โครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยพิบัติด้านการเกษตรตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยให้การดำเนินการช่วยเหลือเป็นเงินในลำดับแรก อัตราไร่ละ ๑,๑๑๓ บาท รายละไม่เกิน ๓๐ ไร่ในกรณีที่พื้นที่ปลูกข้าวมีข้าวตายหรือเสียหายโดยสิ้นเชิง หรือพิจารณาให้การช่วยเหลือปัจจัยการผลิตเป็นลำดับต่อไปโดยในปี ๒๕๕๗ มีการชดเชยค่าเสียหายให้ชาวนาท้งสิ้น ๒.๔ ล้านไร่

๑.๕.๔ การประกันภัยธรรมชาติ ปี ๒๕๕๙/๖๐ ธ.ก.ส. มีโครงการประกันภัยข้าวนาปี อัตราเบี้ยประกันภัย ๑๐๐ บาทต่อไร่ (ไม่รวมอาการแสดมภ์และภาษี) โดยรัฐบาลจะอุดหนุนค่าเบี้ยประกันภัย ๖๐ บาทต่อไร่ เกษตรกรชำระเบี้ยประกันภัย ๔๐ บาทต่อไร่ โดยให้ความคุ้มครอง ความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ๗ ประเภท ได้แก่ น้ำท่วมหรือฝนตกหนัก ภัยแล้ง ฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วง ลมพายุหรือพายุไต้ฝุ่น ภัยอากาศหนาวหรือน้ำค้างแข็ง ลูกเห็บ ไฟไหม้ และศัตรูพืชหรือโรคระบาด โดยจำนวนเงินความคุ้มครองสำหรับ ๖ ภัยแรก จำนวน ๑,๑๑๑ บาทต่อไร่ และจำนวน ๕๕๕ บาทต่อไร่ สำหรับภัยศัตรูพืชหรือโรคระบาด

๑.๕.๕ การสนับสนุนที่เป็นตัวเงิน รัฐบาลใช้งบประมาณเกือบ ๔๐,๐๐๐ ล้านบาท ในการสนับสนุนเงินช่วยเหลือต้นทุนการผลิตให้แก่ชาวนา ไร่ละ ๑,๐๐๐ บาท ไม่เกิน ๑๐ ไร่ต่อราย เพื่อเป็นการช่วยเหลือค่าครองชีพให้แก่เกษตรกรผู้มีรายได้น้อย ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยแล้งและสถานการณ์ด้านราคาข้าวในปีการผลิต ๒๕๕๙/๖๐ นอกจากนี้ ยังมีมาตรการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้มีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้ที่ได้ร่วมโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อบรรเทาผลกระทบจากปัญหาราคาพืชผลเกษตรตกต่ำ และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยในระยะเร่งด่วนโดยผู้ที่ไม่มียาได้ หรือมีรายได้ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี รัฐสนับสนุนเงินให้รายละ ๓,๐๐๐ บาท และผู้ที่มีรายได้เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี รัฐสนับสนุนเงินให้รายละ ๑,๕๐๐ บาท วงเงินงบประมาณ ๖,๕๕๐ ล้านบาท

๑.๕.๖ มาตรการรับจํานํา ปัจจุบันรัฐบาลยกเลิกโครงการรับจํานําข้าวไปแล้วแต่ได้ปรับเปลี่ยนเป็นโครงการสินเชื่อเพื่อชะลอข้าวเปลือกโดยสนับสนุนสินเชื่อในการเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ในยุ้งฉางของชาวนาในราคาร้อยละ ๕๐ ของราคาตลาด รวมทั้งสนับสนุนค่าเก็บเกี่ยว ค่าปรับปรุงคุณภาพ และค่าเก็บรักษาข้าวเปลือก เพื่อชะลอปริมาณข้าวเปลือกที่จะออกสู่ตลาดมากเกินไป จนทำให้ราคาข้าวตกต่ำ ซึ่งแตกต่างจากมาตรการรับจํานําข้าวที่ให้ราคาจํานําสูงกว่าราคาตลาด ส่งผลให้รัฐบาลขาดทุนจํานวนมาก

๑.๕.๗ โครงการประชารัฐ (แปลงใหญ่) มีการดำเนินการส่งเสริมการทำนาแบบแปลงใหญ่ประชารัฐ โดยการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ชาวนา และเอกชนในการสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีการผลิต การตลาด รวมทั้งปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และมีการจัดทำข้อตกลงการรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรนาแปลงใหญ่ ในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดประมาณ ๓๐๐ บาทต่อตัน ซึ่งปัจจุบันมีการดำเนินงานในรูปแบบประชารัฐในพื้นที่แปลงใหญ่ ๑๑ แห่ง จากทั้งหมด ๔๒๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๒.๖

๒. ประเด็นท้าทาย

๒.๑ การเชื่อมโยงการค้ากับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก (Climate Change) ในการปลูกข้าวที่มีน้ำขังจะมีการปลดปล่อย (Emission) ก๊าซมีเทน ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse gas) ชนิดหนึ่งซึ่งก๊าซเรือนกระจกนี้ในระยะยาวทำให้อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น (Global Warming) เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งภาคเกษตรอาจจะทำให้ผลผลิตเฉลี่ยโดยรวมลดลง โดยข้าวที่ปลูกในน้ำขังก็เป็นแหล่งปลดปล่อย (Emission) ก๊าซมีเทน ที่จัดเป็นก๊าซเรือนกระจกชนิดหนึ่ง ซึ่งในอนาคตอาจจะได้รับการต่อต้านจากประเทศผู้นำเข้าก็ได้ ดังนั้นจะต้องมีการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาพันธุ์และวิธีการปลูกที่ใช้น้ำน้อยเพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซมีเทน (Mitigation) หรือหาพันธุ์ใหม่ที่ทนต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนไป (Adaptation) ประเทศที่สามารถปรับตัวได้จึงจะอยู่รอด

๒.๒ ข้อตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA) เพิ่มขึ้น การมีข้อตกลงเขตการค้าเสรีนั้น โดยปกติจะทำให้ภาชนำเข้าประเทศที่มีข้อตกลงร่วมกันลดลงหรือเป็นศูนย์ในบางกรณี อย่างไรก็ตามในบางกรณีก็อาจจะมีมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non - Tariff Measures) เพิ่มมากขึ้น เช่น มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary : SPS) หรือมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและมาตรการด้านการใช้แรงงานที่ไม่เป็นธรรมซึ่งอาจจะกลายเป็นมาตรการที่กีดกันทางการค้า (Non - Tariff Barriers : NTB) ดังนั้น การเกิดขึ้นของ FTA จะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดในการค้าระหว่างประเทศซึ่งรวมถึงการค้าข้าวด้วย

๒.๓ ประเทศผู้นำเข้าต้องการผลิตเองเพื่อความมั่นคงทางอาหารในประเทศ (Food Self - Sufficiency) ปัจจุบันนี้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศผู้นำเข้าอาหารมีความหวังว่าจะมีอาหารบริโภคในประเทศไม่เพียงพอ และอาจจะไม่สามารถนำเข้าได้เมื่อยามต้องการโดยเฉพาะเมื่อมีภัยธรรมชาติเกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อขยายการผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ โดยไม่คำนึงว่าจะต้องลงทุนมากเท่าใดหรือแพงกว่าการนำเข้าจากต่างประเทศก็ตาม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศผู้ส่งออกอาหาร เช่น ประเทศไทย ซึ่งอาศัยตลาดต่างประเทศเป็นหลัก โดยในแต่ละปีประเทศไทยส่งออกข้าวเป็นจำนวนมากประมาณครึ่งหนึ่งของผลผลิตที่ผลิตได้ในแต่ละปี

๒.๔ ความชอบของผู้บริโภค (Consumer preference) เปลี่ยนไป

- ๑) ประเทศที่พัฒนาแล้วบริโภคข้าวหรืออาหารประเภทแป้ง (Carbohydrate) ต่อหัวน้อยลง
- ๒) ต้องการบริโภคสินค้าที่มีคุณค่าทางโภชนาการมากขึ้น
- ๓) ต้องการสินค้าที่ใช้กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmentally friendly)
- ๔) ต้องสามารถตรวจสอบย้อนกลับแหล่งที่ผลิตได้ (Traceability)
- ๕) ต้องการบริโภคสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น (Local consumption) เพื่อความสดใหม่ของสินค้าและย่นระยะทางในการขนส่งที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน (Global warming)

ดังนั้น ประเทศที่สามารถผลิตที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้จะได้เปรียบ

๒.๕ อัตราการบริโภคข้าวต่อหัวน้อยลง เป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นทั่วโลก สำหรับประเทศที่มีรายได้สูงขึ้นเนื่องจากประชากรมีทางเลือกในการบริโภคมากขึ้นโดยเพิ่มการบริโภคอาหารประเภทโปรตีนและผักผลไม้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยซึ่งมีลักษณะคล้ายกับญี่ปุ่นประการหนึ่งคือ บอกว่าข้าวเป็นวิถีชีวิตเป็น

วัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อประมาณ ๒๐-๓๐ ปีก่อน ญี่ปุ่นบริโภคข้าวประมาณ ๑๐๐ กิโลกรัมต่อคนต่อปี แต่ปัจจุบันเหลือ ๖๐ กิโลกรัมต่อคนต่อปี สำหรับประเทศไทยเมื่อ ๓๐ ปีก่อนบริโภคข้าวเฉลี่ย ๑๖๖ กิโลกรัมต่อคนต่อปี แต่ปัจจุบันลดลงมาเหลือ ๑๐๔ กิโลกรัมต่อคนต่อปี อีก ๒๐ ปี ข้างหน้าอาจจะเหลือ ๖๐ กิโลกรัมต่อคนต่อปีเหมือนกับประเทศญี่ปุ่นก็เป็นไปได้ (ที่มา : ดร. วิโรจน์ ณ ระนอง, <http://www.thairath.co.th/content/๗๕๕๘๒๒>) ซึ่งประเทศไทยต้องเตรียมตัวรับสถานการณ์นี้ด้วย

๒.๖ ราคาผลผลิตแปรปรวน ความจริงแล้วราคาข้าวมีการแปรปรวนนั้นเป็นปัจจัยภายนอกหรือตลาดโลกที่ไม่อาจควบคุมได้ แม้จะเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลกก็ตาม เพราะปริมาณการค้าขายข้าวในตลาดโลกมีน้อยหรือประมาณร้อยละ ๑๐ ของผลผลิต ดังนั้น จึงเป็นตลาดที่มีความอ่อนไหวมาก แต่ก็มีปัจจัยภายในที่เราสามารถบรรเทาผลกระทบ หรือลดความแปรปรวนของราคาได้ ถ้ามีการบริหารจัดการทั้งอุปทานและอุปสงค์ให้สมดุลกันหรือลดต้นทุนการผลิตเพื่อบรรเทาผลกระทบจากราคาตกต่ำ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำหายนามาก

๒.๗ นโยบายรัฐบาล เป็นปัจจัยภายในที่สำคัญมาก การกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมอาจนำไปสู่ปัญหาตามมาอีกมากมาย หรือทำให้ประเทศไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก เช่น การรับจำนำ ถ้าหากราคาที่รับจำนำไม่สูงเกินไป ก็จะเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรที่ต้องการชะลอการขายข้าวภายหลังฤดูเก็บเกี่ยวที่มีข้าวออกสู่ตลาดมากถ้ารับจำนำในราคาสูงกว่าตลาดมาก ขาวนาไม่มาไถ่ถอนก็จะเป็นภาระงบประมาณของภาครัฐหรือทำให้ราคาตลาดโลกลดลงได้ เนื่องจากการมีสต็อกมากเกินความจำเป็นและขาวนาจะเร่งการผลิต โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพมากนัก

๓. ประเด็นปัญหา

๓.๑ ขาวนามีความเสี่ยงสูงและขาดหลักประกัน

- ๓.๑.๑ มีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ทั้งภัยแล้ง อุทกภัย และโรคแมลงศัตรูข้าวระบาด
- ๓.๑.๒ มีความเสี่ยงจากราคาแปรปรวน บางครั้งต่ำกว่าต้นทุนการผลิต
- ๓.๑.๓ เข้าไม่ถึงข้อมูลเทคโนโลยีและข้อมูลการตลาด ทำให้เสียเปรียบในการเจรจาต่อรอง
- ๓.๑.๔ เข้าไม่ถึงห่วงโซ่อุปทานโดยตรง ต้องผ่านหลายขั้นตอน
- ๓.๑.๕ ขาดการออมเพื่อประกันรายได้ เมื่อเทียบกับอาชีพอื่น

๓.๒ องค์กรขาวนาอ่อนแอ

๓.๒.๑ องค์กรขาวนายังไม่เป็นเอกภาพ ข้อมูล ปี ๒๕๖๐ มีศูนย์ข้าวชุมชนมากถึง ๓,๒๐๔ แห่ง และสมาคมขาวนาอีก ๘ สมาคม และสหกรณ์การเกษตรอีกจำนวนมากที่มีธุรกิจเกี่ยวกับข้าวด้วย ซึ่งกระจัดกระจายต่างดำเนินการเพียงลำพังไม่เป็นเอกภาพ ขาดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำให้ขาดอำนาจต่อรอง รวมทั้งไม่สะดวกต่อการประสานงานระหว่างภาครัฐกับองค์กรขาวนา

๓.๒.๒ ขาดการบริหารจัดการองค์กรที่ดี โดยเฉพาะการจัดหาปัจจัยการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดความรู้ในการบริหารจัดการและขาดเงินทุนในการจัดหาปัจจัยการผลิต

๓.๒.๓ สามารถดำเนินการธุรกิจด้านข้าวได้น้อยมาก เมื่อเทียบกับผลผลิตข้าวโดยเฉพาะสหกรณ์การเกษตรที่มีจำนวนมากถึง ๓,๘๘๐ แห่ง แต่สามารถดำเนินการธุรกิจด้านข้าวได้ไม่เกินปีละ ๒ ล้านตันข้าวเปลือก

ตามศักยภาพด้านอุปกรณ์การตลาดที่มีอยู่โดยปีการผลิต ๒๕๕๘/๕๙ สามารถรวบรวมข้าวได้ประมาณ ๑.๙ ล้านตัน ข้าวเปลือกหรือประมาณร้อยละ ๗ ของผลผลิตข้าวทั้งหมดในปีเดียวกัน

๓.๓ องค์การภาครัฐยังไม่มีความพร้อม

๓.๓.๑ ไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบข้าวครบวงจร ตั้งแต่ การวิจัย การส่งเสริม และการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรรวมทั้งการตลาดซึ่งปัจจุบันยังแยกกันอยู่คนละหน่วยงาน (กรม) หรือคนละกระทรวง

๓.๓.๒ องค์การภาครัฐยังมีข้อจำกัดในการถ่ายทอดความรู้สู่ชาวนา โดยกรมการข้าว รับผิดชอบได้เฉพาะงานวิจัยและการผลิตเมล็ดพันธุ์หัวเชื้อเท่านั้น เพราะขาดอัตรากำลัง โดยมีข้าราชการ จำนวน ๙๓๓ คน ไม่มีข้าราชการส่วนภูมิภาคที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้สู่ชาวนาโดยตรง ต้องอาศัยกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งก็มีภารกิจมากอยู่แล้วเพราะต้องดูแลพืชอื่น ๆ อีกหลายชนิด รวมทั้งงานทะเบียนเกษตรกร งานช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ จึงทำงานส่งเสริมด้านข้าวได้อย่างจำกัด ในขณะที่กรมปศุสัตว์ มีข้าราชการ จำนวน ๔,๗๑๖ คน และมีเจ้าหน้าที่ประจำถึงระดับอำเภอ ส่วนกรมประมง มีข้าราชการจำนวน ๒,๖๘๘ คน และมีเจ้าหน้าที่ประจำถึงระดับอำเภอเช่นเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่จำนวนเกษตรกรที่ต้องดูแลมีน้อยกว่าข้าวมากซึ่งต่างกับกรมการข้าวยุคแรก (พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๑๕) ที่มีเจ้าหน้าที่ถึงระดับอำเภอ

๓.๓.๓ มีข้อจำกัดในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าว เพราะขาดอัตรากำลัง และงบประมาณ

๓.๓.๔ ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบงานวิจัยเชิงลึกและรอบด้าน การวิจัยจึงทำได้อย่างมีข้อจำกัด โดยเฉพาะการวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และการวิจัยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก

๓.๓.๕ ขาดการบูรณาการการทำงานอย่างจริงจัง ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และภาคเอกชน ส่วนหนึ่งเกิดจากระบบการจัดสรรงบประมาณไม่เอื้อ และความเชี่ยวชาญของบุคลากรของแต่ละหน่วยงานและอีกส่วนหนึ่งเกิดจากโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรด้วย

๓.๓.๖ ขาดนักวิจัยบางสาขา โดยเฉพาะการปรับปรุงพัฒนาพันธุ์และการวิจัยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

๓.๓.๗ ระบบสารสนเทศยังไม่มีประสิทธิภาพ

- ข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือซ้ำซ้อน ไม่เป็นเอกภาพและไม่ทันสมัย
- การเชื่อมโยงข้อมูลการผลิตกับข้อมูลการตลาดยังไม่มีประสิทธิภาพ
- การเผยแพร่ข้อมูลยังเข้าไม่ถึงชาวนา
- ระบบเตือนภัยยังไม่มีประสิทธิภาพ

๓.๔ มีอุปทานส่วนเกิน พบว่า ระหว่างปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีการผลิตข้าวเฉลี่ยปีละ ๓๕ ล้านตันข้าวเปลือก คิดเป็นประมาณ ๒๓.๑ ล้านตันข้าวสาร ขณะที่ความต้องการข้าวทั้งหมด ทั้งใช้ในประเทศและส่งออก มีประมาณปีละ ๒๐.๕ ล้านตันข้าวสาร ซึ่งมีอุปทานส่วนเกินอยู่ประมาณ ๒.๖ ล้านตันข้าวสาร ไม่นับรวมสต็อกที่ยังคงเหลือจากโครงการรับจำนำอยู่อีกมาก ส่งผลกระทบต่อราคาข้าวการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ และเป็นการเพิ่มภาระด้านงบประมาณในการเก็บสต็อกรัฐบาล (ตารางที่ ๓๘) ซึ่งสต็อกที่เหมาะสมควรมีประมาณ ๒ - ๓ ล้านตัน หรือประมาณร้อยละ ๒๐ ของความต้องการใช้ในประเทศ เพราะประเทศไทยสามารถผลิตข้าวได้ ๒ ฤดู

ตารางที่ ๔๐ เปรียบเทียบผลผลิตข้าวและความต้องการข้าวของไทย ปี ๒๕๕๕/๕๖-ปี ๒๕๕๘/๕๙

หน่วย: ล้านตันข้าวสาร

ปี	ผลผลิตข้าว	ความต้องการข้าว			ผลต่าง	ร้อยละผลต่าง
		ส่งออก	ใช้ในประเทศ	รวม		
ปี ๒๕๕๕/๕๖	๒๖.๐๕	๖.๗๓	๑๑.๖๖	๑๘.๓๙	๗.๖๖	๔๒
ปี ๒๕๕๖/๕๗	๒๔.๙๙	๖.๖๑	๑๑.๗๖	๑๘.๓๗	๖.๖๑	๓๖
ปี ๒๕๕๗/๕๘	๒๓.๗๒	๑๐.๙๗	๑๒.๒๔	๒๓.๒๑	๐.๕๑	๒
ปี ๒๕๕๘/๕๙	๑๗.๕๙	๙.๘๐	๑๒.๒๘	๒๒.๐๘	-๔.๔๘	-๒๐
เฉลี่ย	๒๓.๐๙	๘.๕๓	๑๑.๙๙	๒๐.๕๑	๒.๕๘	๑๓

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และกรมศุลกากร

๓.๕ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ ในภาพรวม เนื่องจากส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ ๗๕ ของเนื้อที่ปลูกทั่วประเทศอยู่นอกเขตชลประทาน (ตารางที่ ๓๕)

พันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ที่พัฒนามาจากพันธุ์พื้นเมืองที่ตอบสนองต่อการใช้ปุ๋ยน้อย คือ พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ และข้าวเหนียวพันธุ์ กข๖ ซึ่งทั้งสองพันธุ์รวมกันมีเนื้อที่ปลูกร้อยละ ๖๔ ของเนื้อที่ปลูกข้าวทั่วประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีเนื้อที่ชลประทานเพียงร้อยละ ๑๐ ของเนื้อที่ปลูกข้าวของภาค (ตารางที่ ๑๐) รวมทั้งดินไม่อุดมสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองพันธุ์นี้มีจุดเด่นคือ มีความหอมนุ่ม ตลาดต้องการ และจำหน่ายได้ราคาดีกว่าข้าวพันธุ์อื่น ๆ เพราะผู้บริโภคต้องการ แม้จะให้ผลผลิตเฉลี่ยส่วนใหญ่ไม่เกิน ๔๕๐ กิโลกรัมต่อไร่

อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาในรายละเอียดเป็นรายภาค จะพบว่า ในฤดูนาปี ข้าวที่ปลูกในเขตชลประทานให้ผลผลิตค่อนข้างสูง คือ ๖๕๒ กิโลกรัม/ไร่ และในฤดูนาปรัง เฉลี่ย ๖๙๐ กิโลกรัม/ไร่ (ตารางที่ ๘-๙)

สำหรับพันธุ์ข้าวหอมที่มีคุณภาพดีใกล้เคียงกับข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ และให้ผลผลิตเฉลี่ยสูง คือ พันธุ์ปทุมธานี ๑ แต่ต้องปลูกในเขตชลประทาน หรือที่มีน้ำเพียงพอ และดินมีความอุดมสมบูรณ์ จึงไม่เหมาะสมที่จะปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ดังนั้น จึงเป็นโจทย์ในการวิจัยพันธุ์ข้าวให้ได้พันธุ์ที่มีความหอม ให้ผลผลิตสูงเฉลี่ยต่อไร่และทนทานต่อสภาพความแห้งแล้งและดินเลว ซึ่งผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำจะทำให้ต้นทุนต่อตันสูงไม่สามารถแข่งขันได้ในโลก

๓.๖ ฟาร์มที่ได้รับการรับรองยังมีน้อย ปี ๒๕๕๘ มีการดำเนินการรับรองระบบการผลิตข้าว GAP เพียง ๒๓,๘๖๑ ราย พื้นที่ ๒๒๒,๒๑๖ ไร่ แบ่งเป็น ภาคเหนือตอนบน ๓,๓๘๘ ราย พื้นที่ ๒๕,๓๘๕ ไร่ ภาคเหนือตอนล่าง ๓,๓๘๘ ราย พื้นที่ ๒๕,๓๘๕ ไร่ ภาคกลาง ๓,๑๓๑ ราย พื้นที่ ๕๑,๕๒๗ ไร่ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๓,๙๕๔ ราย พื้นที่ ๑๒๖,๙๒๐ ไร่ คิดเป็นเพียงร้อยละ ๐.๔ ของพื้นที่ปลูกข้าวในปีทั้งประเทศ เนื่องจากราคายังไม่จูงใจเกษตรกรมากพอ ขั้นตอนยุ่งยาก ราคาที่เกษตรกรขายได้ไม่แตกต่างจากข้าวทั่วไป รวมทั้งยังขาดการสร้างการรับรู้ ผู้บริโภคยังไม่เชื่อมั่นในคุณภาพ

๓.๗ ข้าวสำหรับตลาดเฉพาะยังไม่หลากหลาย เนื่องจากราคายังไม่จูงใจมากพอ และมีขั้นตอนยุ่งยาก

๓.๗.๑ ข้าวอินทรีย์ ที่ได้รับการรับรอง ๔๘,๒๙๒.๙๓ ไร่ ๔,๒๓๓ แปลง และได้รับการรับรองแบบกลุ่มด้วย พื้นที่ ๑๑,๗๖๓.๔๕ ไร่ ๓๒ กลุ่ม รวมทั้งได้รับการรับรองทั้งหมดในปี ๒๕๕๙ ประมาณ ๖๐,๐๐๐ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๐.๑ ของเนื้อที่ปลูกข้าวทั้งหมดของประเทศ

๓.๗.๒ ข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิอากาศ (GI) มี ๙ ชนิด ดังนี้

๑) ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ๔,๑๐๖.๖๕ ไร่ ๖๕๕ ราย แบ่งเป็นรับรองรายเดี่ยว ๑,๔๑๘.๙๐ ไร่ ๒๘๒ ราย และรับรองแบบกลุ่ม ๒,๖๘๗.๗๕ ไร่ ๓๗๓ ราย ซึ่งได้รับอนุญาตให้ใช้ตรา GI - ไทยจำนวน ๑๕ กลุ่ม พื้นที่ ๒,๘๗๕.๗๕ ไร่

๒) ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ๕,๖๐๗ ไร่ ๓๕๗ ราย ซึ่งได้รับอนุญาตให้ใช้ตรา GI-ไทยจำนวน ๑๕ ราย และ GI-EU จำนวน ๒ ราย

๓) ข้าวเจ๊กเขยเสาไห้ ได้รับอนุญาตให้ใช้ตรา ๑ ราย พื้นที่ ๖๒๕ ไร่

๔) ข้าวเหนียวเขาวงกตสินธุ์ ได้รับอนุญาตให้ใช้ตรา ๑๑๗ ราย พื้นที่ ๑,๔๗๐ ไร่

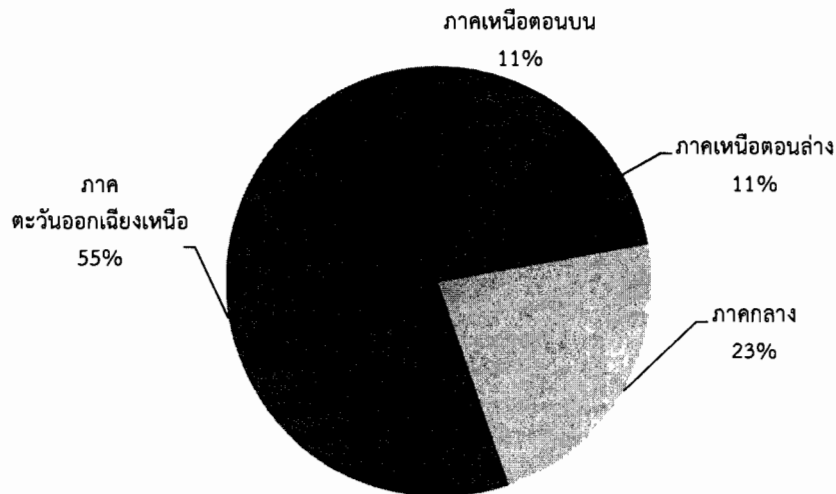
๕) ข้าวฮางหอมทองสกลทวาปี ได้รับอนุญาตให้ใช้ตรา GI จำนวน ๓ ราย

๖) ข้าวกำลัันนา อยู่ระหว่างการขอใช้ตรา GI จำนวน ๑ กลุ่ม พื้นที่ ๑๑๖ ไร่

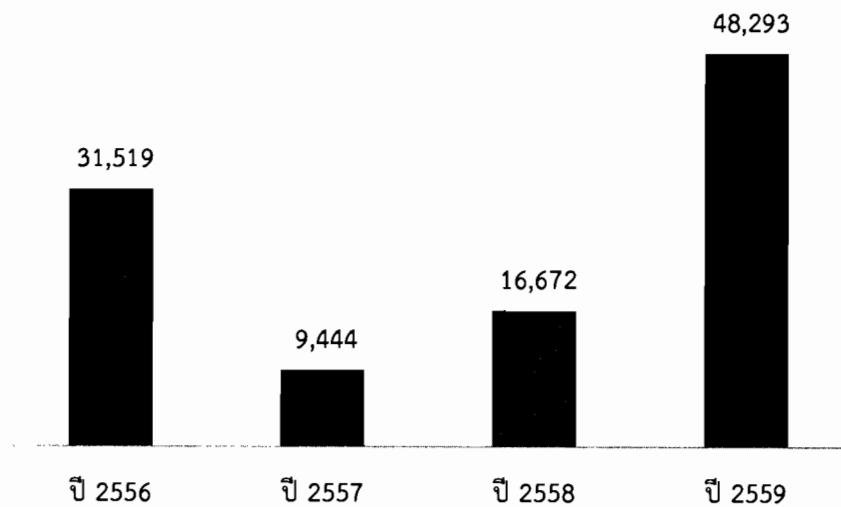
๗) ข้าวไร้ส้มฝั้วเพชรบูรณ์ อยู่ระหว่างการขอใช้ตรา GI จำนวน ๒ กลุ่ม พื้นที่ ๒๕๒ ไร่

๘) ข้าวเหลืองปะทิวชุมพร ยังไม่มีผู้ผลิต

๙) ข้าวหอมมะลิสุรินทร์ ยังไม่มีผู้ขอใช้ตรา

รูปที่ ๙ สัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวที่ได้รับการรับรอง GAP ปี ๒๕๕๘ รายภาค

รูปที่ ๑๐ พื้นที่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (ไร่)

๓.๘ การเข้าที่นายังเป็นปัญหาอยู่มาก ในส่วนของชาวนาที่ต้องเข้าที่นาทั้งหมดโดยไม่มีที่นาเป็นของตนเองเลย พบว่า ภาคกลาง มีการเข้านามากที่สุดคือร้อยละ ๓๓ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเข้าอย่างน้อยที่สุดคือ ร้อยละ ๒ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาชาวนาที่มีการเข้า ไม่ว่าจะเข้าอย่างเดียวหรือทั้งเข้าและมีที่นาเป็นของตนเองหรือเช่าและได้ทำฟรีด้วยพบว่า ภาคกลางจะมีครัวเรือนที่เข้านา ไม่ว่าจะที่มีที่นาของตนเองด้วยหรือไม่ก็ตามคิดเป็นร้อยละ ๖๘ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงสุด รองลงไปคือภาคเหนือร้อยละ ๖๓ ภาคใต้ร้อยละ ๔๖ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำสุดร้อยละ ๒๐ โดยในภาพรวม ชาวนาที่มีการเข้านาเฉลี่ยร้อยละ ๔๐ (ตารางที่ ๓๒)

จากข้อมูลทะเบียนเกษตรกรในปี ๒๕๕๙ พบว่า ชาวนาในภาคกลาง มีการเข้านามากที่สุด คือ ร้อยละ ๖๒ ของครัวเรือนทั้งหมด หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๔ ของจำนวนแปลงนา หรือร้อยละ ๕๙ ของเนื้อที่ทำนาทั้งหมด ในภาพรวมระดับประเทศจะมีการเข้าที่นาร้อยละ ๒๐ ของครัวเรือนที่ทำนาทั้งหมด หรือร้อยละ ๑๘ ของจำนวนแปลง หรือร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ทำนาของประเทศ (ตารางที่ ๓๓-๓๔)

๓.๙ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ที่ดินที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวมีจำกัด บางส่วนถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกภาคเกษตร ทำให้ที่เป็นนาลดลง การขยายพื้นที่ทำนาโดยการบุกเบิกพื้นที่ป่าไม่สามารถทำได้ อีกทั้งถ้าต้องการเพิ่มผลผลิตในภาพรวมจะทำได้ทางเดียวคือ เพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่านั้น

๓.๑๐ ขาดแคลนแรงงาน แรงงานภาคเกษตรน้อยลงเนื่องจากประเทศมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากขึ้น ประชาชนมีโอกาสได้ทำงานนอกภาคเกษตรมากขึ้น ทำให้ภาคเกษตรขาดแคลนแรงงาน บางครั้งจำเป็นต้องใช้แรงงานต่างประเทศซึ่งไม่มีความแน่นอน ดังนั้น จำเป็นจะต้องศึกษาค้นคว้าหาเทคโนโลยีที่ประหยัดแรงงาน หรือนำเครื่องจักรกลการเกษตรมาใช้แทนแรงงานคน

๓.๑๑ ขาดแคลนน้ำ เนื่องจากแหล่งน้ำชลประทานที่มีอยู่ในปัจจุบันมีจำกัด บางฤดูเกิดการขาดแคลนการที่จะเพิ่มพื้นที่ชลประทาน โดยเฉพาะชลประทานขนาดใหญ่จะทำได้ยาก เพราะไม่มีแหล่งน้ำต้นทุนที่เหมาะสม และมักจะได้รับ การต่อต้านจากองค์กรภาคเอกชน (NGO) ที่ต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม ภาครัฐจึงต้องเข้ามาจัดการเรื่องนี้อย่างจริงจังทั้งเรื่องการจัดหาน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้มีการใช้น้ำอย่างประหยัด เนื่องจากการทำนาที่ต้องใช้น้ำมากกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ

๓.๑๒ การระบาดของโรคแมลงศัตรูข้าว เป็นประเด็นปัญหาอย่างหนึ่งที่สำคัญการบริหารจัดการ และวางแผนการผลิตที่เหมาะสมควรเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข เช่น การใช้พันธุ์ การใช้เทคโนโลยี การจัดการระบบและฤดูการปลูกข้าว ก็จะสามารถลดความเสี่ยงในการเกิดโรคแมลง ศัตรูข้าวหรือบรรเทาความเสียหายได้

๓.๑๓ การพัฒนาพันธุ์ข้าวยังมีข้อจำกัดการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ผ่านมานั้นประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีประเด็นท้าทายอยู่อีกมาก เนื่องจากสิ่งแวดล้อม สภาพอากาศ และการปรับตัวของโรคแมลงศัตรูข้าวได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การพัฒนาพันธุ์ จำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่อง เช่น พันธุ์ที่ทนน้ำท่วมขัง ทนแล้งเป็นระยะเวลานาน ทนต่อโรคแมลงศัตรูข้าว และทนต่อสภาพดินเค็ม เป็นต้นซึ่งปัจจุบันองค์กรที่รับผิดชอบเรื่องนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านบุคลากรและเครื่องมือประกอบการวิจัย

๓.๑๔ ระบบการค้าข้าวในประเทศไม่เป็นธรรม

๓.๑๔.๑ ราคาข้าวเปลือกยังไม่เป็นไปตามระดับชั้นคุณภาพเท่าที่ควร การซื้อขายข้าวเปลือกในปัจจุบันมีการแยกตามชนิดพันธุ์ข้าวหรือตามชั้นคุณภาพน้อยเกินไปและบางครั้งการประเมินชั้นคุณภาพของผู้รับซื้อบางรายยังเอาเปรียบชาวนาอีกด้วย

๓.๑๔.๒ ส่วนแบ่งปันผลกำไรในส่วนที่ชาวนาได้รับยังเป็นสัดส่วนที่ไม่เหมาะสม บางครั้งราคาข้าวสารแพง แต่ราคาข้าวเปลือกยังต่ำอยู่ เนื่องจากต้องผ่านคนกลางหลายขั้นตอน

๓.๑๕ ห่วงโซ่อุปทานที่ถูกครอบงำโดยกลุ่มคนจำนวนน้อย โดยเฉพาะในชั้นปลายน้ำของห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งไม่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ (Oligopoly) อำนาจต่อรองของชาวนาจึงมีน้อย

๔. กระบวนทัศน์

ในการแก้ไขปัญหาข้าวของประเทศถ้าจะให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ของภาครัฐใหม่ ดังนี้

๔.๑ การปลูกข้าวจะต้องคงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป เนื่องจากข้าวมีความสำคัญต่อประเทศชาติในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหาร จึงเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่จะต้องให้การสนับสนุนดูแลชาวนาผู้ปลูกข้าวให้ดีที่สุดแต่ต้องเป็นวิธีการที่ยั่งยืนด้วย

๔.๒ คุณภาพต้องมาก่อน (Quality comes first) โดยผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและมีความหลากหลาย

๔.๓ การทำนาเป็นอาชีพที่คนสนใจ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่และนักลงทุนรายย่อย

๔.๔ องค์กรชาวนาต้องเข้มแข็งและเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๕ การสร้างนวัตกรรมใหม่ต้องไม่ทำลายของดีเดิมที่มีอยู่ (Disruptive Innovation) เช่น ความหลากหลายทางพันธุกรรมข้าวหรือวัฒนธรรมข้าวที่ดั้งเดิมของประเทศ

๔.๖ การพัฒนาห่วงโซ่อุปทานจะต้องครอบคลุมทุกภาคส่วนในเชิงสร้างสรรค์ (Inclusive and Positive Engagement Supply Chain) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวนาทั้งรายใหญ่และรายย่อย และมีบริหารจัดการธุรกิจแบบกลุ่ม (Cluster) ที่เชื่อมโยงทั้งแนวดิ่ง (Vertical) จากต้นน้ำถึงปลายน้ำและแนวนอนในเชิงพื้นที่โดยทุกฝ่ายต้องยึดหลักการการทำงานร่วมกัน ดังนี้

- ๔.๖.๑ ร่วมรับผิดชอบ (Share Responsibility)
- ๔.๖.๒ ร่วมรับความเสี่ยง (Share Risk)
- ๔.๖.๓ ร่วมแบ่งปันทรัพยากร (Share Resources)
- ๔.๖.๔ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ (Share Revenue)

โดยทุกฝ่ายต้องไม่เอาใจเอาเปรียบซึ่งกันและกันและแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๕. ประเด็นการปฏิรูปและแนวทางการขับเคลื่อน

๕.๑. การพัฒนาชาวนา

๕.๑.๑ น้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ โดยรณรงค์ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้ชาวนาเข้าใจและปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงจากราคาข้าวแปรปรวนและสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือน โดย

- ๑) บรรจุนโยบายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในทุกหลักสูตรของการพัฒนาชาวนา
- ๒) สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานสำหรับทำเกษตรทฤษฎีใหม่ใน ๒ ลักษณะ ได้แก่

- แหล่งน้ำชุมชน หรือ“บ่อพวง”เพื่อเติมน้ำในไร่นา โดยรัฐลงทุนให้ทั้งหมด และบริหารจัดการโดยภาคประชาชน โดยพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำให้เข้มแข็ง
- แหล่งน้ำในไร่นาที่ชาวนามีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งและภาครัฐรับผิดชอบอีกส่วนหนึ่ง

ทั้งนี้ ภาครัฐต้องจัดสรรงบประมาณพิเศษสำหรับส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการนี้เป็นการเฉพาะ

๕.๑.๒ ปลดโซ่ตรวนหนี้สินของชาวนาที่เกิดจากการบริโภคที่ไร้คุณค่าทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาและจำแนกภาระหนี้สินและมูลเหตุแห่งหนี้สินทั้งหมดอย่างชัดเจน พร้อมจัดทำทะเบียนกลางผู้มีหนี้สินเข้าสู่ระบบเครดิตบูโร (Credit Bureau) และปรับโครงสร้างหนี้สินใหม่เป็นรายบุคคล โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ย ช่วงปลอดหนี้และระยะเวลาชำระคืนให้เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดหนี้ด้อยคุณภาพอีกและพัฒนาอาชีพเสริมให้กับชาวนาในฤดูแล้ง โดยเฉพาะชาวนาที่อยู่นอกเขตชลประทาน

๕.๑.๓ สร้างพลังขับเคลื่อนใหม่ให้ชาวนาโดยภาครัฐสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบเครือข่ายชาวนา (Farmers' Network) เพื่อความเป็นเอกภาพของชาวนาและเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับชาวนากับภาคเอกชนในการจัดหาปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิต รวมทั้งเป็นศูนย์กลางประสานงานเชื่อมโยงระหว่างชาวนากับภาครัฐในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับข้าวและชาวนา โดยภาครัฐสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการสร้างเครือข่ายและช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการจัดการประชุมเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องจัดตั้งเป็นองค์กรใหม่ที่มีค่าใช้จ่ายในการบริหาร

องค์กรชาวนา ในที่นี้ หมายถึงสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร สมาคมชาวนา ศูนย์ข้าวชุมชน วิสาหกิจชุมชน และองค์กรอื่นๆ ที่เป็นนิติบุคคลและมีกิจกรรม หรือธุรกิจที่เกี่ยวกับข้าวและมีชาวนาเป็นสมาชิก

๕.๑.๔ สร้างชาวนารุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) ให้เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจข้าวแบบใหม่ที่ทันสมัยครบวงจรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐจะต้องมีกลไกการสร้างชาวนารุ่นใหม่เป็นการเฉพาะตั้งแต่การคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนเงินทุน โดยผู้เข้าร่วมโครงการอาจจะมีหรือไม่มีที่ดินเป็นของตนเองก็ได้

สำหรับผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ภาครัฐต้องขอความร่วมมือกับเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่และไม่ประสงค์จะทำเอง มอบที่ดินให้ชาวนารุ่นใหม่ที่ภาครัฐคัดเลือกและได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี เข้าไปทำกินในลักษณะเป็นผู้จัดการแปลงนามืออาชีพและได้รับค่าตอบแทนจากเจ้าของที่ดินในลักษณะแบ่งปันผลผลิต โดยเจ้าของที่ดินเป็นผู้ลงทุนทั้งหมดและภาครัฐมีมาตรการสนับสนุนและจูงใจให้กับเจ้าของที่ดิน

๕.๒ การพัฒนาระบบการผลิต

๕.๒.๑ จัดระบบการปลูกข้าวใหม่ (New Cropping System)

๑) ในเขตชลประทานในแต่ละโครงการชลประทานโดยเฉพาะในเขตลุ่มเจ้าพระยา ภาครัฐส่งเสริมให้ชาวนาปลูกข้าวพันธุ์เดียวกันพร้อมกันและเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิตไม่ให้มีพันธุ์อื่นปน และเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการน้ำและการจัดการเกี่ยวเกี่ยว ทั้งนี้ จะต้องมีการวางแผนเตรียมเครื่องจักรกลที่จำเป็นให้เพียงพอด้วย

๒) พื้นที่นอกเขตชลประทาน จะเน้นการผลิตข้าวที่มีคุณภาพให้ผลตอบแทนสูง เช่น ข้าวหอมมะลิข้าวเหนียว กข.๖ และส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสานเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาข้าวแปรปรวน และเพื่อความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน

๓) พื้นที่พิเศษ เช่น พื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ จะเน้นการผลิตข้าวสำหรับตลาดเฉพาะ เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และข้าวสิ่งปงซ์ทางภูมิศาสตร์ (GI)

๕.๒.๒ ส่งเสริมการปลูกพืชหลังนา คั่นกลางระหว่างฤดูการทำนา โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เพื่อปรับปรุงบำรุงดินหรือพืชอื่นที่ใช้น้ำน้อย เพื่อเพิ่มรายได้และตัดวงจรการระบาดของโรค ช่วยประหยัดน้ำ และช่วยลดอุปทานส่วนเกินของข้าวให้สอดคล้องกับอุปสงค์ ได้อีกทางหนึ่งด้วยโดยมีมาตรการจูงใจ

๕.๒.๓ สร้างแนวร่วมในการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว

เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอ ตรงกับความต้องการของชาวนา และจำหน่ายให้กับชาวนาในราคาที่เป็นธรรมโดยภาครัฐผลิตเฉพาะชั้นพันธุ์ขยาย (Multiplication/Registered seed) และควบคุมและรับรองคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ พร้อมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้กับ

- ๑) ศูนย์ข้าวชุมชน
- ๒) สหกรณ์การเกษตร
- ๓) ภาคเอกชนในลักษณะประชารัฐ

๕.๒.๔ สร้างขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (Mitigation/Adaptation to Climate Change) โดยวิจัยพัฒนาพันธุ์และเทคโนโลยีเหมาะสมที่ใช้น้ำน้อย และทนสภาพภูมิอากาศที่ร้อนจัดหรือหนาวจัด เช่น พันธุ์ที่ทนแล้ง หรือใช้ระบบการให้น้ำแบบเปียกสลับแห้ง (Alternate Wetting and Drying : AWD) เพื่อลดการใช้น้ำและลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งไม่ให้มีการเผาฟางในนาข้าว

๕.๒.๕ ส่งเสริมเกษตรกรรวมธรรมชาติ เกษตรผสมผสานในนาข้าวที่เกื้อกูลต่อระบบนิเวศน์นาในพื้นที่ และเกษตรกรอินทรีย์ โดยนำระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS) มาใช้ในการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ให้มีการรวมกลุ่มกันผลิต เพื่อให้การขับเคลื่อนเกษตรกรอินทรีย์เป็นไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

๕.๒.๖ สร้างกลไกการบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

๑) เนื่องจากในบางพื้นที่ที่ขาดแคลนเครื่องจักรกลการเกษตร ในขณะที่บางพื้นที่มีการใช้เครื่องจักรกลเกษตรไม่เต็มศักยภาพ เช่น เครื่องเกี่ยวหวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการปลูกข้าวนาปีเพียงฤดูเดียวทำให้ไม่คุ้มกับการลงทุนในการจัดหาเครื่องจักรกล เพราะมีระยะเวลาทำงานเพียงไม่กี่เดือนในรอบปี ดังนั้นภาครัฐจะต้องเข้ามาสนับสนุนให้ระบบการบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสม โดยให้มีการใช้งานร่วมกันของชาวนาอย่างมีประสิทธิภาพ (Machinery Pool) ผ่านระบบสหกรณ์วิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มชาวนา/แปลงใหญ่

๒) สำหรับพื้นที่ที่กระตังมีขนาดเล็กทำให้มีข้อจำกัดหรือไม่สะดวกต่อการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรขนาดใหญ่ ภาครัฐจึงควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา หรือจัดหาเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อชุมชนที่มีขนาดเหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรรายย่อย

๓) เนื่องจากชาวนายังขาดทักษะในการใช้และบำรุงรักษา ภาครัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ จัดให้มีหลักสูตรเพื่อผลิตช่างชุมชนและพัฒนาชาวนาตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่การผลิตให้สามารถใช้และซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรกลการเกษตรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของชาวนาและเพิ่มคุณภาพของผลผลิต

๕.๓ ปฏิรูปห่วงโซ่อุปทานข้าว

ห่วงโซ่อุปทานที่จะยั่งยืนได้นั้น ทุกฝ่ายที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานจะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกันและได้รับส่วนแบ่งอย่างเป็นธรรม (WinWin) หรืออยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ (Positive Engagement)

๕.๓.๑ พัฒนาชาวนาให้เป็นผู้ประกอบการ (From Farmers to Entrepreneurs)

๑) จัดให้มีตลาดเกษตรกรในท้องถิ่น (Farmers' Market) เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับชาวนาสหกรณ์การเกษตรหรือองค์กรชาวนาอื่นๆ นำข้าวสารมาจำหน่ายด้วยตนเองไม่ผ่านคนกลาง และให้มีการแยกส่วนที่เป็นสินค้าข้าวปกติทั่วไปและสินค้าข้าวคุณภาพที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน (Q-products) ให้ชัดเจน โดยภาครัฐขอความร่วมมือกับภาคเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่รัฐสามารถกำกับดูแลได้ระดับหนึ่ง เช่น สถานีบริการน้ำมัน ปตท. โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น เพื่อขอใช้สถานที่ให้เป็นที่ตั้งของตลาดเกษตรกร

๒) จัดเวทีเจรจาธุรกิจ (Business Matching Forum) โดยภาครัฐจัดให้มีเวทีพบปะกันระหว่างชาวนากับผู้ซื้อโดยตรงเช่นระหว่างชาวนาหรือองค์กรชาวนากับผู้บริโภครวมทั้งโดยเฉพาะกับชุมชนในท้องถิ่น ในลักษณะผูกปิ่นโตหรือระหว่างสหกรณ์ผู้ผลิตกับสหกรณ์ผู้บริโภคในประเทศและสหกรณ์ผู้บริโภคในต่างประเทศ ในลักษณะที่มีพันธสัญญาซื้อขาย (Contract Farming).

๕.๓.๒ พัฒนาองค์กรชาวนาให้เป็นองค์กรธุรกิจ (From Farmer Organization to Business Organization) โดย

๑) ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรและด้านการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับข้าว เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมืออาชีพ

๒) สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่า โดยรัฐสนับสนุนสินเชื่ออัตราดอกเบี้ยผ่อนปรน

๕.๓.๓ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย (Product Diversification) ในระดับอุตสาหกรรม ให้มีความหลากหลาย เพื่อดูดซับอุปทานส่วนเกินของข้าวอย่างมีนัยสำคัญ เช่น อาหารเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และอาหารสัตว์ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่อาหาร เช่น เครื่องสำอางค์ น้ำมันเชื้อเพลิง โดยนำผลงานวิจัยที่มีอยู่แล้วมาใช้ประโยชน์และจัดให้มีโครงการบ่มเพาะ (Incubate) ผู้ริเริ่มธุรกิจใหม่ (Startup) ผ่านกลไกของสถาบันวิจัยข้าวแห่งชาติ ที่จะจัดตั้งขึ้น ร่วมกับสถาบันการศึกษา โดยภาครัฐจัดสรรงบประมาณเป็นก้อน (Blockgrant) จำนวนหนึ่งเพื่อใช้ในกิจกรรมส่งเสริมผู้ริเริ่มธุรกิจใหม่เป็นการเฉพาะโดยการปรับลดบางส่วนของงบประมาณที่ไปใช้สนับสนุน (Subsidy) ปัจจัยการผลิตมาใช้เพื่อการนี้ด้วย

๕.๓.๔ พัฒนาคูณภาพข้าว โดยเร่งรัดพัฒนาและขยายระบบการตรวจรับรองมาตรฐานข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทานโดยภาครัฐสนับสนุนให้มีหน่วยตรวจรับรอง (Certification Body : CB) ภาคเอกชนให้เพิ่มขึ้น ทันกับความต้องการของชาวนา

๕.๔ การบริหารจัดการการตลาด

๕.๔.๑ ส่งเสริมการผลิตข้าวตลาดเฉพาะ (Niche market) โดยมีการพัฒนาให้มีความหลากหลาย และมีเรื่องราว (Story) ประกอบในแต่ละสายพันธุ์ หรือแต่ละวัตถุประสงค์โดยนำพันธุ์ข้าวในธนาคารเชื้อพันธุ์ (Gene Bank) ของกรมการข้าวมาวิจัยและพัฒนาต่อยอดเชิงพาณิชย์ ตัวอย่างข้าวตลาดเฉพาะ ได้แก่

- ๑) ข้าวอินทรีย์ (Organic Rice)
- ๒) ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง (Nutritious Rice)
- ๓) ข้าวที่บริโภคแล้วไม่อ้วน (Low Glyceric Index : GI)
- ๔) ข้าวที่มีคุณสมบัติเฉพาะในการป้องกันโรค (Functional Foods/Nutraceutical)
- ๕) ข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication : GI)
- ๖) ข้าวที่มีมาตรฐานการผลิตอย่างยั่งยืน (Sustainable Rice (Platform) Standard)

๕.๔.๒ สร้างเวทีการค้าบนสื่อดิจิทัล (Digital Platform Development) เพื่อให้ชาวนาหรือองค์กรชาวนาสามารถขายข้าวผ่านสื่อสังคม (Social Media) ต่าง ๆ เช่น Website, Facebook, Line ไปจนถึง e-commerce ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐจะต้องมีการพัฒนาชาวนาให้สามารถใช้

คอมพิวเตอร์และเครื่องมือสื่อสารได้ (Computer Literacy) และสามารถเป็นผู้ประกอบการธุรกิจได้ โดยเริ่มจากธุรกิจขนาดเล็กและขนาดย่อม (SMEs) ก่อน

๕.๔.๓ สร้างความเป็นธรรมในการค้าข้าว โดยรื้อฟื้นตลาดกลางข้าวเปลือกให้เป็นศูนย์กลางค้าข้าว โดยการประมูล และภาครัฐควบคุมกำกับดูแลการซื้อขายข้าวเปลือกของชาวนาให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย โดยเข้าไปตรวจสอบ อุปกรณ์ ชั่ง ตวง วัด และเครื่องวัดความชื้นให้มีความเที่ยงตรงมากที่สุด

๕.๔.๔ ศึกษาการตลาดต่างประเทศอย่างเข้มข้น

โดยการศึกษาวิเคราะห์ขีดความสามารถใน การแข่งขันและระบุตำแหน่งทางตลาดของข้าวไทย ในต่างประเทศ ศึกษาภาวะเปรียบเทียบและมาตรการต่างๆของประเทศคู่ค้าและประเทศคู่แข่งที่สำคัญโดยจำแนกตาม รสนิยมผู้บริโภค (Consumer Preference) แต่ละประเทศทั้งชนิด ปริมาณ และคุณภาพข้าว ทั้งข้าวที่มีการผลิตในปริมาณมาก(mass)เช่นข้าวขาวข้าวหนึ่งข้าวเหนียว และข้าวตลาดเฉพาะ (niche market) เช่นข้าวหอมชนิดต่าง ๆ ข้าวสีข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการข้าวอินทรีย์ และข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) เป็นต้นและนำมาเป็นโจทย์การวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละตลาดรวมทั้งรณรงค์ส่งเสริมให้ต่างประเทศรู้จักการบริโภคข้าวไทยด้วย โดยเฉพาะในประเทศที่ยังมีการบริโภคข้าวน้อย

มาตรการสนับสนุน

๕.๕ การจัดการทรัพยากรเพื่อความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุด

๕.๕.๑ พัฒนารูปแบบการเช่าที่นา เพื่อให้ผู้เช่าและผู้ให้เช่ามีส่วนร่วมรับความเสี่ยงที่เท่าเทียมกัน

๑) ผู้เช่าจ่ายค่าเช่าในรูปแบบแบ่งปันผลผลิต (Sharecropping) โดยคณะกรรมการการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำตำบล (คชก.ตำบล) เป็นผู้กำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลผลิตระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่าที่เหมาะสมเป็นธรรม

๒) ผู้เช่าทำหน้าที่เป็นผู้จัดการฟาร์มมืออาชีพ โดยเจ้าของที่ดินเป็นผู้ลงทุนการผลิตทั้งหมด และภาครัฐมีมาตรการจูงใจให้กับเจ้าของที่ดินโดยใช้มาตรการทางภาษีที่ดินและการให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยผ่อนปรนและ คชก.ตำบล หรือ คชก.อำเภอจะเป็นผู้คัดเลือกผู้ที่เหมาะสม โดยเฉพาะชาวนารุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถและประสงค์จะทำนา มาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการแปลงนามืออาชีพ โดยได้ค่าตอบแทนจากเจ้าของที่นาเป็นสัดส่วนกับรายได้สุทธิจากการทำนาโดย คชก.ตำบล จะเป็นผู้กำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมร่วมกับเจ้าของที่ดิน

๕.๕.๒ เร่งรัดขยายเขตจัดรูปที่ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ โดยมีการปรับระดับพื้นที่ (Land Leveling) ในที่นา ซึ่งจะทำการนำเทคโนโลยีให้น้ำแบบเปียกสลับแห้ง (AWD) มาใช้ได้โดยสะดวก ลดการปล่อยก๊าซมีเทนด้วย ส่วนการลงทุนจะเป็นการลงทุนของภาครัฐร่วมกับเจ้าของที่ดินในสัดส่วนที่เหมาะสม

๕.๕.๓ บริหารจัดการน้ำโดยภาคประชาชน โดยองค์กรชาวนาในพื้นที่กำหนดแผนการใช้น้ำในแต่ละปี ร่วมกับภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และกำหนดค่าใช้จ่ายน้ำในอัตราที่เหมาะสม

๕.๖ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชาวนาและภาคเอกชน

๕.๖.๑ ใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ริเริ่มโดยท้องถิ่น เพื่อท้องถิ่น โดยมุ่งสร้างประโยชน์ให้กับท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนจากความต้องการภายใน

ชุมชน ซึ่งจะมีความยั่งยืน โดยภาครัฐสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการระดมทุนจากภาคเอกชน ที่จิตสาธารณะบุคคล และสนใจการลงทุนเพื่อสังคมโดยเฉพาะสังคมชานาผู้ยากไร้

๕.๖.๒ ศึกษาแนวทางการนำระบบแบ่งปันผลประโยชน์ (Revenue Sharing) มาใช้ระหว่าง ผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) โดยอาจจะเริ่มจากชานากับโรงสีก่อนและนำร่องในบางพื้นที่ และต่อไปอาจเชื่อมต่อไปถึงผู้ส่งออกด้วยคล้ายกับระบบ ๗๐ : ๓๐ ของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทรายหรือ ระบบอื่น ๆ เช่น Fairtrade เป็นต้น

๕.๖.๓ ศึกษาแนวทางการจัดตั้งองค์กรธุรกิจข้าวแบบใหม่ โดยมีความร่วมมือ ร่วมทุน ๓ ฝ่ายคือ ภาครัฐ ภาคเอกชน (โรงสี/ผู้ประกอบการค้าข้าว) และสหกรณ์การเกษตรหรือองค์กรชานาอื่น ๆ เพื่อหา รูปแบบองค์กรธุรกิจข้าวที่เหมาะสมที่มีการบริหารจัดการ โดยมีอาชีพ ซึ่งธุรกิจของบริษัทดังกล่าวจะ ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ได้แก่ การจัดหาและจัดจำหน่ายปัจจัยการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การให้สินเชื่อ และการรับซื้อผลผลิต การแปรรูป รวมทั้งการตลาดทั้งในประเทศและส่งออก

๕.๗ ใช้นวัตกรรมทางการเงินเพื่อสร้างนวัตกรรมข้าว โดยภาครัฐสนับสนุนและอำนวยความสะดวกการ ระดมทุนจากภาคเอกชนในรูปแบบต่างๆ เช่น Crowdfunding หรือ Fintech มาสนับสนุนธุรกิจ ที่ริเริ่มใหม่ (Startup) ที่มีการใช้นวัตกรรมใหม่มาสู่เชิงพาณิชย์

๕.๘ จัดตั้งกองทุนเงินออมเพื่อความมั่นคงของชานา โดยภาครัฐจัดให้มีบำเหน็จ บำนาญ สำหรับ ชานา เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับชานาในรุ่นปัจจุบันและเป็นแรงจูงใจให้กับคนรุ่นใหม่ สนใจที่จะมาทำนามาก ขึ้น โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกองทุนเงินออมแห่งชาติ ซึ่งชานาที่เข้าร่วมโครงการจะต้องออมเงินตามฤดูกาล (ไม่ใช่รายเดือนเหมือนลูกจ้าง) โดยให้ชานาได้รับสิทธิประโยชน์จากเงินสมทบจากภาครัฐมากกว่าอาชีพอื่น เพราะอาชีพทำนามีความเสี่ยงสูงโดยเน้นชานารายย่อย โดยกำหนดค่านิยมหรือตัวชี้วัดชานารายย่อยให้ ชัดเจน

๕.๙ ขยายระบบการประกันภัยธรรมชาติ จากเดิมที่มีอยู่แล้วให้กว้างขวางมากขึ้นและเพิ่มทางเลือกให้ ชานาให้หลากหลายมากขึ้น เช่น เฉพาะบางภัยหรือทุกภัย (ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคแมลงศัตรูพืชระบาด) ทั้งนี้ จะต้องลดหรือเลิกการช่วยเหลือผู้ไม่เข้าร่วมโครงการด้วย หรือใช้ควบคู่กับการให้สินเชื่อดอกเบี้ยผ่อนปรน เพื่อให้ชานาเข้าร่วมโครงการมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้อัตราเบี้ยประกันถูกลงและลดภาระด้านงบประมาณของรัฐด้วย

๕.๑๐ พัฒนาคูคณาการภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้เป็น Smart Officers ที่มีความสามารถในการงานวิจัยงาน ถ่ายทอดความรู้และงานพัฒนาชานาให้เป็น Smart Farmers

๕.๑๑ พัฒนาระบบสารสนเทศและการจัดการองค์ความรู้ เพื่อให้มีข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน และทันสมัย และสะดวกแก่การใช้งานกับทุกกลุ่ม ดังนี้

๕.๑๑.๑ พัฒนาและปรับปรุงฐานข้อมูลทะเบียนชานา (Farmer Database) โดยการจำแนกข้อมูล ชานาจากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร ให้มีข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งรายชื่อ และรายการข้อมูล และให้สามารถเชื่อมโยงกับข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ที่เกี่ยวข้องกับการถือ ครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และความเหมาะสมในด้านการเกษตรของที่ดินแต่ละแปลงของชานาได้

๕.๑๑.๒ พัฒนาและปรับปรุงฐานข้อมูลสินค้าข้าว (Rice Database) ให้มีรายละเอียดครอบคลุม ทุกรายการข้อมูลตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าว รวมทั้งข้อมูลนโยบาย และมาตรการต่างๆ ทั้งด้านอัตราภาษี (Tariff Rate) และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non – tariff Measures) ของประเทศไทยและของประเทศคู่ค้าคู่แข่งของไทย

๕.๑๑.๓ พัฒนาระบบเตือนภัย (Early Warning System) ทั้งภัยธรรมชาติและภัยทางเศรษฐกิจ (ตลาด/ราคา) ให้สามารถใช้งานได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สามารถลดผลกระทบที่เกิดจากภัยต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๑๑.๔ พัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูล (Network) ระหว่างหน่วยงานเกี่ยวข้อง สามารถแลกเปลี่ยน ข้อมูลได้ โดยสะดวกรวดเร็วและเชื่อมโยงกับศูนย์อินเทอร์เน็ตชุมชนได้ด้วย

๕.๑๑.๕ จัดการองค์ความรู้ เพื่อให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับข้าวที่ครบถ้วนและสะดวกต่อการใช้งานใน ทุกระดับ

๕.๑๑.๖ พัฒนาระบบเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศให้เป็นไปอย่างกว้างขวางทั้งข้อมูลการผลิตและ การตลาด โดยให้ผู้ใช้ข้อมูลทุกระดับเช่นชาวนาผู้ประกอบการนักวิจัยเข้าถึงข้อมูล (Access) ได้ง่าย โดยใช้สื่อต่างๆ ทุกรูปแบบ โดยเฉพาะสื่อสังคม (Social Media)

๕.๑๑.๗ กำหนดหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดเก็บ รวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ ข้อมูลให้ชัดเจนโดยออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

๕.๑๒ ปรับปรุงกลไกภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปข้าว

๕.๑๒.๑ ปรับปรุงองค์กรที่กำกับดูแลนโยบายและมาตรการข้าว โดยให้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียครบทุก ภาคส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรชาวนา และปรับปรุงบทบาทของ คณะกรรมการ โดยเน้นการกำกับดูแลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ข้าวระยะยาวให้มากยิ่งขึ้นและมีหน้าที่ รับผิดชอบในการประกาศตัวเลขประมาณการผลิตข้าวอย่างเป็นทางการ (Official Figures) เพียงองค์กรเดียว เพื่อป้องกันความสับสน โดยมีการกำหนดระยะเวลาเปิดเผยข้อมูลล่วงหน้าแต่ละรายการอย่างชัดเจนแน่นอน

๕.๑๒.๒ พัฒนาและขยายงานกรมการข้าว

๑) จัดตั้งสถาบันวิจัยข้าวแห่งชาติ เพื่อยกระดับงานวิจัยข้าว ให้ข้าวไทยสามารถแข่งขันได้ ในตลาดโลก เนื่องจากศูนย์วิจัยข้าวที่มีอยู่ทั้ง ๒๗ แห่ง ยังมีข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากร และอุปกรณ์ จึง จำเป็นต้องมีระบบงานวิจัยที่รวมศูนย์ที่มีความพร้อมในทุกด้าน และมีการสรรหา พัฒนาบุคลากรของสถาบัน ให้มีขีดความสามารถในการวิจัยทุกสาขา เพื่อให้เป็นองค์กรวิจัยข้าวชั้นนำระดับโลกเทียบเท่าหรือใกล้เคียง กับสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (IRRI) โดยมีการกิจในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- **วิจัยด้านวิทยาศาสตร์เชิงลึก** ที่เกี่ยวกับข้าว เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยเชิงประยุกต์ต่อไป

- **วิจัยเชิงประยุกต์** ที่เกี่ยวกับพันธุ์เทคโนโลยี โดยเฉพาะการวิจัยเพื่อปรับตัวหรือ ลดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (Mitigation/Adaptation to Climate Change) การวิจัยเกี่ยวกับเครื่องจักรการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และขนาดถือครองที่ดินการวิจัยเทคโนโลยี

หลังการเก็บเกี่ยวและการวิจัยการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งการวิจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนชาวนาเพื่อลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิต พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนาโดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตั้งโจทย์วิจัยให้ตรงกับความต้องการของแต่ละฝ่าย

- ศูนย์บ่มเพาะ (Incubator) สำหรับผู้ริเริ่มธุรกิจข้าว (Startup) โดยการนำผลงานวิจัยมาต่อยอดเชิงพาณิชย์ ในโรงงานต้นแบบ (Pilot plant) โดยเฉพาะด้านการแปรรูปและการสร้างมูลค่าเพิ่มของข้าว โดยร่วมกับสถาบันการศึกษา

- ศูนย์ฝึกอบรม นักวิชาการด้านข้าวที่เกี่ยวข้อง ในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

- อุทยานวิทยาศาสตร์ข้าว (Rice Science Park) สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชาวนาและประชาชนที่สนใจทั่วไปจะได้ทราบถึงประวัติการพัฒนาพันธุ์ การพัฒนาเทคโนโลยี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของไทยที่เกี่ยวข้องกับข้าว ซึ่งจะทำให้ประชาชนทั่วไปสนใจเกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาข้าวไทยให้ก้าวหน้าต่อไป รวมทั้งเห็นอกเห็นใจชาวนาไทยมากยิ่งขึ้นพร้อมที่จะสนับสนุนชาวนาไทยต่อไป

๒) จัดตั้งสำนักงานข้าวจังหวัด โดยเริ่มจากจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญก่อน เพื่อให้ชาวนาได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ทั้งในเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี และควบคุมคุณภาพข้าวและเมล็ดพันธุ์ข้าวอย่างใกล้ชิด รวมทั้งการตลาดข้าวเฉพาะ ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่ ยังไม่สามารถเข้าสู่ตลาดได้ โดยเริ่มจากตลาดท้องถิ่นก่อน

๕.๑๒.๓ ปฏิรูประบบการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีข้าว

โดยยึดพื้นที่เป็นหลัก (Area - bases) และใช้เทคโนโลยีเฉพาะพื้นที่ (Area Specific Technology) ที่มีขนาดเหมาะสมในเชิงเศรษฐกิจ (Economy of Scale) ที่มีอำนาจต่อรองสูงและสอดคล้องกับขนาดของโรงสีที่เข้าร่วมโครงการที่สามารถแยกข้าวคุณภาพดีจากพื้นที่โครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการบริหารจัดการ โดยชาวนามีอาชีพที่ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐและภาครัฐจัดทำคู่มือทางวิชาการ (Technical Manual) สำหรับนักส่งเสริมและคู่มือสำหรับชาวนา (Farmer's Manual) ในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งร่วมมือกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในการถ่ายทอดความรู้และส่งเสริมสนับสนุนชาวนาในพื้นที่